

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO
MUITINĖS VEIKLOS KATEDRA

JURGITA POVILAUŠKAITĖ
TEISĖ IR MUITINĖS BEI MOKESČIŲ INSTITUCIJŲ VEIKLA

LIETUVOS RESPUBLIKOS MUITINĖ IR JOS INTEGRACIJA EUROPOS SĄJUNGOJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -
Doc.dr.
Alfonsas Laurinavičius

Konsultantas -
Doc.dr.
Juozas Radžiukynas

Vilnius, 2006

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. ES MUITŲ SAJUNGA – EKONOMINĖS INTEGRACIJOS PAKOPA	6
1.1. Ekonominės integracijos samprata bei jos vykimo pagrindinės kryptys.....	6
1.2. Laisvosios prekybos zona ir Muitų sąjungos sukūrimas	7
1.3. Lietuvos muitinės integracijos į Europos Sąjungą procesas ir etapai.....	12
1.4. Lietuvos muitinės integravimosi uždaviniai ir veikla iki įstojimo į ES	17
2. BENDRIJOS MUITŲ SAJUNGĄ REGULIUOJANČIŲ TEISĖS AKTŲ SISTEMA	24
2.1. Europos Bendrijos muitų teisė ir jos skiriamieji požymiai	24
2.2. Bendrijos ir nacionalinės muitų teisės derinimas	28
2.3. Veiksniai, turintys įtakos naujojo Muitinės kodekso tobulinimui.....	33
2.3.1. Muitinių modernizacija.....	34
2.3.2. Saugumo užtikrinimo poreikis.....	36
2.3.3. Verslo sąlygų gerinimas.....	36
2.3.4. Teisės aktų supaprastinimo iniciatyva.....	38
3. LIETUVOS RESPUBLIKOS MUITINĖS VEIKLOS STRATEGIJA.....	39
3.1. Muitinės paskirtis ir funkcijos Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare	39
3.2. Lietuvos muitinės strategija – efektyvi muitinės uždavinių įgyvendinimo priemonė.....	48
3.3. Strategijos įgyvendinimo būtiniosios sąlygos	54
IŠVADOS.....	57
PASIŪLYMAI	59
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	60
SANTRAUKA	63
SUMMARY	65
PRIEDAI	67

ĮVADAS

Šalies narystė Europos Sąjungoje atvėrė naujas perspektyvas Lietuvos žmonėms. Europos Sąjunga (toliau – ES) daugeliui neretai asocijuojasi su įvairiais reiškiniais: vieninga ir taikia Europa, bendra valiuta, regionine parama, bendra Europos pilietybe, laisvą prekybą ir daugeliu kitų veiksnių. Tačiau dauguma sutaria, kad pagrindas, klojamas nuo pat Europos Ekonominės Bendrijos sukūrimo - tai ES bendroji rinka, kurią sudaro dvi neatskiriamos dalys: vidaus rinka ir Muitų sąjunga.

Nueitas ilgas ir sunkus kelias kuriant šių dienų bendrąją rinką ir Muitų sąjungą. Todėl svarbu analizuoti nuo ko prasidėjo ir kaip vystėsi vieningos Europos idėja, kokių tikslų buvo siekiama kuriant bendrąją rinką, kas ją sudaro. Baigiamajame darbe akcentuojama Muitų sąjungos reikšmė, pagrindiniai uždaviniai, kaip užtikrinti tarptautinės prekybos sistemos vystymą, apsaugoti visuomenę nuo nesąžiningos tarptautinės prekybos, kovoti su muitinės įstatymų pažeidimais, taip pat kaupti ir apdoroti užsienio prekybos duomenis. Visus šiuos ir dar daugiau uždavinių pavesta įgyvendinti Lietuvos muitinei, kuri per trumpą, bet turtingą įvykiais nepriklausomos šalies laikotarpį pastebimai keitėsi. Europos Sąjungos šalis vienija bendra rinką, kurios pagrindas – laisvas prekių judėjimas. 2004 m. gegužės 1d. Lietuvai įstojus į ES muitinė nebeatlieka prekių muitinio tikrinimo prie Lenkijos ir Latvijos sienų. Tačiau ji prisiėmė atsakomybę už išorinės ES sienos kontrolę. Taigi po gegužės 1d. labai pasikeitė muitinės vaidmuo: iš institucijos, kurios pagrindinė funkcija buvo rinkti mokesčius į valstybės biudžetą, ji tapo viena iš svarbiausių ES visuomenės apsaugos įrankių.

Lietuvos muitinės veikla buvo tobulinama ne vienerius metus: ji diegė naujausias informacines technologijas, rengė personalą vykdyti naujas funkcijas, steigė naujus padalinius, optimizavo institucijos struktūrą. Muitinės pareigūnai kasdieniu darbu turėjo įrodyti savo gebėjimus vykdyti vis sudėtingesnes jai pavedamas funkcijas, susidoroti su augančiu darbo krūviu, užtikrinti Lietuvos ir Europos saugumą. Dabartinė Lietuvos muitinės veikla orientuota į prioritetines kryptis, kurios išdėstytos Muitų sąjungos strategijoje. Tam, kad daliai Lietuvos piliečių, ypač verslininkų, pereinamasis Lietuvos narystės ES laikotarpis prasidėjo be didelių nesklandumų, daug įtakos turėjo ir gerai apgalvota muitinės strategija, laiku parengti teisės aktai, jos teikiama informacija apie numatomus pokyčius.

Vienas iš esminių Europos Sąjungos akcentų – bendra muitų politika vykdančią prekybą su trečiosiomis šalimis. Nuo 2004 m. gegužės 1d. Lietuvos muitinė vadovaujasi Europos Bendrijos muitinės kodeksu, bendrais visoms ES šalims narėms reglamentais ir direktyvomis, taip pat nacionaliniais teisės aktais, skirtais įgyvendinti Europos Sąjungos muitų politiką.

Šiandieną muitinės laukia nauji iššūkiai: naujos strategijos patvirtinimas, moderniausių informacinių technologijų diegimas, rengimasis dirbti pagal naują Bendrijos muitinės kodeksą, uždaviniai saugumo užtikrinimo srityje.

Tyrimo objektas – Lietuvos muitinės integracijos į ES valstybių narių muitinių sistemą teisiniai ir organizaciniai procesai.

Darbo tikslas – išnagrinėti Lietuvos muitinės integravimosi į ES formas, išskiriant Muitų sąjungą kaip vieną iš etapų įgyvendinant bendrąją rinką, atskleisti Lietuvos muitinės veiklos pokyčius, naujosios veiklos strategijos įgyvendinimo būdus ir priemones.

Šiam tikslui pasiekti formuluojami **uždaviniai**:

- atskleisti pagrindines ekonominės integracijos vykimo kryptis bei jos svarbą;
- apibrėžti ES bendrosios rinkos ir ją sudarančių vidaus rinkos ir Muitų sąjungos formavimosi etapus, atskleisti jų pagrindinius bruožus;
- išanalizuoti Lietuvos narystės ES privalumus ir trūkumus Muitų sąjungos, laisvo prekių judėjimo srityse;
- išnagrinėti ES ir nacionalinius teisės aktus, reglamentuojančius muitinių veiklą ir išskirti ES teisės ypatumus nacionalinės teisės atžvilgiu;
- atskleisti nacionalinės muitų teisės harmonizavimo ir unifikavimo svarbą, aptarti teisinės bazės stipriąsias ir silpnąsias puses;
- analizuoti Lietuvos muitinės veiklos strategiją, jos ypatumus.

Hipotezė – muitinė – viena iš svarbiausių Lietuvos Respublikos institucijų, kurios darbai susiję su šiuolaikiškos europinės muitinės kelią pasirinkusios institucijos siekiais ir strateginiais uždaviniais. Integracija į ES šalių muitinių bendriją suformavo aišką ir principingą užduotį Lietuvos muitinei – ryžtingai ir efektyviai pertvarkyti muitinės struktūrą bei jos veiklą, sudaryti palankias užsienio prekybos ir spartaus keleivių bei prekių srautų judėjimo per ES valstybių narių sienas sąlygas.

Darbo metodai:

1. ES ir nacionalinių muitinės veiklą reglamentuojančių teisės aktų analizė.

2. Mokslinės literatūros, periodinės spaudos analizė.

Tai publikuotų informacijos šaltinių, PPO ir PMO dokumentų, siejamų su tarptautinės prekybos ir visuomenės apsauga, muitinės priežiūros priemonių įgyvendinimu studija, siekiant rasti alternatyvų keliamai hipotezei pagrįsti.

3. Internetinių tinklalapių informacijos, susijusios su muitinės integracija, verslo partneryste, analizė, siekiant nustatyti tendencijas.

Nagrinėjant Lietuvos muitinės integravimosi į ES valstybių narių muitinių sistemą teisinius ir organizacinius aspektus, taikytas *mokslinės literatūros analizės metodas* – apžvelgti

prekybos bei mainų kliučių šalinimo tarp valstybių svarbiausi aspektai. Kitas baigiamajame darbe naudotas metodas - *dokumentų analizės metodas*, kuris leido analizuoti teisės aktų, sutarčių bei kitų dokumentų informaciją bei jų tarpusavyje ryšius, todėl darbe buvo naudojamas *lyginamosios analizės metodas*.

Muitinė ir jos integracija ES buvo analizuojama siekiant atsižvelgti į visumą veiksnių, turinčių įtakos tolimesnei jos veiklai, t.y. taikant *sisteminės analizės metodą*.

Lietuvos maitinės integracijos į ES temos klausimais rašoma specialioje literatūroje ir periodinėje spaudoje. Mokslinės literatūros šiuo klausimu mažai. Ši tema moksliniu požiūriu yra nauja. Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare bei vykstant tarptautinės prekybos pokyčiams, kuriant bendrąją rinką bei didėjant maitinės vaidmeniui, vykdant prekybą su trečiosiomis šalimis, ši tema yra aktuali.

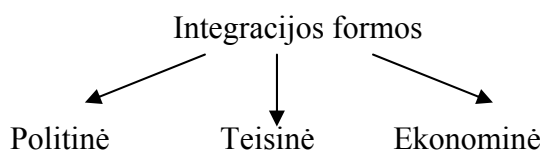
Darbe nagrinėjamos problemos ir pateiktos išvados galėtų būti reikšmingos rengiant naująją maitinės veiklos strategiją bei pateikti pasiūlymai padėtų Lietuvos maitinei nustatyti jos dalyvavimo tarptautinės prekybos reguliavimo ir kontrolės veikloje ypatumus, t.y. vieningą maitinės teisės aktų interpretavimą įgyvendinant maitinės funkcijas bei informacinių technologijų plėtrą. Šie klausimai analizuojami ES maitinės plėtros kontekste.

1. ES MUITŲ SAJUNGA – EKONOMINĖS INTEGRACIJOS PAKOPA

1.1. Ekonominės integracijos samprata bei jos vykimo pagrindinės kryptys

Europos Sąjunga (toliau ES) - tai Europos valstybių asociacija, siekianti platesnės ir gilesnės ekonominės, teisinės bei politinės joje dalyvaujančių šalių integracijos; tai dvidešimt penkių šalių ekonominė bei politinė sąjunga. Dvylikoje ES šalių galioja bendra valiuta – euras. ES turi daug funkcijų, iš kurių svarbiausios yra bendrosios rinkos, kuri susideda iš Muitų sąjungos, vieningos valiutos (nors kai kurios šalys išlaikė savo valiutą), bendros žemės ūkio politikos ir bendros žuvininkystės politikos, palaikymas.

Tarptautinių žodžių žodyne integracija (lot. „integratio“ – atnaujinimas, atstatymas) apibūdinama kaip gyvenimo internacionalizacijos forma ar valstybių ekonominis bendradarbiavimas pagal suderintą tarpvalstybinę ekonominę politiką. Pagal savo mastą ir sprendžiamų klausimų sudėtingumą integracija gali būti globalinė (Pasaulio Prekybos Organizacija (PPO) ir regioninė (Europos sąjunga, Šiaurės Amerikos laisvosios prekybos sutartis – NAFTA). [22, p.8] Literatūroje išskiriamos integracijos formos:

Politinė integracija – tai individų, socialinių grupių, institucijų ir valstybių sujungimas į vieną visuomeninę sistemą. Teisinė integracija – tai atskirų valstybių teisės aktų derinimas ir sujungimas į vieną teisinę sistemą. Ekonominė integracija – tai atskirų ekonomikų jungimas į visumą, skatinant kuo didesnę prekybą bei ekonominį tarpvalstybinį bendradarbiavimą. Taigi ekonominę integraciją galima apibrėžti kaip kliūčių tarptautinei prekybai, t.y. mainams tarp skirtingose šalyse esančio pardavėjo ir pirkėjo, šalinimą ir vykdomos ekonominės politikos skirtingose šalyse derinimą. Toliau pažengusi integracija apima ne tik kliūčių prekybai šalinimą, bet ir kliūčių žmonių judėjimui ar paslaugų teikimui panaikinimą. Pagrindinis ekonominės integracijos rezultatas – didėjanti prekyba, kapitalo ir žmonių judėjimas. Tarptautinės prekybos naudą įvairių pasaulio šalių gyventojai patyrė jau senais laikais. Prekybos apimtys nėra daug didesnės nei XIX a. pabaigoje, pastaraisiais dešimtmečiais prekių (kapitalo ir pan.) judėjimas įgauna vis didesnę greitį ir apimtį. Tai iš dalies susiję su valstybių politika. Jau daugiau nei pusę šimtmečio pasaulio valstybės mažina importo muitus ir kitus tarpusavio prekybos ribojimus, kadangi laisvesnė prekyba reiškia didesnę prekių pasirinkimą ir augančią

gyventojų gerovę. Šis procesas vyksta gana lėtai dėl įvairių šalių įmonių ir interesų grupių, kurios visada sugeba geriau nei vartotojai susiorganizuoti ir daryti įtaką politikams, priešinimosi. Tačiau mainais dėl rinkos atvėrimo tarp šalių kliūčių prekybai ir įėjimui į rinką mažinimas vyksta ir per pusę šimtmečio tarifinės kliūtys prekybai pasaulyje buvo pastebimai sumažintos. Tai sudaro sąlygas konkurencijos didėjimui, kuri yra pagrindinė technologinės pažangos ir ekonominio augimo sąlyga. Pati technologinė pažanga sukuria sąlygas tarptautinei prekybai augti, investicijoms ir verslo mobilumui. Įmonės ne tik siekia pasinaudoti valstybių politika ir ekonominės integracijos priemonėmis, bet ir pačios prisideda prie integracijos plėtotės, išnaudodamos pigesnes ir prieinamesnes komunikacijas, transporto ir kitas verslui svarbias priemones. Integracija vyksta ne tik formaliu lygiu, t.y. vyriausybių sprendimais šalinti prekybos kliūtis, bet ir neformaliu lygiu, kai įmonės pačios nusprendžia pasinaudoti šiuolaikinių transporto, komunikacijų, kitų priemonių teikiamomis galimybėmis ir investuoti kitoje valstybėje, įsivežti iš kitos šalies produktus, kurių gerai ir pigiau negamina vietiniai gamintojai arba parduoti savo prekes kitoje šalyje gyvenantiems pirkėjams.

Ekonominė integracija vyksta dviem kryptimis – šalinant prekybos kliūtis tarp daugelio pasaulio valstybių ir šalinant mainų kliūtis bei derinant ekonominę politiką tarp viename geografiniame regione eančių valstybių. Prekybos kliūtys tarp daugelio pasaulio valstybių šalinamos Pasaulio prekybos organizacijos (anksčiau jos pirmtako GATT) vykdomomis derybomis, kai visos šios organizacijos narės tariasi dėl ribojimų prekybai mažinimo. [9] Šios derybos dėl didelio valstybių skaičiaus paprastai trunka gana ilgai, susitarimo paieškos būna ilgos ir sunkios, o prekybos kliūčių šalinimas gana lėtas. Iš dalies dėl to, iš dalies dėl kitų ekonominių ir politinių priežasčių kai kurių valstybių grupės pažengusios toliau integruodamos savo ekonomiką. Susikūrus tokioms regioninėms oragnizacijoms, jų narėmis dažnai nusprendžia tapti kaimyninės šalys, norinčios išvengti neigiamų diskriminacijos pasekmių ir pasinaudoti narystės teikiama nauda.

1.2. Laisvosios prekybos zona ir Muitų sąjungos sukūrimas

Kaip jau minėta, valstybės šalina tarptautinės prekybos kliūtis ne tik daugiašalėse derybose, bet ir nuspręsdamos integruotis mažesnėmis grupėmis. Yra keletas pagrindinių regioninės integracijos formų. Labiausiai paplitusi regioninės integracijos forma – *laisvosios prekybos erdvė*. Tai žemiausia ekonominės integracijos forma. Pagrindinis jos bruožas – muitų prekybai tarp grupėje dalyvaujančių valstybių šalinimas. Kartu kiekviena laisvosios prekybos zonos valstybė vykdo savarankišką prekybos politiką tai zonai nepriklausančių šalių atžvilgiu. Kiekviena laisvosios prekybos erdvės narė pasilieka teisę savarankiškai vykdyti prekybos

politiką trečiųjų šalių atžvilgiu. Siekiant išvengti importuojamų prekių įvežimo per mažiausius barjerus taikančios šalies teritoriją į kitas laisvosios prekybos erdvės šalis, dažniausiai laisvosios prekybos sutartyse numatomos prekių kilmės taisyklės. Jomis bandoma apsaugoti nuo tokių atvejų, kai, norėdamos išvengti didesnių importo muitų, laisvosios prekybos zonos nepriklausančių šalių įmonės eksportuoja savo gaminius į visas laisvosios prekybos zonos šalis per mažiausius importo muitus taikančią šalį.

Svarbiausia Lietuvos ekonomikai laisvosios prekybos sutartis tapo 1994 m. liepos 18d. Lietuvos ir ES pasirašyta Laisvosios prekybos ir su prekyba susijusių dalykų sutartis, kuri įsigaliojo 1995 m. sausio 1d. Politiniu požiūriu ši sutartis svarbi todėl, kad joje buvo pripažintas Lietuvos siekimas tapti ES nare, o Laisvosios prekybos sutartis laikoma svarbiu žingsniu Lietuvos asociacijos su ES link. Deklaruotas šalių pasirengimas liberalizuoti prekybą remiantis GATT principais skatino Lietuvos siekti tapti PPO nare ir derintis prie prekybinių ir ekonominių santykių su ES plėtojimo. Vėliau Laisvosios prekybos sutarties nuostatos buvo įtrauktos į Asociacijos sutartį, kurią ES ir Lietuva pasirašė 1995 m. birželio 12d. ir kuri įsigaliojo 1998 m. vasario 1 dieną. Pagrindinė Laisvosios prekybos sutarties nuostata – laisvai sukurti laisvosios prekybos zoną tarp pasirašančiųjų šalių. Laisvai prekybai pramoninėmis prekėmis tarp Lietuvos ir ES įgyvendinti buvo numatytas maksimalus šešerių metų pereinamasis laikotarpis, kai Lietuvos taikyti muitai ES pramoniniams gaminiams buvo laisvai panaikinti iki 2001 metų. Sutartyje taip pat buvo numatyta kada viena ar kita sutarties šalis gali taikyti apsaugos priemones. Laisvosios prekybos sutarties protokoluose buvo numatytos prekių kilmės taisyklės.

Paprastai pasirašant laisvosios prekybos sutartis tarifai ir kvotos panaikinami ne visai prekybai tarp laisvosios zonos valstybių, bet tik kai kurioms prekių rūšims, dažniausiai pramoninėms prekėms, paliekant apsaugos priemones prekybai „jautriomis prekėmis“, t.y. prekėmis, kurių importas gali daryti konkurencinį spaudimą tokioms gamintojų grupėms, kurios yra gerai politiškai organizuotos, kad išreikštų nepasitenkinimą. Dažniausiai tokioms prekėms priskiriamos darbo jėgai imlios prekės ar smunkančių nekonkurencingų pramonės šakų produktai, pavyzdžiui, plieno, žemės ūkio gaminiai. Dabar laisvosios prekybos sutartis yra labiausiai pasaulyje paplitusi regioninių preferencinių susitarimų forma, apie 60 proc. visos pasaulio prekybos vyksta tarp laisvosios prekybos susitarimus pasirašiusių valstybių. Tokias sutartis su viena ar daugiau yra pasirašiusios beveik visos pasaulio valstybės.

Laisvosios prekybos regioniniai susitarimai gali turėti tiek teigiamą, tiek neigiamą poveikį ekonominio efektyvumo skatinimui ir gerovės augimui. Prekybos „sukūrimas“ reiškia, kad panaikinus tarpusavio ribojimus vietinius produktus pakeičia efektyviau gaminami pigesni produktai, gaunami iš kitų laisvosios prekybos erdvės partnerių. Dėl kliūčių prekybai pašalinimo ir didesnės konkurencijos išauga šalies gerovė. Prekybos „iškreipimas“ reiškia, jog efektyviau

gaminami produktai, importuoti iš trečiosios šalies, pakeičiami produktais iš kitos laisvosios prekybos erdvei priklausančios valstybės, kadangi panaikinus muitus jie tampa pigesni. Būtent dėl šio poveikio regioniniai susitarimai ekonominėje literatūroje vadinami „antru geriausiu“ sprendimu teikiant prioritetą daugiašaliam nediskriminaciniam prekybos liberalizavimui tarp visų PPO narių. Laisvosios prekybos sutartys ir kiti regioniniai susitarimai dažnai turi svarbią politinę reikšmę ir neapsiriboja vien ekonominės naudos matymu.

Taigi galima būtų trumpai išskirti laisvosios prekybos tikslus:

- iš dalies ar visiškai panaikinti muitų tarifus ir apribojimus prekyboje tarp susitariančių šalių;
- kiekviena laisvosios prekybos erdvės šalis nustato muitų tarifus ir prekybos politiką su trečiosiomis šalimis, o taisyklės, reikalingos nustatyti prekėms, galinčioms laisvai judėti laisvojoje ekonominėje erdvėje iš vienos šalies į kitą, pagrindinai liečia tik prekių kilmę;
- krovinius pervežant per vidines sienas atliekami muitinės formalumai ir taikomos muitinės procedūros.

Laisvosios prekybos zonos pavyzdžiais gali būti Šiaurės Amerikos laisvosios prekybos sutartis (NAFTA) tarp JAV, Kanados ir Meksikos; Europos laisvosios prekybos asociacija (EFTA) buvo įkurta 1960m., pasirašius vadinamąją Stokholmo konvenciją, šiuo metu jai priklauso keturios šalys – Islandija, Lichtenšteinas, Norvegija ir Šveicarija; Pietų Azijos valstybių asociacija (ASEAN), įkurta 1967 m. tarp Indonezijos, Brunėjaus, Malaizijos, Filipinų, Singapūro ir Tailando. [33]

Kita regioninės integracijos forma yra *Muitų sąjunga*. Muitų sąjungos narės ne tik liberalizuoja tarpusavio prekybą, bet ir susitaria dėl vienodų taisyklių prekybai su trečiosiomis (Muitų sąjungai nepriklausančiomis) šalimis. Viena vertus, Muitų sąjungos narės panaikina tarpusavio prekybos ribojimus, kita vertus, importuojamoms į Muitų sąjungos teritoriją prekėms taikomi vienodi tarifai ir kvotos nepriklausomai nuo to, per kurią valstybę prekės įvežamos. Dėl to importuojamiems produktams nereikia prekių kilmės reikalavimų. Muitų sąjungos narės vykdo bendrą užsienio prekybos politiką, taiko bendras muitinės procedūras, susitaria dėl pajamų, gautų iš muitų paskirstymo ir pan.

Europos Bendrijų valstybės Muitų sąjungą įgyvendino 1968 m. liepos 1 d., kai buvo įvestas bendrasis išorinis tarifas, išvedus aritmetinį vidurkį iš prieš tai savarankiškai trečiosioms šalims taikytų importo muitų, ir panaikintos tarpusavio prekybos kvotos. Trys iš šešių EB įkūrusių valstybių – Belgija, Nyderlandai ir Liuksemburgas 1948 m. buvo sudariusios Beneliukso muitų sąjungą. Muitų sąjunga tapo vienu iš pirmųjų svarbių EB šalių ekonominės

integracijos laimėjimų. EB atžvilgiu Muitų sąjunga buvo laikoma ne savaiminiu tikslu, bet vienu iš etapų žengiant ekonominės integracijos keliu – įgyvendinant bendrąją rinką.

Muitų sąjunga reiškia tolesnę ekonomikos integracijos pakopą:

- nėra jokių apribojimų prekių judėjimui iš vienos Muitų sąjungos šalies į kitą, tačiau turi skirtingus vidaus mokesčius;
- visos Muitų sąjungos šalys taiko vieningą išorinį muitų tarifą ir prekybos politiką trečiųjų šalių atžvilgiu. Nereikia nustatyti jokių taisyklių, iš jų prekių kilmę įrodančių taisyklių prekėms, kurios laisvai juda tarp valstybių Muitų sąjungos viduje,
- vidinės sienos tarp sąjungos šalių nereikalingos nei muitų, nei užsienio prekybos tikslams.

Išanalizavus šią integracijos pakopą, galima teigti, kad Muitų sąjunga – tai muitų teritorija, funkcionuojanti kaip dviejų ar daugiau valstybių muitų teritorijų darinys, turintis šiuos požymius:

- bendras muitų tarifas ir bendri arba vieningi muitinės įstatymai, reglamentuojantys bendrojo muitų tarifo (BMT) taikymą;
- apribojimų, taikomų prekybos reguliavime panaikinimas sąjungą sudarančių šalių viduje;
- muitų ir jiems ekvivalentiškų mokesčių netaikymas Muitų sąjungą sudarančioms šalims tarpusavyje prekiaujant iš šalių kilusioms prekėms, taip pat iš kitų šalių kilusioms prekėms, kurių atžvilgiu buvo sutvarkyti importo formalumai, apmokestinant šias prekes muitais ir kitais jiems ekvivalentiškais mokesčiais.

Dar gilesnė už Muitų sąjungą regioninės integracijos forma yra **bendroji rinka**. Bendroji rinka – tai tokia valstybių ekonominės integracijos forma, kuriai būdingas laisvas prekių, paslaugų, kapitalo ir asmenų judėjimas. Bendrosios rinkos kūrimo tikslai gali būti tiek ekonominiai, tiek politiniai, tiek teisiniai. Ekonomikoje bendroji rinka laikoma viena iš ekonominės integracijos - valstybių narių tarpusavio ekonominės veiklos kliūčių laipsniško šalinimo etapų.

Bendrąją rinką sudaro dvi neatsiejamos dalys: vidaus rinka, kurios svarbiausias ypatumas yra laisvas (sienomis neribojamas) prekių, paslaugų, kapitalo ir asmenų judėjimas, ir bendras išorinis prekių, paslaugų bei gamybos veiksnių reguliavimas. Tačiau nepakanka pašalinti kliūčių prekėms, paslaugoms, kapitalui ir asmenims laisvai judėti, kad bendroji rinka sklandžiai funkcionuotų. Šiuolaikinėse valstybėse vyriausybė įvairiomis priemonėmis reguliuoja išteklių paskirstymą, atlieka makroekonominės stabilizacijos politiką, tiesiogiai perskirsto pajamas. Bendroji rinka efektyviausiai veikia ne tik tarp valstybių narių pašalinus kliūtis „keturioms laisvėms“, bet ir suderinus jų ekonominę politiką.

Ekonominė ir pinigų sąjunga yra aukščiausia ekonominės integracijos pakopa, laikoma įgyvendinta tada, kai šalys vykdo bendrą ekonominę ir pinigų politiką, taikomi vienodi mokesčiai ir yra įvesta viena valiuta. Šiuo metu Europos Sąjungoje siekiama visiškai įgyvendinti šią pakopą.

1 lentelė

Ekonominės integracijos pakopos ir jų pagrindiniai bruožai

Regioninės integracijos forma	Panaikinami tarpusavio prekybos ribojimai	Suderinama išorės prekybos politika	Panaikinami tarpusavio prekių, paslaugų, asmenų, kapitalo judėjimo ribojimai	Suderinama ekonominė politika
Laisvosios prekybos erdvė	+	-	-	-
Muitų sąjunga	+	+	-	-
Bendroji rinka	+	+	+	-
Ekonominė ir pinigų sąjunga	+	+	+	+

Dauguma praktinių ekonominės integracijos bandymų pasaulyje prasideda nuo laisvosios prekybos, vėliau Muitų sąjungos įgyvendinimo, o paskui stengiamasi sukurti bendrąją rinką. Bendroji rinka laikoma vienu iš svarbiausių ekonominės integracijos etapų, kai laipsniškai šalinamos valstybių narių tarpusavio ekonominės veiklos kliūtys.

Apibendrinant galima tvirtinti, kad Muitų sąjunga yra svarbiausias ES bendrosios rinkos elementas, kadangi tai yra sistema, kuria užtikrinamas laisvas prekių judėjimas. Remiantis Muitų sąjunga panaikinami visi muitų mokesčiai prekybai tarp ES valstybių narių. Svarbiausias Muitų sąjungos bruožas – bendra muitų teritorija ir bendra užsienio prekybos ir muitų politika, pasireiškianti taikant bendrąjį muitų tarifą. Tai reiškia, kad visi muitų mokesčiai, mokami vykstant prekybai tarp valstybių narių, yra panaikinami. Taip pat reiškia, kad visos valstybės narės trečiųjų šalių prekėms taiko bendrą muitų tarifą ir prekybos politiką.

1.3. Lietuvos muitinės integracijos į Europos Sąjungą procesas ir etapai

Oficialia ES ir Lietuvos diplomatinių santykių pradžia laikoma 1991 m. rugpjūčio 27 d., kai ES (tuo metu dar EB) pripažino nepriklausomą Lietuvos valstybę. Netrukus, tais pačiais metais, ES nusprendė skirti Lietuvai (ir Latvijai bei Estijai) finansinę ir techninę paramą iš PHARE programos, kuri tuo metu buvo taikoma Vidurio Europos šalims. Netrukus – 1992 m. gegužės 11 d. – ES ir Lietuva pasirašė Prekybos ir ekonominio bendradarbiavimo sutartį, kuri įsigaliojo 1993 m. vasario 1 d.

Sutartis suteikė Lietuvai didžiausio palankumo statusą, pašalino specifinius (taikytus valstybinio planavimo šalims) importo į ES iš Lietuvos ribojimus, nustatė konvencinius, t. y. sumažintus muitus ir numatė plačias ekonominio bendradarbiavimo sritis. Ši sutartis Lietuvai buvo svarbi politiniu požiūriu, tačiau ekonominis jos poveikis buvo ribotas. Šiuo požiūriu daug svarbesnė buvo 1994 m. liepos 18 d. tarp Lietuvos ir ES pasirašyta **Laisvosios prekybos ir su prekyba susijusių dalykų sutartis**, kuri įsigaliojo 1995 m. sausio 1 d. Kaip minėta, politiniu atžvilgiu ši sutartis buvo svarbi dėl to, kad joje buvo pripažintas Lietuvos siekimas tapti ES nare, o Laisvosios prekybos sutartis laikoma svarbiu žingsniu Lietuvos asociacijos su ES link.

Pagrindinė Laisvosios prekybos sutarties nuostata yra laipsniškai sukurti laisvosios prekybos zoną tarp pasirašančiųjų šalių. Laisvai prekybai pramoninėmis prekėmis tarp Lietuvos ir ES įgyvendinti buvo numatytas pereinamasis laikotarpis, kai muitai turėjo būti laipsniškai panaikinti. Siekiant apsaugoti kai kurių lietuviškų žaliavų išvežimą, kai kurioms iš jų buvo numatyta pamažu mažinti eksporto mokesčius. Laisvosios prekybos sutartyje buvo numatyta, kad viena ar kita šalis gali imtis ekonominių ir teisinių priemonių, jei kokia nors prekė importuojama tokiais dideliais kiekiais ar tokiomis sąlygomis, kad dėl to padaroma arba gali būti padaryta didelė žala vietiniams vienos iš šalių panašių ar tiesiogiai konkuruojančių prekių gamintojams, arba dėl to atsiranda rimtų trukdymų kurioje nors ūkio srityje arba sunkumų, galinčių pabloginti kurio nors regiono ekonominę padėtį. Norint taikyti minėtas apsaugos priemones, turi būti pateikiama visa informacija, reikalinga abiem šalims tinkamam sprendimui priimti. Laisvosios prekybos sutarties protokoluose buvo nustatytos muitinių administracinio bendradarbiavimo ir prekių kilmės taisyklės.

Prekybai tekstilės gaminiais, žemės ūkio, maisto produktais ir žuvimi bei žuvies produktais buvo taikomos atskiros nuostatos. Taigi prekybai šiais produktais panaikinti kai kurie ribojimai, tačiau visiškai jų liberalizavimas buvo atidėtas vėlesniam laikui. Sparčiausiai iš šių produktų vyko prekybos tekstilės gaminiais liberalizavimas – kiekybiniai ribojimai iš Lietuvos į ES eksportuojamai tekstilei buvo panaikinti 1998 m. sausio 1 d. Lėčiau buvo liberalizuojama prekyba žemės ūkio produktais. Kadangi žemės ūkio produktų gamintojai ES yra saugomi

įvairiomis prekybos apsaugos priemonėmis, prekybos liberalizavimas vyko laipsniškai mažinant kiekybinius prekybos ribojimus, didinant importuojamų nemokant maito produktų kiekius bei mažinant importo maitus. Lietuva elgėsi taip pat saugodama vietinius žemės ūkio produktų gamintojus. Todėl prekyba žemės ūkio produktais tebebuvo ribojama ir baigus derybas dėl narystės ES.

Laisvosios prekybos sutarties pasirašymas su ES turėjo didelį teigiamą poveikį Lietuvos užsienio prekybai. ES įmonės tapo svarbiomis į Lietuvą įsivežamų vartotojiškų produktų bei įrenginių ir kitų prekių tiekėjomis. ES rinka tapo ir svarbiausia Lietuvos įmonių eksporto rinka, kuriai buvo parduodama vis daugiau Lietuvoje pagaminamų prekių – elektronikos gaminių, tekstilės, baldų, trašų, ir pan.

Tuo laikotarpiu ES buvo svarbiausia Lietuvos užsienio prekybos partnerė, su kuria teko plėtoti maždaug pusę Lietuvos užsienio prekybos. Bendras šių šalių tikslas – bendrosios rinkos kūrimas – lėmė tai, kad tarp daugelio jų pastarąjį dešimtmetį buvo pasirašytos laisvosios prekybos sutartys, liberalizavusios prekybą pramonės gaminiais.

Bendras Baltijos šalių tikslas – narystė ES – turėjo tiesioginį poveikį ir jų tarpusavio bendradarbiavimui. Būtent ES tiesioginis skatinimas bendradarbiauti tarpusavyje lėmė pirmosios trišalės laisvosios prekybos sutarties tarp Baltijos šalių pasirašymą 1994 m., kuria buvo panaikintos kliūtys tarp Estijos, Latvijos ir Lietuvos pramonės gaminiais. Dar po dviejų metų šios trys šalys pasirašė ir laisvosios prekybos žemės ūkio produktais sutartį, kuria įsipareigojo pašalinti kvotas ir maitus prekybai žemės ūkio gaminiais. Beje, tai yra viena iš nedaugelio pasaulyje galiojančių prekybą žemės ūkio gaminiais liberalizuojančių sutarčių. 1997 m. Baltijos šalys pasirašė trečią svarbią trišalę prekybos sutartį, kuria sutarė atsisakyti netarifinių prekybos ribojimų bei pripažinti viena kitos produktų standartus. Visos šios sutartys padarė didelį poveikį tam, kad šiuo metu Latvija yra viena iš svarbiausių Lietuvos eksporto rinkų, čia Lietuvos įmonės sėkmingai parduoda maisto ir kitus produktus. Sukurta laisvosios prekybos erdvė tarp Baltijos šalių prisidėjo ir prie užsienio investicijų šiose šalyse augimo, Lietuvos ir kitų šalių įmonių plėtros į kaimynines rinkas.

Taigi pirmas svarbus Lietuvos ekonominės integracijos į ES žingsnis buvo tarpusavio prekybos liberalizavimas, pradedant kiekybinių ir tarifinių kliūčių prekybai pramonės gaminiais šalinimu ir toliau žengiant kliūčių kitais produktais šalinimo, reguliavimo standartų derinimo ir antras – teisinis - ES teisės normų įgyvendinimas Lietuvoje.

Nuo praėjusio dešimtmečio vidurio integracija tarp Lietuvos ir ES sparčiai vyko ne tik prekybos tarp įmonių (neformaliu) lygiu, bet ir oficialiu politiniu lygiu. Tais pačiais metais, kai įsigaliojo Laisvosios prekybos ES ir Lietuvos sutartis, buvo pasirašyta **Asociacijos** (dar

vadinama Europos) **sutartis**, kurią ES ir Lietuva pasirašė 1995 m. birželio 12 d. ir kuri įsigaliojo 1998 m. vasario 1 dieną. [34]

Politiškai Asociacijos sutartis buvo svarbi tuo, kad joje buvo aiškiai pripažintas Lietuvos siekis tapti ES nare ir sudarytos teisinės sąlygos rengtis narystei šioje organizacijoje, perimant joje veikiančias ekonominės veiklos reguliavimo taisykles. Tuo metu buvo aiškios narystės ES sąlygos, kurių turi laikytis kiekviena narystės ES siekianti Europos šalis, o asociacija suteikė teisinį pagrindą Lietuvai kurti pagrindus stoti į ES. Asociacijos sutartis turėjo ir svarbių ekonominių padarinių Lietuvos ir ES santykiams. Į Asociacijos sutartį buvo įtrauktos tarpusavio prekybą liberalizuojančios Laisvosios prekybos sutarties nuostatos. Numatyta, kad Lietuva sieks suderinti savo teisę su ES teisės normomis ir šitaip rengsis narystei ES vidaus rinkoje. Vienas iš svarbiausių ES žingsnių, sudarant sąlygas Lietuvai ir kitoms šalims kandidatėms įsiliesti į ES vidaus rinką, buvo 1995 m. Europos Komisijos parengtos Baltosios knygos dėl asocijuotų Vidurio ir Rytų Europos šalių įsiliejimo į Sąjungos vidaus rinką paskelbimas. Šiame rekomendacinio pobūdžio dokumente EK pristatė ES vidaus rinką reglamentuojančias teisės normas. Asociacijos sutartis tapo Lietuvos ir ES tarpusavio santykių pagrindu iki naujos – stojimo sutarties pasirašymo ir įsigaliojimo.

Taigi pasirašius Asociacijos sutartį Lietuvos ir ES prekybos liberalizavimo priemonės papildė ir ekonominė integracija kitoje srityje – ekonominę veiklą reguliuojančių teisės aktų derinimas. Beje, tais pačiais metais – 1995 m. gruodžio mėn. – Lietuva oficialiai pateikė prašymą tapti ES nare. Tai parodė aiškų Lietuvos norą stoti į ES ir įsipareigojimą laikytis narystės ES kriterijų. Prekybos liberalizacija, pradėta įsigaliojus Laisvosios prekybos sutarčiai, reiškė kiekybinių ir tarifinių ribojimų tarpusavio prekybai (arba apribojimų ties sienomis) šalinimą. Tuo tarpu pasirašyta Asociacijos sutartis numatė priemones, kuriomis Lietuva turėjo pasirengti gilesnei ekonominei ir teisinei integracijai į ES – dalyvavimui ES vidaus (bendrojoje) rinkoje. Šios priemonės turėjo sukurti pagrindą kitoms tarpusavio prekybą ir paslaugų teikimą, žmonių bei kapitalo judėjimą ribojančioms kliūtims šalinti, derinant produktų kokybės standartus, aplinkosaugos, finansinių paslaugų bei kitas sritis reglamentuojančias normas.

Europos sutarties nuostatos dėl teisės aktų derinimo ir prekybos liberalizavimo

Lietuvos ir ES santykių pagrindas yra Europos sutartis. Šia sutartimi buvo aiškiai išreikštas Lietuvos narystės ES tikslas ir įtvirtintas Lietuvos įsipareigojimas suderinti savo teisę su ES reikalavimais. Nuo šios sutarties pasirašymo Lietuva įtraukiama į visus politinio dialogo forumus ir mechanizmus.

Europos sutartis nustatė taisykles, pagal kurias liberalizuojamas prekių, paslaugų, kapitalo ir darbo jėgos judėjimas, o tap pat užtikrinamas bendradarbiavimas teisės suderinimo, finansų, aplinkos apsaugos, kultūros ir kitose srityse. Daliai įsipareigojimų įgyvendinti buvo

nustatyti pereinamieji laikotarpiai, kai galima tam tikrą laiką taikyti sutartyje išvardintas išimtis ir lengvatas, padedančias, pvz., vietos gamintojams prisitaikyti prie didėjančio konkurencinio ES spaudimo.

Europos sutarties 69 straipsnis numato: „Šalys pripažįsta, kad svarbi Lietuvos ekonominio integravimosi į Bendriją sąlyga yra dabartinių ir būsimų Lietuvos įstatymų suderinimas su Bendrijos įstatymų baze. Lietuva stengiasi užtikrinti, kad jos įstatymų bazė būtų palaipsniui suderinta su Bendrijos įstatymais“. [34, p.27] Taigi remiantis šia Europos sutarties nuostata, Lietuvos ekonominio ir teisinio integravimosi į Bendriją sąlyga yra dabartinių ir būsimų Lietuvos įstatymų suderinimas su Bendrijos įstatymų baze. Pagal šią sutartį Lietuva derino teisės aktus su ES *acquis* ir Muitų sąjungos srityje, t.y. palaipsniui mažino muitus ir perkėlė ES Muitinės kodekso ir jo įgyvendinimo, Kombinuotosios prekių nomenklatūros, bendrojo muto tarifo ir kitas nuostatas į nacionalinę teisę. 1999 m. rudenį Europos Komisija, vertindama Lietuvos pažangą rengiantis stoti į ES, pasiūlė pakviesti Lietuvą bei kitas šalis kandidates taip pat pradėti derybas su ES dėl narystės joje. 2000 m. vasario mėn. oficialiai buvo pradėtos ES derybos su Lietuva, Latvija, Slovakija, Bulgarija ir Rumunija. Lietuvos derybos su ES truko kiek mažiau nei trejus metus – nuo 2000 m. vasario mėn. iki 2002-ųjų gruodžio vidurio. Stojant į ES buvo galima derėtis tik dėl to, per kiek laiko stojančioji šalis įgyvendins visas ES teisės normas, t.y., ar tam reikalingi pereinamieji laikotarpiai po šalies įstojimo į ES, ar ne. Kitas svarbus klausimas buvo ES finansinės paramos klausimas – kokias sumas pagal ES galiojančias programas gali tikėtis gauti į ES įstojusi šalis. Iš viso derybų paketą sudarė 31 derybinis skyrius; jų skaičius bei klausimų įvairovė atspindi ir pačios ES poveikį valstybių narių ekonominei politikai. Lietuva susiderėjo dėl 22 pereinamųjų laikotarpių ir 3 techninių išimčių (nuolatinių techninio pobūdžio nukrypimų nuo ES normų dėl specifinių Lietuvos sąlygų) 9 derybiniuose skyriuose: laisvo prekių, paslaugų, kapitalo judėjimo, žemės ūkio, transporto politikos, mokesčių, energetikos, aplinkos apsaugos ir kitų klausimų skyriuose. Lietuvos Respublikos derybinės pozicijos skyriaus „Muitų sąjunga“ variantas buvo patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. lapkričio 30d. nutarimu (1 priedas). Muitų sąjungos derybinį skyrių sudarė derybos dėl:

- Bendrijos muitinės kodekso (Tarybos 1992 m. spalio 12 d. reglamento Nr. 2913/92) ir jo įgyvendinimo nuostatų (Komisijos 1993 m. liepos 2 d. reglamento Nr.2454/93) perkėlimo į Lietuvos teisės aktus;
- prisijungimo prie Bendrosios tranzito procedūros konvencijos bei kitų su tranzitu susijusių ES teisės aktų nuostatų perkėlimo į Lietuvos teisės aktus;
- bendrojo muitų tarifo taikymo kitų šalių prekėms.

Stojimo konferencijai pateiktoje šalies derybinėje pozicijoje buvo teigiama, kad Lietuvos Respublika pritaria visam „Muitų sąjungos“ skyriaus *acquis*¹. Dauguma Lietuvoje galiojančių su muitinės veikla susijusių teisės aktų jau buvo suderinti ir atitiko šios srities *acquis*. Likusieji teisės aktai turėjo būti suderinti ir pradėti taikyti iki įstojimo į ES dienos. Vien 2001 m. buvo numatyta parengti 13 Lietuvos Respublikos Vyriausybės projektų, kuriais buvo patvirtintos atskirų muitinės procedūrų tvarkos ar parengtos naujos jų redakcijos, suderintos su ES teisės aktų reikalavimais. Muitų sąjungos derybiniam skyriuje pagrindinis dėmesys buvo skiriamas Lietuvos administraciniams – instituciniams gebėjimams, nes įstojus į ES Lietuvos muitinė turėjo tapti atsakinga už dalies išorinės ES sienos ekonominę apsaugą. Daugiausia pereinamųjų laikotarpių (8) išsiderėta žemės ūkio skyriuje, toliau – aplinkos apsaugos, transpoto ir laisvo paslaugų teikimo bei kiti skyriai. Dauguma pereinamųjų laikotarpių susiję su griežtesnių produktų kokybės, gamybos proceso, saugumo ir panašių ES normų įgyvendinimu Lietuvoje, o tam reikia nemažų investicijų. Lietuvos atveju intensyvios derybos vyko dėl Ignalinos AE uždarymo sąlygų bei tranzito tarp Kaliningrado srities ir kitos Rusijos dalies sąlygų. Šie du klausimai buvo gana specifiniai Lietuvai, pirmasis – dėl jos pramoninės struktūros, antrasis – dėl šalies geografinės padėties. Lietuva taip pat išsiderėjo palyginti geras finansines narystės ES sąlygas.

Pasibaigus deryboms dėl narystės ES sąlygų, derybų rezultatų pagrindu buvo parengta stojimo į ES sutartis. Ją ES valstybės narės ir būsimosios narės pasirašė Atėnuose 2003 m. balandžio 16 dieną. Teigiamai pasibaigus ratifikavimo procesui, Lietuva ir dar devynios derybas baigusios šalys ES narėmis tapo 2004 metų gegužės mėnesį.

Vis dėlto nors derybos dėl narystės ES baigėsi, tačiau derybos dėl tolesnės ES raidos, dėl kiekvieno naujo ES teisės akto yra neatsiejama Lietuvos dalyvavimo Sąjungoje dalis. Įstojus į ES, Lietuvos atstovai tokiais pat teisėmis kaip ir kitos ES valstybės narės gali atstovauti Lietuvos interesams bei derėtis dėl jų įgyvendinimo.

Taigi apibendrinant galima daryti išvadą, kad Lietuvos Respublika buvo pasirengusi įgyvendinti *acquis* Muitų sąjungos srityje nuo įstojimo į ES dienos. Europos Komisija pripažino Lietuvos pastangas perimant ir įgyvendinant ES *acquis* Muitų sąjungos srityje. Derybinio skyriaus „Muitų sąjunga“ uždarymas įpareigojo Lietuvą atlikti teisės derinimo darbus, stiprinti administracinius muitinės gebėjimus, dar iki tampant visateise ES nare.

¹**Acquis** Communautaire - Europos Bendrijų teisės ir jos taikymo praktikos visuma, apimanti visa tai, kas buvo pasiekta įgyvendinant Bendrijų steigimo sutartis. Trumpumo dėlei neretai gali būti vartojamas tik terminas *acquis*. Tiksliausias pažodinis termino vertimas į lietuvių kalbą - "Bendrijos įgytis". *Acquis communautaire* apima rašytinę pirminę (Bendrijų steigimo sutartis) ir antrinę Bendrijų teisę (Bendrijų institucijų teisės aktai: reglamentai, direktyvos, sprendimai), taip pat taisykles, rezoliucijas, pozicijas, nuomones, teisminę praktiką. Ši sąvoka pabrėžia dinamišką Bendrijų teisės pobūdį, jos evoliuciją.

1.4. Lietuvos muitinės integravimosi uždaviniai ir veikla iki įstojimo į ES

Integracija į Europos Sąjungos šalių muitinių bendriją suformavo aiškia ir principingą Lietuvos muitinės administracijos poziciją – ryžtingai ir efektyviai pertvarkyti muitinės struktūrą bei jos veiklą, kad būtų sudarytos palankios užsienio prekybos ir spartaus keleivių bei prekių srautų judėjimo per valstybės sieną sąlygos. Kartu buvo siekiama įdiegti kokybišką, šiuolaikiškais informacinėmis technologijomis ir techninėmis priemonėmis pagrįstą kontrolę.

Norint, kad muitinės sistema veiktų ritmingai ir darniai, buvo stengiamasi pagal galimybes tolygiai modernizuoti ir tobulinti visas jos sritis.

Lietuvos muitinei, kaip valstybės institucijai, buvo keliami šie *uždaviniai* ir strateginiai tikslai:

- *apsaugoti* vidaus rinką ir visuomenę, užkertant kelią neteisėtam draudžiamų ir ribojamų prekių gabenimui, kovojant su muitinės veiklą reglamentuojančių įstatymų ir kitų teisės aktų pažeidimais, atliekant baudžiamąjį persekiojimą;
- *užtikrinti* importo ir eksporto muitų bei kitų mokesčių surinkimą;
- *rinkti ir apdoroti* Lietuvos ir užsienio prekybos statistinius duomenis.

Taigi muitinė, siekdama įgyvendinti savo uždavinius, parengė Lietuvos muitinės veiklos strategiją, kuri patvirtinta Lietuvos Respublikos finansų ministro 1999 m. liepos 23 d. įsakymu Nr. 191 ir atnaujinta Lietuvos Respublikos finansų ministro 2002 m. lapkričio 21 d. įsakymu Nr. 370. Joje numatyti ilgalaikiai muitinės strateginiai tikslai ir jų įgyvendinimo uždaviniai. Strategija buvo atnaujinta atsižvelgiant į šiuos aspektus:

- Lietuvos integraciją į Europos Sąjungą 2004 metais;
- vis svarbesnį Lietuvos muitinės vaidmenį rinkos ir visuomenės apsaugos srityse;
- būtinybę stiprinti kovą su terorizmu, organizuotu nusikalstamumu, muitinės apgavystėmis bei su jomis susijusiais nusikaltimais ir kitais Lietuvos muitinės veiklą reglamentuojančiais teisės aktų pažeidimais;
- Lietuvos muitinės, kaip mokesčių rinkėjo, vaidmens pasikeitimą;
- stiprėjantį Lietuvos muitinės vaidmenį besiplečiančioje tarptautinėje prekyboje;
- didėjančią prekybos globalizaciją, augant elektroninei prekybai;
- modernių informacinių sistemų ir visiškai kompiuterizuotos rinkos analizės naudojimą;
- būtinybę gerinti verslo aplinkos sąlygas.

Lietuvos Respublikos muitinė privalėjo baigti derinti su ES teisės aktais Lietuvos Respublikos muitinės veiklą reglamentuojančius teisės aktus. Parengti ir taikyti teisės aktus, kurie padėtų išplėsti supaprastintų muitinės formalumų, taikomų teisėtam verslui, sritį ir taip skatintų tarptautinę prekybą. Tobulinti teisės aktus elektroninio prekių deklaravimo srityje,

pažeidimų prevencijos, išaiškinimo ir tyrimų srityse. Parengti teisės aktus, būtinus Europos Sąjungos žemės ūkio politikai ir prekybos politikai įgyvendinti. Diegti ES taikomus muitinio tikrinimo standartus, naudoti kompiuterizuotą supaprastintų muitinės procedūrų apdorojimo sistemą, rengti teisės aktus, reikalingus prisijungti prie Bendrojo tranzito konvencijos. Sukurti ir įdiegti tarptautinių standartų reikalavimus atitinkančią efektyvią vidaus audito kontrolės sistemą, stiprinti vidaus audito tarnybą, kuriai atliekant rizikos analize pagrįstą valdymo, veiklos, informacinių sistemų, projektų ir finansinių auditą būtų sistemingai įvertinama Lietuvos muitinės strateginių užduočių vykdymo eiga bei vidaus kontrolės būklė.

Pažeidimų prevencijos srityje Lietuvos Respublikos muitinė turėjo:

- stiprinti draudžiamų ir ribojamų prekių (narkotinių ir psichotropinių medžiagų, ginklų, sprogmenų, strateginių prekių, pavojingų medžiagų, kultūros vertybių, nykstančių augalų ir gyvūnų, pinigų, pornografinių leidinių ir kitų prekių) ir dideliais mokesčiais apmokestinamų prekių gabenimo kontrolę;
- stiprinti kovą su terorizmu, organizuotu nusikalstamumu;
- išplėsti kovą su intelektinės nuosavybės apsaugos pažeidimais, stiprinti kovą su fiskaliniais pažeidimais;
- diegti modernias kontrolės technologijas, prekių identifikavimo priemones, pagrįstas pakankamais teisės pažeidimų prevencijos ir tyrimų įgaliojimais, rizikos analize, žvalgybine informacija, moderniomis techninėmis priemonėmis.

Infrastruktūros plėtros uždaviniai buvo šie:

- pirmumo tvarka sustiprinti ir modernizuoti muitinės postus prie sienų su Rusijos Federacijos Kaliningrado sritimi ir Baltarusijos Respublika, kad būtų sudarytos veiksmingos ir kokybiškos būsimos išorinės ES muitų sienos kontrolės sąlygos;
- pertvarkyti prie būsimų Europos Sąjungos vidaus sienų esančius valstybės sienos perėjimo punktus taip, kad Lietuvos Respublikos ir gretimos valstybės institucijos patikrinimą galėtų atlikti drauge arba įgalioti viena kitą atlikti visą patikrinimą ar jo dalį, ateityje numatant visiškai atsisakyti muitinio tikrinimo;
- sukurti pažeidimų prevenciją, kontrolę ir tyrimus atliekančios tarnybos ir jos padalinių infrastruktūrą, tinkamą tarnybinių patalpų, skirtų dirbti su išlaptinta informacija, ginklams, specialioms priemonėms saugoti ir procesiniams veiksams atlikti;
- tobulinti muitinės pareigūnų rengimą Mykolo Romerio universitete;
- atnaujinti ir išplėsti Muitinės mokymo centro materialinę bazę, siekiant užtikrinti tinkamą pareigūnų pasirengimą profesionaliai atlikti priskirtas funkcijas visose muitinės veiklos srityse ir sudaryti optimalaus žmogiškųjų išteklių panaudojimo galimybes.

Ši strategija buvo būtina, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir kitos valstybės institucijos pripažintų muitinę svarbia institucija ir suprastų jos strategijos reikšmę ir savo veikla prisidėtų prie jų įgyvendinimo.

Analizuodama muitinės veiklą, jos integravimąsi į ES, detaliau analizuosiu jos praktinės veiklos aspektus.

Vykdydama anksčiau minėtus uždavinius, muitinė nuosekliai taikė jos veiklą reglamentuojančio Muitinės kodekso nuostatas, kitus nacionalinius teisės aktus, tarptautinius susitarimus ir konvencijas, siekė teigiamų poslinkių teikiant paslaugas per valstybės sieną prekes gabenantiems verslo atstovams ir per ją vykstantiems keleiviams.

Stabiliu muitinės funkcionavimo teisiniu pagrindu tapo 1996 m. Seime priimtas Lietuvos Respublikos muitinės kodeksas, parengtas pagal Europos Sąjungos muitinės kodekso nuostatas ir suderintas su šiuo kodeksu bei pagrindinėmis muitinės veiklą reglamentuojančiomis tarptautinėmis konvencijomis. [14] Muitinė juo vadovavosi nuo 1998 m. iki 2004 m. gegužės 1 – osios, kai įstojus į ES jos veiklą pradėjo reglamentuoti Bendrijos muitinės kodeksas. Lietuvos Respublikos muitinės kodeksas nustatė muitinės veiklos pagrindus, taip pat prekių importo, eksporto ir tranzito tvarką, su ja susijusių muitinės procedūrų atlikimą, impoto ir eksporto mokesčių, draudimų, apribojimų ir kontrolės priemonių taikymą. Orientuodamasi į Lietuvos siekį tapti Europos Sąjungos nare, muitinė 2000 m. ypač aktyviai dirbo pertvarkydama teisinę bazę: remiantis ES normomis buvo kuriami nauji, tobulinami ankstesni tam tikras muitinės veiklos sritis reglamentuojantys teisės aktai. Iš jų pažymėtini: reglamentuojantys atskirų muitinės procedūrų, taip pat supaprastintų, atlikimo tvarką, prekių deklaravimą ir muitinį tikrinimą, muitinės sandėlių, importo ir eksporto terminalų veiklą, muitinį įvertinimą, intelektinės nuosavybės apsaugą importuojant ir eksportuojant prekes, taip pat teisės aktai, susiję su laisvųjų ekonominių zonų veiklos pradžia, muitinės administruojamais mokesčiais, tarifiniu užsienio prekybos reguliavimu ir kt. Muitinės pareigūnai ne tik patys tobulino teisinę veiklos bazę, bet ir aktyviai talkino kitoms valstybės institucijoms rengiant prekių importą ir eksportą nustatančius teisės aktus. Nauji ir patobulinti ankstesni su muitinės veikla susiję teisės aktai nuolat papildė 8 knygų oficialų teisės aktų rinkinį „Muitinė“.

Siekiant įgyvendinti muitinės administracines priemones, integruojantis į ES, Muitinės departamentas patvirtino Lietuvos muitinės žmogiškųjų išteklių valdymo strategiją, kurios pagrindinis tikslas – sukurti veiksmingą muitinės žmogiškųjų išteklių valdymo mechanizmą, įgalinantį muitinę efektyviai atlikti jai pavestas funkcijas. Nuo 1992 m. muitinės pareigūnai buvo mokomi ir jų kvalifikacija keliama tais metais įsteigtoje Muitinės mokykloje (nuo 2001 m. sausio 1 d. – Muitinės mokymo centras).

Pagal Lietuvos muitinės pareigūnų mokymo strategiją ir jos įgyvendinimo planą nustatyti 2001 – 2003 metų muitinės pareigūnų mokymo poreikiai, pakoreguoti mokymo planai ir programos pagal muitinės veiklos pokyčius ir Europos Sąjungos muitų teisės bei muitų administravimo reikalavimus. 2000 m. Muitinės departamentas pasirašė bendradarbiavimo sutartį su Lietuvos teisės universitetu (dabar Mykolo Romerio universitetas), ir nuo 2001 m. rudens jame buvo pradėti rengti pirmieji muitinės specialistai – teisės ir muitinės veiklos bakalaurai bei muitų administravimo magistrai.

2000 m. buvo siekta visapusiško Lietuvos muitinės modernizavimo, tobulinimo ir plėtros pagal 1999 m. patvirtintą jos veiklos strategiją. Svarbiausi muitinės veiklos organizavimo uždaviniai 2000 m. buvo: pertvarkyti vidinius muitinės krovinių postus, juos stambinti, gerinti valstybės sienų perėjimo punktų darbo organizavimą, transporto priemonių bei asmenų pralaidumą, efektyvinti bendradarbiavimą su šalių kaimynių muitinėmis, plėtoti muitinės postų infrastruktūrą, tobulinti muitinės pareigūnų darbą, palaikyti ryšius su ūkio subjektais muitinės veiklos klausimais. Vidinių muitinės postų reorganizavimas buvo glaudžiai susijęs su muitinės deklaracijų apdorojimo sistemos ASYCUDA diegimu muitinės įstaigose. Tai buvo daroma pagal sudarytą šios sistemos plėtros vietų bei įdiegimo terminų planą.

Tobulinant muitinės veiklos organizavimą, išskirtini darbai buvo susiję su priemonių mokesčių administravimui gerinti įgyvendinimu. Tuo tikslu buvo sugriežtinta muitinės įstaigų vykdomų funkcijų kontrolė. 2001 – 2003 metais daugiau dėmesio buvo numatyta skirti muitinės veiklai Vilniaus oro uoste tobulinti. Siekiama, kad muitinės priežiūros ir kontrolės priemonės šiame tarptautinio susiekimo centre būtų taikomos profesionaliai ir netrukdytų keleivių ir prekių judėjimo.

Klaipėdos valstybinio jūrų uosto muitinės prižiūrimose uosto komplekso zonose nuolat tobulinama, stiprinama kontrolė. Griežtinant kontrolę šiame jūrų uosto komplekse bei siekiant sureguliuoti prekes gabenančio transporto srautus, gerinti darbo organizavimą ir prevencinį darbą uoste, garantuoti jo komplekse esančių muitinės prižiūrimų zonų apsaugą, buvo pradėta pertvarkyti muitinės veiklą ir kontrolę pagal laisvojo uosto pagrindinius principus. 2000 m. Klaipėdos teritorinės muitinės Kuršių, Konteinerių terminalo ir Terminalo jūrų uosto postai buvo reorganizuoti į vieną Malkų įlankos jūrų uosto muitinės postą. Vietoj buvusių 7 tuo metu veikė 5 jūrų uosto postai. Iš jų buvo numatyta palikti 3 (Malkų įlankos, Molo ir Pilies jūrų uosto postai), o dar vėliau visus juos planuojama reorganizuoti į vieną šiuolaikišką, atitinkantį Europos Sąjungos reikalavimus laisvojo jūrų uosto muitinės postą.

2001 m. sausio 1 d. Lietuvoje veikė 87 muitinės sandėliai bei 26 importo ir eksporto terminalai. Nustatyta tvarka perregistravus muitinės tarpininko veikla užsiimančius fizinius ir juridinius asmenis, kartu buvo sukurta muitinės tarpininkų duomenų bazė.

Lietuvos muitinė administruoja eksporto ir importo muitus, akcizą bei pridėtinės vertės mokestį už importuojamas prekes, žyminį mokestį (nuo 2001 m. sausio 1d. – valstybės rinkliava), kai kuriuos kelių fondo mokesčius. Dėl užsienio prekybos struktūros pokyčių bei vidaus rinkos poreikio kasmet kito importuojamų prekių bei surenkamų mokesčių apimtys. Tam įtakos turėjo ir laisvosios prekybos sutarčių bei kai kurių mokesčių įstatymų numatytos mokesčių lengvatos. Finansų ministerija, atsižvelgdama į Lietuvos valstybės biudžetą, nustatė Muitinės departamentui įplaukų užduotis, kurios buvo paskirstomos teritorinėms muitinėms. Pagal atitinkamą tvarką muitinės įstaigose surinkti mokesčiai buvo pervedami ne per teritorines mokesčių inspekcijas, bet tiesiogiai į valstybės biudžetą. Tai sudarė prielaidas tiksliau apskaityti muitinės administruojamu mokesčius. Sukūrus reikiamas teises sąlygas, 2000 m. pabaigoje buvo pradėti darbai pagal PHARE finansuojamą tarifų projektą. Integruoto tarifo sukūrimas – buvo viena iš svarbiausių priemonių mokesčių mokėjimui pagerinti. Aiškintis galimų komercinių apgaulių atvejus muitinės specialistams padeda nuolat nagrinėjami prekių muitinio įvertinimo duomenų bazės (PREMI) duomenys. Komercinių apgaulių analizė padėjo nustatyti svarbiausias stambaus masto muitinės vertės mažinimo (didinimo) schemas. Sustiprinus kontrolę padidėjo kai kurių importuojamų prekių muitinė vertė, daugiau buvo surenkama mokesčių. Išaiškinus prekių muitinės vertės mažinimo (didinimo) apgaule atvejus, įmonės importuotojos ir eksportuotojos įtraukiamos į centrinį rizikos profilį. Muitinio įforminimo metu joms taikoma sustiprinta prekių muitinės vertės kontrolė.

Lietuva buvo pasirašiusi laisvosios prekybos sutartis su Europos Sąjunga (Europos Sutartis), Europos laisvosios prekybos asociacija (ELPA), Estija ir Latvija (trišalė sutartis), Ukraina, Lenkija, Slovėnija, Čekijos Respublika, Slovakija, Turkija ir Vengrija (su Vengrija pradėta vykdyti nuo 2000 m. kovo 1d.).

Baigiami buvo derinti susitarimai dėl prekybos žemės ūkio prekėmis ir kiti klausimai sudarant laisvosios prekybos sutartis tarp Lietuvos ir Bulgarijos bei tarp Lietuvos ir Rumunijos. Įgyvendinant laisvosios prekybos sutartis pagal įvairių šaltinių informaciją buvo rengiamos užklausos užsienio muitinėms dėl prekių kilmės patikrinimo. 2000 m. pabaigoje didžiausias dėmesys buvo skirtas pasirengimui tinkamai įgyvendinti nuo 2001 m. sausio 1d. įsigaliojusius laisvosios prekybos sutarčių protokolų “Dėl prekių kilmės ir administracinio bendradarbiavimo metodų” pakeitimus.

2000 - 2001 metais Lietuva buvo sudariusi 28 tarpvyriausybinius ir 20 tarpžinybinių susitarimų muitinės veiklos srityje. Buvo parengti tarpvyriausybinių susitarimų dėl muitinių administracijų tarpusavio pagalbos projektai su Kinijos Liaudies Respublika, Prancūzijos Respublika, Vengrijos Respublika, Moldovos Respublika.

Lietuva prisijungė prie šešių su muitinės veikla susijusių tarptautinių konvencijų: Muitinių bendradarbiavimo tarybos įsteigimo konvencijos (įsigaliojo Lietuvai 1992 m.); Muitinės konvencijos dėl tarptautinio krovinių transportavimo su CARNET TIR knygele (įsigaliojo Lietuvai 1993 m.); Harmonizuotos prekių aprašymo ir kodavimo sistemos tarptautinės konvencijos (įsigaliojo Lietuvai 1995 m.); Tarptautinės konvencijos dėl krovinių kontrolės pasienyje sąlygų harmonizavimo (įsigaliojo Lietuvai 1996 m.); Laikinojo įvežimo konvencijos (Stambulo konvencija, įsigaliojo Lietuvai 1998m.), Tarptautinės konvencijos dėl tarpusavio administracinės pagalbos užkertant kelią muitinės įstatymų pažeidimams, vykdant šių pažeidimų tyrimą ir su jais kovojant (Nairobi konvencija, įsigaliojo Lietuvai 2001 m.). [12, 13]

Naująją muitinės deklaracijų apdorojimo sistemą ASYCUDA Lietuvos muitinėje buvo numatyta diegti etapais. ASYCUDA sistemoje įdiegtos kompiuterizuoto tarifo funkcijos leido automatiškai skaičiuoti mokesčius. Taip pat šioje sistemoje buvo įdiegtos kompiuterizuotos atrankos muitiniam tikrinimui funkcijos, pagrįstos rizikos analizės metodais nustatytais kriterijais ir parametrais. Tobulinant veikiančią muitinės informacinę sistemą buvo sukurtos ir įdiegtos kompiuterizuotos bendrojo dokumento apsauginių priemonių (lipdukų), taip pat vienkartinių užraktų (plombų) išdavimo, naudojimo ir kontrolės bei ATA knygių duomenų įvedimo, registravimo, kontrolės ir kaupimo informacinės sistemos. Šios trys sistemos integruotos į bendrojo dokumento apdorojimo sistemą, apėmė visas muitinės įstaigas. Siekiant sudaryti geras šiuolaikines, Vakarų Europos šalyse veikiančioms informacinėms sistemoms analogiškos muitinės informacinės sistemos kūrimo sąlygas, nuo 2001 m. sausio 1d. buvo įsteigta savarankiška įstaiga – Muitinės informacinių sistemų centras.

Nuo 2000 m. rugsėjo 1d. visos kovos su kontrabanda funkcijos Lietuvoje buvo perduotos muitinei. Buvusioji tarnyba buvo pertvarkyta į Pažeidimų prevencijos ir tyrimų tarnybą.

Didžiųjų permainų banga plūstelėjo 2002 metais. Pažymėtinas teritorinių muitinių pertvarkymas – nuo 2002 m. liepos 1 dienos dešimt teritorinių muitinių pertvarkytos į penkias. Dabar jos veikia didžiausiuose Lietuvos miestuose, pagrindiniuose šalies pramonės ir verslo centruose: Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje.

Siekiant tobulinti pasienio muitinės postų veiklą buvo peržiūrėtos ir atnaujintos bendradarbiavimo sutartys su pasienyje dirbančiomis tarnybomis, ypač atsižvelgiant į Pasaulio muitinių organizacijos (PMO) kovos su terorizmu rekomendacijas. Muitinės departamentas pasirašė susitarimus su Valstybine augalų apsaugos, Valstybine maisto ir veterinarijos tarnybomis, Policijos departamentu ir pateikė investicijų projektą, pagal kurį buvo numatyta įsigyti mobiliąją ir stacionariąją rentgeno kontrolei sistemą Klaipėdos valstybinio jūrų uosto saugai gerinti.

Ruošdamasi integracijai į ES, Lietuva turėjo įsipareigoti, kad ateityje garantuos daugiau kaip 1000 kilometrų ilgio išorinės Europos Sąjungos sienos kontrolę (720 km su Baltarusija ir 303 km – su Rusijos Federacija), gerą ir greitą muitinės paslaugų teikimą, todėl muitinės postai čia buvo modernizuojami.

Bendradarbiaujant su Europos Sąjunga buvo pertvarkomi ir kiti postai prie būsimosios išorinės ES sienos. Panemunės valstybės sienos perėjimo projektui įgyvendinti pagal PHARE programą buvo skirti 2 milijonai eurų. Į patvirtintą pasienio plėtros planą buvo įtraukti Lavoriškių, Raigardo, Ramoniškių pasienio postų projektavimo darbai.

Reikėjo suderinti Lietuvos pasienyje, ypač su Baltarusija, buvusius nesklandumus, susijusius su skirtingais šių valstybių teisės aktais, reglamentuojančiais vykimą per valstybės sieną, taip pat nevienodais sienos perėjimo punktų infrastruktūros plėtros tempais.

Lietuvos muitinė turėjo nemažai nuveikti toliau liberalizuodama muitinės ir ūkio subjektų santykius ir sudarydama visas sąlygas taikyti supaprastintas muitinės procedūras ir įvykdyti įsipareigojimus, ypač susijusius su valdymo gerinimu. Reikėjo modernizuoti muitinės postų infrastruktūrą, ypač prie būsimosios išorinės ES sienos, gerinti kovą su kontrabanda ir kitais muitinės įstatymų pažeidimais, įsigyti šiuolaikinę kontrolės įrangą, paspartinti informacinės sistemos kūrimą ir diegimą muitinėje.

Lietuvos Respublikos muitinė siekė profesionalios, skaidrios ir visuomenei atviros veiklos. Šie siekiai atitiko strategijos nuostatas teikti visuomenei kuo daugiau informacijos apie muitinėje vykstančius pokyčius, aktualijas, atviru dialogu skatinti pasitikėjimą Lietuvos muitine, kurios darbai ir įvaizdis atvėrus vartus į Europą įtikintų, jog ten ji įžengė kaip lygiavertė muitinių bendrijos narė.

Taigi išanalizavus Lietuvos muitinės integracijos į ES procesą ir aptarus svarbiausius jos darbinės veiklos aspektus, galima teigti, kad Lietuvos muitinė užbaigė vieną svarbiausių savo veiklos etapų – įstojo į darnią ES muitinių šeimą. Muitų sąjungoje dalyvaujančios ES valstybės, o taip pat – Lietuva, panaikina tarpusavio prekybos apribojimus, pirmiausia muitus, o kitų šalių prekėms taiko bendrąjį muitų tarifą ir vykdo bendrą prekybos politiką. Bendra muitų teritorija reiškia, kad prekyboje tarp ES šalių nėra sienų ir neatliekami jokie muitinės formalumai. Lietuvos narystė ES teigiamai paveikė beveik 2/3 dabartinės šalies užsienio prekybos, kuri tapo ES vidaus prekybos dalimi. Visa tai skatina Lietuvos prekių konkurencingumą ES vidaus rinkoje ir padidina Lietuvos, kaip tranzito valstybės, patrauklumą. Įstojusi į ES Lietuva taip pat atsakinga už dalies išorinės ES sienos apsaugą. Išanalizavus auksčiau pateiktą medžiagą, galima išskirti Lietuvos narystės ES privalumus ir trūkumus Muitų sąjungos srityje:

- dėl vienodos muitinės formalumų atlikimo tvarkos visoje ES teritorijoje bei muitinės formalumų išnykimo, gabenant bendrojoje rinkoje laisvai cirkuliuojančias prekes per vidines ES sienas, didžiausią naudą turi Lietuvos verslininkai bei vežėjai, nes palengvėjo ir pagreitėjo prekių gabenimas. Tačiau tam tikrą neigiamą poveikį patyrė muitinės tarpininkai, nes sumažėjo jų darbo apimtys.
- Įgyvendinus Bendrojo tranzito konvenciją, tranzito procedūra prasideda ir baigiasi bet kurioje ES arba kitoje prie šios konvencijos prisijungusioje valstybėje, nereikia garantijų ir muitinės deklaracijų gabenant prekes tarp šių valstybių. Dėl to pagreitėjo ir atpigo prekių gabenimas.
- Panaikinus visus maito mokesčius ir kvotas prekyboje su ES šalimis, pagerėjo galimybės parduoti Lietuvos produktus.
- Pasikeitusios muitų tarifų normos apribojo nesažiningą prekybą, tačiau galimas neigiamas poveikis ne su ES šalimis prekiaujantiems gamintojams, importuotojams, vartotojams, atskiroms pramonės šakoms, smulkiąjam verslui.
- Narystė ES sumažino galimybę trečiosioms šalims manipuliuoti prekybos apribojimais Lietuvos atžvilgiu bei suteikė galimybę sustiprinti Lietuvos derybinę galią.
- Dėl galimo muitinės įstaigų bei darbuotojų skaičiaus sumažinimo sutaupoma administravimo lėšų.
- Muitinės postų pasienyje su Latvija ir Lenkija panaikinimas reiškia, kad keliaudami į ES valstybes ir grįždami atgal sugaištame mažiau laiko sienos perėjimo punktuose, galime gabenti neribotus kiekius prekių, išskyrus alkoholinius gėrimus ir tabako gaminius, jų įsivežti asmeniniam vartojimui ES valstybėse yra nustatytos rekomenduotinos normos (800 cigarečių, 10 litrų stipriųjų alkoholinių gėrimų, 90 litrų vyno ir pan.). Tos normos yra gerokai didesnės, nei iki įstojimo į ES. Muitininkų, vykdami per sienas, nebematome, nes praktiškai apsiribojama tik pasų kontrole, kurios bus atsisakyta tik vėliau – Lietuvai prisijungus prie Šengeno sutarties.

2. BENDRIJOS MUITŲ SAJUNGĄ REGULIUOJANČIŲ TEISĖS AKTŲ SISTEMA

2.1. Europos Bendrijos muitų teisė ir jos skiriamieji požymiai

Muitų sąjungai būdinga tai, kad šioje muitų teritorijoje taikomi bendri muitų teisės aktai. Viena iš esminių Lietuvos Respublikos narystės ES sąlygų buvo – *Acquis communautaire* (Europos Sąjungos teisyno) priėmimas dar iki stojimo. Įsipareigojimą suderinti savo dabartinius

ir būsimus įstatymus su Bendrijos teisės aktais Lietuva prisiėmė dar sutartyje, steigiančioje asociaciją tarp Europos Bendrijos bei šalių narių ir Lietuvos Respublikos (Europos sutartis).

Lietuvai stojant į ES reikėjo keisti nacionalinę teisės bazę ir derinti ją su ES teise visose srityse, taip pat ir muitų politikos. Derinimas neapsiribojo vien tik ES teisės aktų priėmimu, nes ES teisė – tai nėra vien visuma valstybių narių ir ES institucijų sukurtų taisyklių, visų pirma – tai sudėtinga ir originali teisės sistema, nesutampanti nei su tarptautine, nei su nacionaline teise, pagrįsta vienovės, autonomijos ir subsidiarumo principais. [19, p.7] Iš pradžių kuriama tik Europos Bendrijų rėmuose ir žinoma kaip Bendrijų ar Bendrijos teisė, padėjusi pagrindus vidaus rinkai, įsteigus ES, ji išsiplėtė ir į kitas sritis – užsienio ir saugumo politiką, sienų kontrolę, muitų teisę ir daugelį kitų sričių.

Europos Bendrija ir jos pagrindu įsteigta ES, pagal savo pobūdį yra neturinti precedento viršnacionalinė organizacija, todėl ir jos sukurta teisės sistema skiriasi nuo tarptautinės ir nacionalinės teisės sistemos. Bendrijos teisės bei nacionalinės teisės santykis taip pat yra beprecedentis. Jis turi būti aiškinamas ir ES bei nacionaliniai teisės aktai kuriami, atsižvelgiant į daugelį veiksnių, galinčių atskleisti unikalią Bendrijos teisės ir nacionalinės teisės santykių prigimtį. Tai būtų įgaliojimų paskirstymas tarp Bendrijos ir valstybių narių, ES teisės tiesioginis taikymas ir veikimas, Bendrijos teisės viršenybė nacionalinės teisės atžvilgiu ir subsidiarumo principai. [21, p.120] Remiantis šiais aspektais, reikia nagrinėti ES ir nacionalinių teisės aktų mutinės veiklos srityje santykį. Pirmiausia svarbūs teisėkūros paskirstymo tarp ES ir jos valstybių narių klausimai.

- Įgaliojimų paskirstymas tarp Europos Sąjungos ir valstybių narių.

Nustatant santykį tarp Europos Sąjungos teisės ir jos narių svarbiausia tiksliai nubrėžti jų įgaliojimų skiriamąją liniją. Europos Teisingumo Teismas nustatė, kad ES yra suteikti išimtiniai įgaliojimai, konkuruojančių įgaliojimų ir paralelinių įgaliojimų nacionalinės valdžios atžvilgiu. Bendrija įgijo išimtinę jurisdikciją tose srityse, kurios ES steigimo sutarties nuostatose yra aiškiai suformuluotos, arba iš tokių nuostatų turinio galima nustatyti, kad jose numatytas visiškas ir besąlyginis įgaliojimų perleidimas ES Bendrijai, kartu uždraudžiant bet kokius vienašalius valstybių narių veiksmus, net iki to momento, kai ES institucijos, priėmusios atitinkamas nuostatas, ims naudotis savo įgaliojimais. Muitų politika yra viena iš tų sričių, kurioje vien ES institucijos gali imtis veiksmų, o valstybėms narėms neleidžiami jokie konkuruojantys veiksmai.

Valstybės narės nacionaliniu lygiu gali priimti tik teisės aktus detalizuojančius Bendrijos teisės aktus.

Europos Bendrija yra priėmusi Bendrijos mutinės kodeksą, kuris yra priimtas ir taikomas visos Bendrijos lygiu, o nacionaliniai teisės aktai, tokie kaip Lietuvos Respublikos

Muitinės įstatymas tik detaliau reglamentuoja Bendrijos muitinės kodekso nuostatas. Įgaliojimų paskirstymas tarp valstybių narių reikšmingas tuo, kad vienašališkos nacionalinės priemonės keltų pavojų vienodam Europos Sąjungos teisės taikymui.

- Europos Sąjungos teisės tiesioginis veikimas

Vienas iš požymių, skiriančių ES teisę nuo teisės sukurtos kitų tarptautinių institucijų ir pabrėžiantis jos ypatumus nacionalinės teisės atžvilgiu, yra jos poveikis asmeniui. Jungtinės Tautos, Pasaulio Prekybos Organizacija ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija yra institucijos, susijusios su valstybių tarpusavio santykiais ir paprastai jos tik nustato jų teises ir pareigas, tuo tarpu ES siekia įtraukti savo piliečius į teisės normų veikimą, numatyti jų įgyvendinimo būdus, gynimo galimybes. Būtent dėl to ES teisė suteikia piliečiams galimybę skusti atitinkamus ES institucijų priimtus aktus Europos Teisingumo Teismui ir leidžia įgyvendinti savo teises nacionaliniuose teismuose. Taigi tiesioginis veikimas gali būti apibūdinamas kaip mechanizmas, suteikiantis piliečiui teisę pasiremti ES teisės nuostata savo nacionaliniame teisme, kuris privalo pripažinti, ginti ir įgyvendinti tokias nuostatas suteikiamas teises.

- Europos Sąjungos teisės tiesioginis taikymas

Europos Sąjungos teisė gali būti visiškai įgyvendinta šalyse narėse tik tada, kai yra tikrai aišku, kaip jos normos tampa valstybių narių teisinės sistemos dalimi. Tiesioginio taikymo klausimas siejasi su dar konkretesniu klausimu, kaip išvestinės teisės aktai tampa valstybių narių teisinės sistemos dalimi. Europos Bendrijos sutarties 189str. nurodyta, kad tik reglamentai yra tiesiogiai taikomi visose valstybėse narėse, ir kad ši savybė nepriskiriama direktyvoms ir sprendimams. [36]

Dėl to reglamentai tampa valstybių narių teisinės sistemos dalimi ir nereikalauja, kad nacionalinės institucijos priimtų kokius sprendimus dėl jų inkorporavimo. Lietuva, tapusi Europos Sąjungos nare, vadovaudamasi ES teisės tiesioginio taikymo principu nesiėmė jokių inkorporavimo į Lietuvos teisinę sistemą darbų ir pradėjo nuo 2004 gegužės 1d. tiesiogiai taikyti muitinės veiklą reglamentuojantį Europos Bendrijos muitinės kodeksą, priimtą Tarybos reglamentu Nr. 2913/92. Taigi nuo Lietuvos įstojimo į ES dienos muitinės procedūrų ir kitų muitinės sankcionuotų veiksmų atlikimą, muitų nustatymą, atleidimo nuo muitų atvejus ir tvarką, Lietuvos muitinės bendradarbiavimą su kitų ES valstybių narių muitinėmis, taip pat kai kuriuos kitus su muitinės veikla susijusius dalykus reglamentuoja Europos Bendrijos muitinės kodeksas, tiesiogiai taikomi Bendrijos muitinės kodeksą nustatantys Tarybos (EEB) bei jo įgyvendinimo nuostatas išdėstantys Komisijos reglamentai ir kiti ES muitų teisės aktai.

Norma dėl tiesioginio teisės aktų taikymo turi tokią galią, kad net jei valstybė narė savo teisės akte tiksliai atkartoja reglamento turinį, toks aktas privalo būti paskelbtas neteisėtu,

kadangi jis tam tikru atžvilgiu neleidžia reglamentams be kliūčių būti nacionalinės teisės sistemos dalimi.

Direktyvos, sprendimai negali būti tiesiogiai taikomi, kadangi juos įgyvendinti reikia nacionalinėmis arba Europos Sąjungos teisinėmis priemonėmis.

- Europos Sąjungos teisės viršenybė teisės atžvilgiu

Kad ES teisės norma būtų visiškai įgyvendinta ir taikoma valstybėje narėje, ji turi atitikti du reikalavimus. Pirma, joje nustatytos teisės privalo būti tokios, kad jomis būtų galima remtis nacionaliniame teisme, turinčiame jas ginti. Be to, ES teisės normai turi būti suteikiama pirmenybė tuo atveju, jei pasitaikytų ES teisės normos ir nacionalinės normos kolizija. Tai yra žinoma kaip Bendrijos teisės viršenybės arba pirmenybės principas. Europos Teisingumo Teismas nutarė, kad tuo atveju, kai esama prieštaravimo tarp ES teisės normos ir nacionalinės normos, pastaroji turi būti ne tik netaikoma – teismai privalo ją anuliuoti. Vadinasi, jei pasitaikytų Lietuvos nacionalinių teisės aktų, reglamentuojančių muitinių veiklą, ir ES teisės aktų normų prieštaravimų, Lietuvos teisės norma turėtų būti arba iškart pakeičiama, arba panaikinama. Pripažindamos, jog Bendrijos teisės viršenybė nacionalinės teisės atžvilgiu yra principas, valstybės narės taip pat privalo užtikrinti, kad joks nacionalinės teisės aktas nerukdys pasiekti visiško jos veiksmingumo.

- Europos Sąjungos teisės subsidiarumas

Kai buvo kalbama apie įgaliojimų paskirstymą tarp ES ir valstybių narių, buvo pasakyta, kad ES priklauso išimtinė teisė reguliuoti tas sritis, kurios yra priskirtos išimtinai jos kompetencijai. Tačiau yra numatyta išimtis, kad srityse, kurios nepatenka į išimtinę ES kompetenciją, Bendrija, vadovaudamasi subsidiarumo principu, veikia tik tada, kai pasiūlytas veiksmas negali būti įvykdytas tinkamai valstybių narių ir dėl to pasiūlyto veiksmo masto ar poveikio ES institucijos jį atliktų geriau. Subsidiarumo principas nurodo kryptis, kaip įgaliojimai turi būti įgyvendinami ES mastu. Kad Europos Bendrijos veiksmai būtų pateisinami, jie turi atitikti abu subsidiarumo principo reikalavimus: siūlomų veiksmų tikslai negali būti valstybių narių tinkamai pasiekti pagal jų nacionalinę konstitucinę sistemą ir jie gali būti geriau pasiekti veiksmų imantis ES kompetetingoms institucijoms. Nustatant, ar šis reikalavimas yra įvykdytas, reikia laikytis šių principų: svarstomas klausimas peržengia nacionalines ribas ir negali būti tinkamai išspręstas nacionalinėmis priemonėmis; Bendrijos veiksmai būtų aiškiai naudingesni dėl jo masto ir veiksmingumo, palyginti su nacionaliniu veiksmu.

Apibendrinant galima teigti, kad ES yra sudėtinga valstybių vienijimosi įvairiose bendradarbiavimo, o taip pat ir muitų politikos, srityse forma. ES būdinga tai, kad valstybės narės turi jai perduoti savo aukščiausiai valdžiai priklausančios kompetencijos dalį. Svarbiausias ES bruožas – jos nariai, siekdami sukurti bendrais ryšiais susietą organizacinę,

politinę sąjungą, paaukvoja dalį savo suverenių teisių. Taip ES įgyja nepriklausomus nuo valstybių narių įgaliojimus, kuriais remiantis gali priimti teisės aktus, turinčius valstybės įstatymų galią ir prioritetą prieš ES valstybių narių priimamus įstatymus.

2.2. Bendrijos ir nacionalinės muitų teisės derinimas

Svarbiausios Europos Sąjungos šalių prekybos su trečiosiomis šalimis nuostatos muitinės veiklos srityje suformavo fundamentalų teisės aktą – Bendrijos muitinės kodeksą – muitų teisės normų rinkinį.

Europos Bendrijų Taryba 1992 m. spalio 12 d. priėmė reglamentą (EEB) Nr. 2913/92, nustatantį Bendrijos muitinės kodeksą. [4] Šiuo reglamentu buvo siekiama sukurti visaapimančią šios srities Bendrijos teisę ir sujungti į kodeksą daugelyje Bendrijos reglamentų ir direktyvų išdėstytas muitų teisės aktų nuostatas, galiojančius muitų teisės aktus, pakeisti, kad jie būtų nuoseklesni ir supaprastinti, išdėstyti bendrąsias taisykles ir procedūras, užtikrinančias muitų tarifų ir kitų Bendrijos lygyje taikomų priemonių, susijusių su Bendrijos ir trečiųjų šalių prekyba, įgyvendinimą. ES reglamentas (EEB) Nr. 2913/92, nustatantis Bendrijos muitinės kodeksą, yra privalomas visoms ES valstybėms narėms ir yra tiesiogiai jose taikomas, kartu su Muitinės kodekso įgyvendinimo nuostatomis sudaro bendrą ES Muitų sąjungos teisinę bazę.

Muitinė yra atsakinga už:

- importo, eksporto ir tranzito tvarkos įgyvendinimą;
- importo ir eksporto mokesčių surinkimą;
- importo, eksporto ir tranzito draudimų ir apribojimų taikymą;
- kovą su muitų ir kitų muitinės kompetencijai priskirtų teisės aktų pažeidimus;
- muitinės pareigūnų teisių, pareigų įgyvendinimą ir atsakomybės taikymą;
- muitinės administracijos vidaus tvarkos įgyvendinimą.

Muitinė Bendrijoje veikia pagal bendrą teisinę sistemą, pagrįstą bendromis taikymo nuostatomis ir Bendruoju muitų tarifu. Taigi bendra Muitų sąjungos teisinė bazė, pagrįsta bendromis taikymo nuostatomis, t.y. Muitinės kodeksas, buvo taikomas nuo 1994 metų. Nuo 2004 m. gegužės 1 d. Bendrijos muitinės kodeksas įsigaliojo ir Lietuvoje. Bendrijos muitinės kodeksas – tai muitų teisės normų rinkinys, reglamentuojantis muitų politikos įgyvendinimą. Šiame teisės akte išdėstytos bendrosios taisyklės ir procedūros, užtikrinančios tarifų ir kitų Bendrijos lygiu taikomų priemonių, susijusių su Bendrijos ir trečiųjų šalių prekyba, įgyvendinimą. Taip pat šis kodeksas apima bendrosios žemės ūkio ir prekybos politikos priemonių įgyvendinimą.

Bendrijos muitinės kodekso taikymo sritis apibrėžiama trimis principais:

1. Bendrijos muitų teritorija – Bendrijos muitinės kodeksas yra taikomas Bendrijos muitų teritorijoje. Visų teisės sričių teisės aktams svarbu išreikšta teritorija, kurioje jie bus taikomi.
2. Bendrijos muitinės kodeksas yra taikomas vykdant prekybą prekėmis (prekyba paslaugomis nėra Bendrijos muitinės kodekso taikymo sritis).
3. Bendrijos muitinės kodeksas tik su nedidelėmis išimtimis yra taikomas muitams, jo nuostatos nėra taikomos akcizams, PVM, nebent nacionaliniuose teisės aktuose būtų nustatyta, kad vienos ar kitos nuostatos būtų taikomos kitiems mokesčiams, bet apskritai - Bendrijos muitinės kodeksas taikomas muitams.

Muitinės kodeksas apjungia visus Bendrijos muitinės įstatymus į vieningą tekstą ir užtikrina Bendrijos importo ir eksporto procedūrų sistemą. Pagrindinis principas yra tas, kad procedūros turi vengti trukdyti prekybos srautams, nustatydamos tinkamą pusiausvyrą tarp prekybos laisvės ir prekybininkų atsakomybės iš vienos pusės bei būtinybės kontroliuoti iš kitos pusės.

Bendrijos muitinės kodeksas susideda iš keturių dalių. Pirmąją dalį sudaro bendrosios nuostatos, antroji apima procedūrinės taisyklės (t.y. prekių įvežimas, išvežimas, terminai ir kitos nuostatos), trečioji – taisyklės, susijusios su muitais ir ketvirtoji – tai Bendrijos muitinės kodekso įgyvendinimo nuostatos.

Bendrijos Muitinės kodeksas ir jo įgyvendinimo nuostatos yra skirstomos į tris plačias grupes:

- Bendro pobūdžio nuostatos (Muitinės kodekso 1-19, 243-253 str.).
- Procedūrinės taisyklės (Muitinės kodekso 37-183 str.).
- Nuostatos dėl apmokestinimo muitais (Muitinės kodekso 20-36, 184-242 str.).

Savo ruožtu šios grupės yra skirstomos į pogrupius, detaliau reglamentuojančius atitinkamą sritį.

Taigi ES Muitinės kodeksas kodifikuoja visus galiojančius muitų teisės aktus ir šių teisės aktų pakeitimus. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 648/2005 iš dalies pakeitė Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 2913/92, nustatantį Bendrijos muitinės kodeksą, kuris patobulino kai kurias minėtame reglamente vartojamas sąvokas, apibrėžė įgalioto ekonominio operacijų vykdytojo statusą, muitinio tikrinimo, rizikos bei rizikos valdymo sąvokas ir kt. [4]

Siekiant juos padaryti nuoseklesnius, paprastesnius ir užpildyti tam tikras spragas ir surinkti į vieną reglamentą šias muitų teisės įgyvendinimo nuostatas, kurios buvo išsklaidytos daugelyje Bendrijos reglamentų ir direktyvų, Komisija, remdamasi Muitinės kodekso 247-248a straipsniuose jai suteiktais įgaliojimais, 1993 m. liepos 2 d. priėmė Komisijos Reglamentą (EEB) Nr. 2454/93, “Dėl Tarybos reglamento Nr. 2913 “Dėl Bendrijos muitinės

kodekso patvirtinimo įgyvendinimo nuostatų". [5] Muitinės kodeksas nustato tvarką, taikytiną konkrečiais atvejais gabenant prekes per sieną, tuo tarpu įgyvendinimo nuostatose nustatoma, kaip minėtoji tvarka turi būti įgyvendinama. Taigi Bendrijos muitinės kodeksas ir Bendrijos arba nacionaliniu lygiu priimtos jo įgyvendinimo nuostatos sudaro muitinės veiklos taisykles.

Yra nurodomos šios įgyvendinimo nuostatų priėmimo aplinkybės:

- būtinybė padaryti kai kuriuos pakeitimus, siekiant minėtas taisykles suderinti su Kodekso nuostatomis,
- poreikis išplėsti tam tikrų nuostatų, kurios šiuo metu taikomos tik tam tikroms muitinės procedūroms, taikymo sritį, siekiant atsižvelgti į visuotinį Kodekso taikymą,
- poreikis tiksliau suformuluoti tam tikras taisykles, siekiant padidinti teisinį jų taikymo saugumą, kadangi padaryti pakeitimai daugiausia siejasi su nuostatomis, susijusiomis su skola muitinei.

ES Muitinės kodekso įgyvendinimo nuostatos yra sudarytos iš penkių dalių, kurios savo ruožtu skirstomos į antraštines dalis, skyrius, skirsnius, poskirsnius ir straipsnius. Iš viso Įgyvendinimo nuostatose yra 913 straipsnių ir 19 priedų.

Muitinė įgyvendina Bendrijos politiką beveik visose tarptautinės prekybos srityse. Muitinės įstatymai padeda ne tik tarptautinei prekybai, bet taip pat jie yra taikomi prekybos sistemoje be papildomų problemų, kenkiančių tiek prekybai, tiek Europos verslo konkurencingumui, kai klausimai yra susiję su kontrole.

Sukūrus vieningą rinką, muitinių darbe buvo padaryta žymi pažanga, ypač įstatymų srityje, kur Bendrijos muitinės kodekso ir jo įgyvendinimo nuostatų patvirtinimas užtikrina priemonių vykdymui būtina teisė bazę.

Lietuvos nacionalinės ir Europos Sąjungos teisės derinimo darbai, vadovaujantis išdėstytais principais, buvo pradėti 1996 m., Vyriausybei patvirtinus nacionalinės teisės harmonizavimo darbus. Harmonizavimas – tai Europos Sąjungos teisinių priemonių pagalba siekiamas suderinamumo lygis, kai Europos Sąjungos lygiu kuriamos vienodos teisinės prielaidos, kuriomis remiantis vyksta tolesnis reglamentavimas nacionaliniu lygiu. [24, p.99] Visi teisės derinimo darbai buvo įtraukti pasirengimo stojimui į Europos Sąjungos darbus, pasirengimo programą – Lietuvos integracijos į Europos Sąjungos informacinę sistemą - LIESIS. Kaip minėta, viena iš esminių Lietuvos Respublikos narystės Europos Sąjungoje sąlygų buvo – Acquis communautaire (Europos Sąjungos teisyno) priėmimas. Valstybės, stojančios į Europos Sąjungą privalo perimti visą Acquis communautaire. Jos negali atsisakyti vykdyti tam tikrų galiojančių acquis dalių. Tai bene svarbiausia narystės sąlyga, kuri reiškia, kad naujos Europos Sąjungos narės turi ne tik prisijungti prie steigimo sutarčių, bet ir perimti visą jų pagrindu

sukurta Bendrijos teisės aktų visumą, vadinamą antrinę teisę, bei Europos Sąjungos tarptautinius įsipareigojimus. Lietuvoje rengiantis stojimui į Europos Sąjungą buvo atliekami ne tik teisės harmonizavimo, bet ir unifikavimo darbai, t.y. Europos Sąjungos teisės aktai pakeitė nacionalinius teisės aktus, atitinkamose srityse, kurios priskiriamos išimtinai Bendrijos kompetencijai, pvz.: bendra muitų politika, žemės ūkio ar konkurencijos politika.

Lietuvos muitinė ypač aktyviai dirbo pertvarkydama teisinę bazę: remiantis ES normomis buvo kuriami nauji, tobulinami ankstesni tam tikras muitinės veiklos sritis reglamentuojantys teisės aktai.

2 lentelė **Reikalavimai nacionaliniams muitų teisės aktams**

DRAUDŽIAMA	LEIDŽIAMA
<ul style="list-style-type: none"> • Atkartoti ar perteikti tiesiogiai taikomas Europos Sąjungos teisės aktų nuostatas • Prieštarauti tiesiogiai taikomų Europos Sąjungos teisės aktų nuostatoms. 	<ul style="list-style-type: none"> • Reglamentuoti dalykus, kurių nereglamentuoja Europos Sąjungos teisės aktai. • Detaliau reglamentuoti Europos Sąjungos teisės nuostatų taikymo formas.

Nuo 1998 m. iki 2004 m. Lietuvos muitinė vadovavosi svarbiausiu jos veiklą reglamentuojančiu įstatymu – Lietuvos Respublikos muitinės kodeksu, parengtu pagal ES Muitinės kodeksą. [14] Atlikus teisės unifikavimo darbus nuo 2004 m. gegužės 1d. galios neteko Lietuvos Respublikos muitinės kodeksas, muitų tarifų įstatymas, antidempingo įstatymas ir kiti nacionaliniai teisės aktai, reglamentavę muitinės veiklą, tačiau buvo pradėti taikyti juos pakeitę Europos Sąjungos muitų teisės aktai. Pagrindiniai iš jų yra:

1. Bendrijos muitinės kodeksas, priimtas Tarybos Reglamentu Nr. 2913/92.
2. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 648/2005 iš dalies keičiantis Tarybos reglamentą (EEB) Nr.2913/92, nustatantį Bendrijos muitinės kodeksą.
3. Bendrijos muitinės kodekso įgyvendinimo nuostatos, priimtose Komisijos Reglamentu Nr. 2454/93.
4. Reglamentas dėl bendrijos atleidimo nuo muitų sistemos, priimtas Tarybos Reglamentu Nr. 918/83.
5. Reglamentas dėl tarifų ir statistinės prekių nomenklatūros, ir dėl bendrojo muitų tarifo, priimtas Tarybos Reglamentu Nr. 2658/87.

6. Reglamentas dėl vykdomos intelektualinės nuosavybės apsaugos, priimtas Tarybos Reglamentu Nr. 1383/2003 ir kt.

Šiuose reglamentuose yra nemažai nuostatų, pagal kurias sprendimo priėmimo teisė deleguota ES valstybėms narėms (toliau – nacionalinės nuostatos). Dalis minėtų nacionalinių nuostatų įtvirtinta Muitinės įstatyme, kurį 2004 m. balandžio 27 d. priėmė Lietuvos Respublikos Seimas. [15] Šiame įstatyme išdėstytos ES muitų teisės aktų taikymui Lietuvoje būtinos nuostatos, muitinės ir jos įstaigų kompetencija bei funkcijos, apibrėžti muitinės pareigūnų įgaliojimai, bendrosios teisės bei pareigos, nustatyta pereinamojo laikotarpio priemonių taikymo tvarka.

Šis įstatymas nustato:

1. Lietuvos Respublikos muitinės paskirtį, veiklos principus ir teisinius pagrindus, funkcijas, struktūrą, veiklos organizavimą, finansavimą bendradarbiavimo su valstybės ir savivaldybės institucijomis ir įstaigomis, kitais asmenimis, Europos Sąjungos ir užsienio valstybių institucijomis pagrindus;
2. Lietuvos Respublikos muitinės pareigūnų įgaliojimus, teises, pareigas, garantijas ir atsakomybę;
3. iš trečiųjų šalių importuotų ir į trečiąsias šalis eksportuojamų prekių muitinės priežiūros tvarką;
4. Lietuvos Respublikos muitinės administruojamų mokesčių taikymo tvarką;
5. Lietuvos Respublikos užsienio prekybos statistinių duomenų rinkimo ir apdorojimo tvarką.

Muitinė aktyviai dalyvavo rengiant Lietuvos Respublikos įstatymus, aukštesnėms valstybės institucijoms teigdama straipsnių, kurie reglamentuoja muitinės veiklą, pakeitimo ir papildymo projektus. 2004 m. kovo 8 d. Seimas ratifikavo Konvenciją dėl muitinės administracijų tarpusavio pagalbos ir bendradarbiavimo, parengtą vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties K.3 straipsniu. 2003 m. gegužės 14 Lietuvai tapus 63 – iąja visateise Kioto (Tarptautinės muitinės procedūrų supaprastinimo ir suderinimo konvencijos) šalimi, 2004 m. kovo 25 Seime ratifikuotas šios konvencijos pakeitimo protokolas. [11]

Vykdant Vyriausybės patvirtinto Teisės derinimo priemonių 2003 m. plano priemones, buvo parengtas, suderintas ir pateiktas svarstyti Konvencijos dėl informacijos technologijų naudojimo muitinės tikslais projektas ir su juo susijusių teisės aktų projektai. Konvencija ir jos protokolai Seime buvo ratifikuoti 2004 m. kovo 8 d. [27]

Pradėjus taikyti Bendrijos muitinės kodeksą, jo įgyvendinimą reglamentuojančius teisės aktus poveikis verslui ir muitinės veiklai nebuvo stiprus, kadangi jau anksčiau Lietuvos muitų teisė buvo derinama su ES teise. Manoma, kad teisės aktai, kurie taikomi ES valstybėse narėse

turi gilią ir tvirtą taikymo praktiką, kuri padės be kliūčių susidoroti Lietuvos Respublikos valstybei, muitinei, verslo subjektams, su naujais darbais, funkcijomis, prekybos ypatumais, kurie susiję su integracija į ES ir Muitų sąjungos strategijos įgyvendinimu.

Analizuojant muitinės veiklą, o taip pat remiantis žiniasklaida, kitais informacijos šaltiniais bei vadovaujančių pareigūnų, ekspertų išsakyta nuomone, reikia paminėti jos teisinės bazės stiprybes ir silpnybes.

Stiprybės: įstojus į ES atsirado galimybė dalyvauti ir daryti įtaką ES teisės aktų rengimui; sukurta pakankama teisinė bazė, reglamentuojanti muitinės veiklos teisinius pagrindus; sukurti verslo informavimo sistemos pagrindai; pagrindiniai teisės aktai prieinami verslui ir Muitinės pareigūnams iš įvairių šaltinių (oficialūs, informaciniai leidiniai, internetas).

Silpnybės: trūksta instrukcijų, žinynų ir paaiškinimų kaip taikyti teisės aktus; nesudarytos visos teisinės prielaidos atlikti muitinės formalumus elektroniniu būdu; nesutvarkyta vidaus teisės aktų skelbimo Muitinės vidiniame tinklyne (intranete) sistema; nepakankamai efektyvios poveikio priemonės, taikomos muitinės teisės aktų pažeidimo atvejais; nepakankama vidaus teisės aktų rengimo kultūra; nepakankamai kokybiški ES teisės aktų vertimai į lietuvių kalbą.

2.3. Veiksniai, turintys įtakos naujojo Muitinės kodekso tobulinimui

Muitinės pareigūnai ne tik patys tobulino teisinę veiklos bazę, bet ir aktyviai talkino kitoms valstybės institucijoms rengiant prekių importą ir eksportą nustatančius teisės aktus ir kitus norminius dokumentus. Muitų teisės aktų tobulinimo bei derinimo klausimams nagrinėti buvo sudarytas Muitinės kodekso komitetas. Muitinės kodekso komitetą, toliau vadinamas „Komitetu“, sudaro valstybių narių atstovai, o jam pirmininkauja Komisijos atstovas (pirmininkas). Komitetas tvirtina savo darbo reglamentą. Komitetas gali nagrinėti bet kurį klausimą, susijusį su muitų teisės aktais, kurį savo iniciatyva arba valstybės narės atstovo prašymu teikia svarstyti komiteto pirmininkas.

Šio komiteto kompetencijai priskiriama teisė pateikti savo nuomonę dėl muitinės veiklą reglamentuojančių teisės aktų pakeitimų, kuriuos priima Europos Komisija.

Pasiūlymus dėl Muitinės kodekso pakeitimų teikia Europos Komisija, o tvirtina Europos Parlamentas ir Taryba bendrąja sprendimų priėmimo tvarka.

Komiteto veikloje dalyvauja Lietuvos Respublikos muitinės ekspertai, kurie ruošia ir teikia pasiūlymus muitų teisės aktų tobulinimo klausimais. Lietuvos Muitinės departamento atsakingi pareigūnai 2004 m. lapkričio 5 d. Lietuvos teisės universiteto (dabar Mykolo Romerio universitetas) Policijos fakulteto Muitinės veiklos katedros surengtoje tarptautinėje

konferencijoje nurodė pagrindines priežastis, lėmusias ES Muitinės kodekso tobulinimo proceso inicijavimą: [32]

- ES valstybių narių muitinių veiklos modernizavimo poreikiai,
- muitinės iniciatyva,
- saugumo užtikrinimas,
- besikeičiantis muitinės vaidmuo,
- ES teisės aktų supaprastinimo iniciatyva,
- verslo sąlygų gerinimas,
- glaudesnė ES valstybių narių integracija muitinės veiklos srityje.

Tuo remiantis, galima išskirti pagrindines darbo sritis muitų teisės aktų kūrimo procese. Jos yra:

- įstatymų supaprastinimo ir racionalizavimo tęsimas,
- elektroninio duomenų pateikimo įteisinimo visuose atitinkamuose įstatymuose užtikrinimas,
- verslininkų įtraukimas į įstatymų rengimo procesą jau pačiose ankstyviausiose šio proceso stadijose,
- ryšio tarp įstatymų ir jų įgyvendinimo gerinimas,
- instrukcijų dėl sudėtingų įstatymų pateikimas, siekiant padėti verslininkams,
- darbo dėl sankcijų suderinimo tęsimas.

2.3.1. Muitinių modernizacija

Šiuo metu informacinės visuomenės plėtrai Europoje didžiausią reikšmę turi keletas Europos Komisijos ir Tarybos parengtų ir priimtų dokumentų bei sprendimų. Daug dėmesio skiriama ilgalaikės strateginės perspektyvos nagrinėjimui. Vienas svarbiausių žingsnių šia kryptimi buvo Europos Komisijos 1999 m. gruodžio mėnesį paskelbta nauja politinė iniciatyva, numatanti kelius, kaip ES sėkmingai išnaudoti pokyčius, kuriuos atneša informacinė visuomenė. Ši politinė programa buvo pavadinta Elektroninės Europos iniciatyva (e- Europe). Įvairiose šalyse muitinių veikla ir techninė infrastruktūra yra išplėtoti skirtingai. Jų suderinamumo klausimas tampa itin svarbus priėmus dešimt naujų valstybių narių. Muitinės veiklos sąlygų tobulinimo srityje buvo įdėta daug pastangų ir padaryta žymi pažanga, ypač naudojant PHARE programos teikiamą pagalbą. Šiame kontekste valstybių narių muitinės administracijos teikia svarbią paramą darbui, vykdomam pagal Muitinės ir mokesčių prisijungimo strategiją, suderintą su valstybėmis kandidatėmis. PHARE programa taip pat padėjo tobulinti ir modernizuoti su muitine susijusią infrastruktūrą ir įrangą valstybėse

kandidatėse, siekiant išplėsti jų darbo galimybes. Pagal apibendrintas nuostatas muitinės modernizavimas yra vykdomas šiomis kryptimis:

1. Įvedama prievolė pateikti išankstinę elektroninę deklaraciją. Tai leidžia muitinės pareigūnams atlikti rizikos analizę ar kitaip patikrinti prekę dar iki jos įvežimo į Europos Sąjungos teritoriją.
2. Elektroninės deklaracijos tampa privalomomis, tik išimtiniais atvejais paliekama galimybė prekes deklaruoti raštu.
3. Įvedamas ekonominių operacijų vykdytojo statusas. Šį statusą įgyja tie ūkio subjektai, kurie yra įrodę savo veiklos patikimumą.
4. „Vieno langelio principo diegimas“. Visą privalomą informaciją prekių vežėjas pateikia muitinei. Vėliau jau iš muitinės ši informacija perduodama kitoms institucijoms.
5. Centralizuoto muitinio įforminimo principo diegimas. Elektroninė muitinės deklaracija, pateikta vienoje muitinės įstaigoje, automatiškai gali būti pateikta ir kitai suinteresuotai muitinės įstaigai.
6. Sąsajų tarp muitinės procedūrų užtikrinimas, bendros garantijos. Dabar kiekvienai procedūrai turi būti pateikiama nauja deklaracija ir garantija. Po įvestų pakeitimų, deklaracijose nurodomų duomenų kartoti nereikės.

Paminėtinos ES specialios programos Matheus, Muitinė 2002, Muitinė 2007, kurių lėšos buvo skiriamos muitinių darbo suvienodinimui. Remiamasi principu, kad visų šalių muitinės turi dirbti kaip viena. Komisija pašalina galimybes nacionaliniams įstatymų leidėjams daryti nukrypimus. Pašalinama specialių nacionalinių taisyklių kūrimo galimybė, nes keliose šalyse dirbančioms firmoms tampa sudėtinga prisiderinti prie skirtingų kiekvienos šalies teisės aktų, reglamentuojančių jų veiklą. Todėl, siekiant glaudesnės integracijos, atsisakoma nacionalinių supaprastinimų (jie gali būti įtvirtinti tik ES lygio teisės akte).

Kita svarbi muitinės veiklos sąlygų derinimo kryptis – administracinių sankcijų už muitų teisės pažeidimus suvienodinimas. Neturi būti tokios situacijos, kai už panašaus pobūdžio nusižengimą vienoje šalyje numatoma nedidelė, o kitoje - gana griežta nuobauda. Pažymėtina, kad administracinių sankcijų harmonizavimas (bus šalims nuorodos, kaip jas vieningai taikyti) priklauso ES kompetencijai.

Daug numatomų modernizavimo priemonių šiuo metu dar negali būti techniškai įgyvendintos. Siekiant išspręsti šią problemą, reikia išnagrinėti visą procesą nuo įstatymų ir kitų reikšmingų faktorių tobulinimo, pradedant tokiais esminiais klausimais, kaip mokymas, o baigiant didelėmis investicijomis į muitinės įrangą ir infrastruktūrą (kompiuterių sistemas,

konteinerių skenerius ir kt.). Taip pat turi būti užtikrintas artimas muitinės bendradarbiavimas su kitomis teisėsaugos institucijomis ir legaliomis verslo struktūromis.

2.3.2. Saugumo užtikrinimo poreikis

Vykstant globalizacijos procesams ir vystantis prekybai, mažinant muitus, vis mažėja muitinės kaip mokesčių rinkėjos vaidmuo ir vis didėja jos teisėsauginių funkcijų tinkamo vykdymo svarba. Muitinė – pagrindinė institucija, dirbanti prie išorinės Europos Sąjungos sienos. Valstybės sienos apsaugos tarnyba, policija, kitos patikrinimą atliekančios pasienio kontrolės punktuose institucijos glaudžiai bendradarbiauja tarpusavyje. Muitinės misija – pagrindinės institucijos, veikiančios prie išorinės ES sienos, įtvirtinimas. Siekiant šio tikslo, imamasi tokių priemonių:

1. Įvedama prievolė pateikti išankstinę informaciją apie įvežamas prekes.
2. Užtikrinami duomenų mainai tarp pasienio ir vidinių muitinės įstaigų. Tokiu būdu išvengiama nereikalingos kontrolės pasikartojimo, operatyviai sužinoma informacija iš pasienio. Vidinė muitinės įstaiga gali būti ir kitoje ES valstybėje.
3. Duomenų mainai su kitomis prie išorinių ES sienų veikiančiomis institucijomis ir įstaigomis.
4. Elektroninės rizikos valdymo sistema. Ši sistema būtina tam, kad pasienio muitinės riziką analizuotų remiantis bendrais kriterijais. Turi būti vienodi rizikos įvertinimo kriterijai visose ES šalyse.

Tobulinant šią muitinių bendradarbiavimo sritį, numatytas bendras rizikos valdymas ir nustatyti bendri visoje ES rizikos įvertinimo kriterijai.

Taigi labai svarbu užtikrinti išorinės sienos saugumą. Lietuvos muitinės pareigūnai, pasitelkdami rizikos valdymo sistemą, gali operatyviai reaguoti ir organizuoti sėkmingas operacijas prieš teisės aktų pažeidėjus, vykdyti muitų teisės aktų pažeidimų prevenciją ir užtikrinti tarptautinės prekybos saugumą.

2.3.3. Verslo sąlygų gerinimas

Muitinė dalyvauja ir atlieka svarbų vaidmenį prekybos reguliavimo, kontrolės darbe. Apsunkinančios arba nelanksčios muitinės procedūros daro poveikį verslo konkurencingumui. Ši aplinkybė ypač ryški lyginant ES verslininkų ir pagrindinių prekybos partnerių veiklos sąlygas. Kadangi pastarųjų veiklą kontroliuoja tik viena muitinės administracija, jiems nekyla sunkumų,

susijusių su skirtingomis įvairių šalių muitinių taisyklėmis. Todėl siekiama, kad visos ES šalių muitinės dirbtų kaip viena. Muitinė turi pagerinti verslininkų aptarnavimą, ypač mažindama išlaidas, atsirandančias dėl procedūrų Muitų sąjungoje skirtumų.

Teisės aktų analizė leidžia teigti, jog priešingai nei kitos valstybės institucijos, muitinė, nors ir turėdama teisę aiškinti muitinės teisės norminius aktus, neteikia oficialių tokių aktų komentarų. Iki šios dienos muitinė nėra viešai išaiškinusi muitinio įvertinimo, muitinio tikrinimo, muitinės veiksmų apskundimo ar kitų svarbių klausimų. Tai aktualus klausimas ir muitinės institucijoms, ir verslo įmonėms, tačiau susidomėjimas šia problema nėra didelis. Muitinės veiklos analizės, muitinės teisės aktų aiškinimo ir taikymo problemišumą taip pat lemia negausūs mokslo tyrinėjimai, verslo asociacijų pasyvumas tiriant praktinę šios veiklos patirtį.

Kita vertus, tokią situaciją iš dalies lemia ir specifinė naujosios ES valstybėms narėms būdinga priežastis – vienpusiškas, tačiau dominuojantis valstybės pareigūnų požiūris, esą muitinės veikla yra tik šaltinis biudžetui pildyti, o muitinė – tik muitų ir mokesčių rinkėja. Kartu tai yra viena iš prielaidų, formuojančių viešojo (muitinės) ir privataus (verslo) subjekto tikslų konfliktą.

Atsižvelgiant į tai, ES rengiamame Muitinio kodekso tobulinimo projekte numatyta patikimiems verslo subjektams pagerinti jų veiklos sąlygas. Numatoma galimybė verslo atstovams nuo pat pradžių dalyvauti svarstant ES muitų teisės aktų projektus. Pabrėžiama dialogo su verslo struktūrų atstovais, išankstinio informavimo apie numatomus pokyčius principų įtvirtinimo svarba, nustatomi bendri kriterijai, taikomi įgaliojams ekonominių operacijų vykdytojams. Siekiant gerinti verslo atstovų darbo sąlygas, numatyta galimybė nereikalauti elektroninės deklaracijos iš tų ūkio subjektų, kurie suteiks muitinei galimybę naudotis savo informacinėmis sistemomis.

Lietuvoje siekiant skatinti bendradarbiavimą su verslo atstovais, 2000 metais Muitinės departamente buvo įsteigtas Muitinės konsultacinis komitetas (toliau – MKK) – Muitinės departamento prie Finansų ministerijos ryšių su verslo struktūromis organas, nagrinėjantis muitinės veiklos problemas, muitinės veiklą reglamentuojančius teisės aktus, jų praktinį taikymą bei kitus su muitinės veikla susijusius klausimus. Muitinės konsultacinio komiteto darbe dalyvauja valstybės institucijų bei asocijuotų verslo struktūrų įgaliojtieji atstovai. MKK vadovauja Muitinės departamento direktorius.

Muitinės konsultaciniame komitete dalyvauja muitinės, kitų valstybės institucijų ir verslo atstovai. Susitikimuose aptariami teisės aktų projektai, kiti svarbiausi su muitinės veikla susiję reikalai. Muitinės departamento rengiami teisės aktų projektai teikiami suinteresuotoms verslo asociacijoms ir vėliau tikslinami pagal jų pateiktus siūlymus. Pasirašomi

supratimo memorandumai, kuriamos bendro darbo grupės, naudojantis ES valstybių patirtimi ieškoma naujų bendradarbiavimo ir abipusio pasitikėjimo didinimo formų.

Igyvendinant Europos Bendrijos muitinės kodekso pakeitimus, padarytus 2005 m. balandžio 15 d. ES Parlamento ir Tarybos reglamentu Nr. 648/2005, vienas iš svarbiausių pakeitimų yra tas, kad iš vežėjų ir prekyautojų reikalaujama pateikti išankstinius duomenis apie krovinius. Muitinei pateikti elektroninę bendrąją deklaraciją privaloma prieš, o ne per vieną dieną po prekių atgabenimo. Išankstinė informacija reikalinga tam, kad įvertinę riziką muitininkai galėtų iš anksto nuspręsti duoti leidimą iškrauti prekes ar patikrinti krovinį ir dokumentus. Beje, muitinės pareigūnai ypač akcentuoja išankstinės informacijos tikslumo ir teisingumo svarbą – ūkio subjektas, keliskart pateikęs muitinei klaidingą informaciją apie krovinį, gali tapti nepatikimas. Informacijos teisingumas turi būti garantuojamas visoje logistikos grandinėje.

Pabrėžtina, kad toks muitinės teisės subjektų bendradarbiavimas, suvokiant ir gerbiant visų suinteresuotų teises ir pareigas, yra itin svarbus jų konkuruojančių tikslų pusiausvyrai pasiekti. Tikslų konflikto, jų supriešinimo ir nesuderinamumo būtina išvengti. Efektyviai ir sistemingai įgyvendinti tikslus galima tik juos tarpusavyje derinant, jų turinį ir tarpusavio sąveiką apibūdinant kaip socialiai reikšmingų tikslų konkurenciją.

2.3.4. Teisės aktų supaprastinimo iniciatyva

Daugeliu atveju Europos Sąjungos teisės aktai yra labai plataus, bendro pobūdžio, pasitaiko painių ir ne kiekvienam suprantamų sąvokų. Todėl labai svarbus yra nuostatų, susijusių su muitinių administravimu siaurinio ir supaprastinimo procesas. Muitų teisės aktų supaprastinimas reikšmingas ir todėl, kad įstatymai turi būti suprantami ne tik teisininkams, bet ir verslininkams. Šioje veiklos srityje numatomos tokios gairės:

1. Muitinės sankcionuotų veiksmų sujungimas (labai panašios procedūros sujungiamos).
2. Teisinio „žargono“ pakeitimas visiems suprantamomis sąvokomis.
3. Supaprastintų procedūrų sujungimas. Iš esančių trijų procedūrų numatoma palikti tik vieną.
4. Su skola muitinei susijusių nuostatų supaprastinimas.
5. Bendrijos muitų kodekso apimtį siekiama sumažinti maždaug 30 procentų, nors muitinės kodekso reguliavimo sritis išsiplečia.
6. Kitų Europos Sąjungos muitų teisės aktų nuostatų perkėlimas į Bendrijos muitinės kodeksą.

Muitinė turi dalyvauti prekybos reguliavimo kontrolės darbe. Apsunkinančios arba nelanksčios muitinės procedūros daro poveikį verslo konkurencingumui, ypač pagrindinių ES partnerių, kurie turi darbo su viena muitinės administracija privilegiją, atžvilgiu. Muitinė turi pagerinti verslininkų aptarnavimą, ypač mažindama išlaidas, atsirandančias dėl procedūrų Muitų Sąjungoje skirtumų. Kita vertus, problema, su kuria susiduria muitinė, yra nuspręsti, kaip patenkinti prieštarigus poreikius, t.y. vykdyti vis intensyvesnę kontrolę, siekiant apsaugoti Bendrijos finansinius, socialinius ir verslo interesus, ir nesudaryti nebūtinų ir apsunkinančių kliūčių teisėtiems verslininkams.

Muitų teisės tobulinimo procese yra numatytas teisinio pagrindo supratimo memorandumo gairėms ir paaiškinimams sukūrimas. Paaiškinami teisės aktai ir dokumentai, kuriais naudojasi muitinė. Tai ypač svarbu prekių klasifikavimo sferos dokumentams.

Įstatymų supaprastinimas ypatingą reikšmę turi muitinės ir verslininkų bendradarbiavimo srityje. Jis ne tik padeda sumažinti verslininkų prievoles, bet ir kovoti su pažeidimais. Paprastesni įstatymai gali sumažinti pažeidėjų galimybes ir padidinti aptinkamų pažeidimų skaičių, nes muitinės pareigūnams tampa lengviau orientuotis ir dirbti.

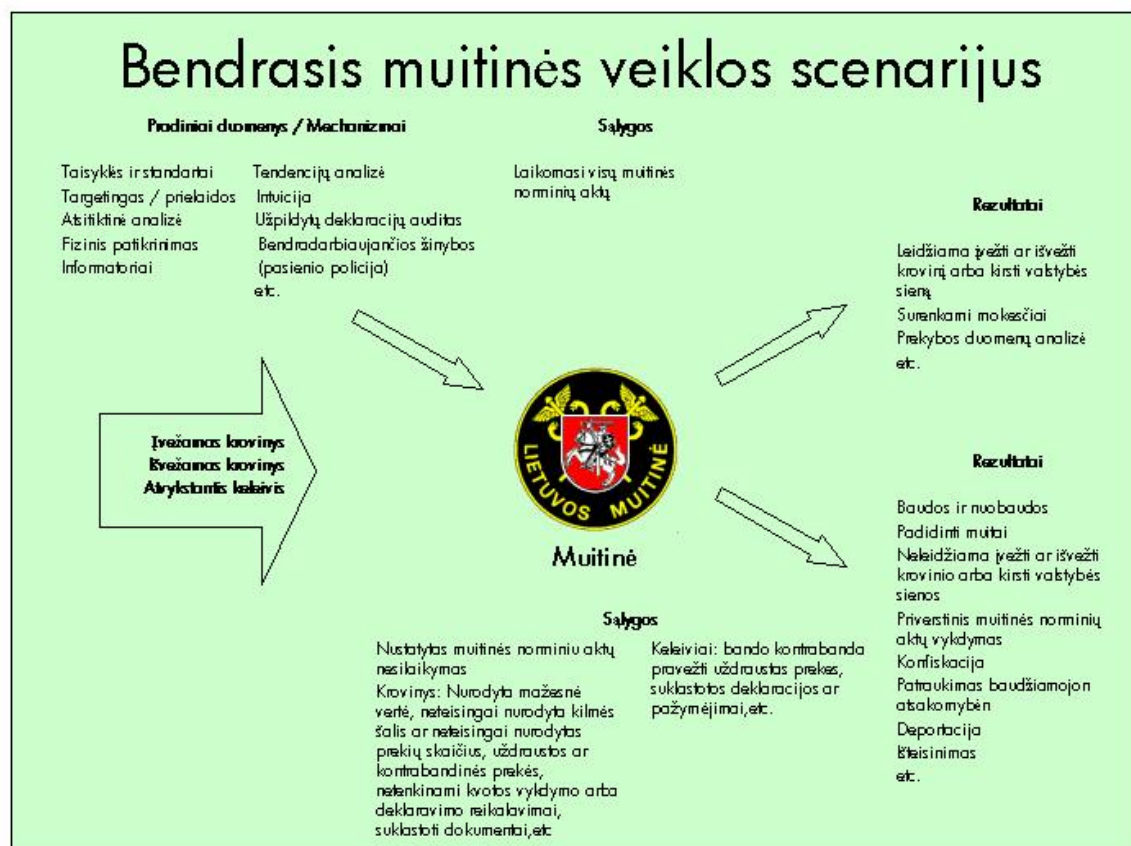
Apibendrinant galima daryti išvadą, kad Lietuvos Respublika buvo pasirengusi visiškai įgyvendinti *acquis* Muitų sąjungos srityje nuo įstojimo į ES dienos. Bendra Muitų sąjungos teisinė bazė yra Muitinės kodeksas, pagrįstas bendromis taikymo nuostatomis. Jis apjungia visus Bendrijos muitinės įstatymus į vieningą tekstą ir užtikrina Bendrijos importo ir eksporto procedūrų sistemą. Pagrindinis principas yra tas, kad procedūros turi vengti trukdyti prekybos srautams, nustatydamas tinkamą pusiausvyrą tarp prekybos laisvės ir prekybininkų atsakomybės iš vienos pusės bei būtinybės kontroliuoti iš kitos pusės.

3. LIETUVOS RESPUBLIKOS MUITINĖS VEIKLOS STRATEGIJA

3.1. Muitinės paskirtis ir naujos funkcijos Lietuvai tapus Europos Sąjungos nare

2004 m. gegužės 1d. Lietuva tapo ES nare. Pasikeitė ir Lietuvos muitinės veikla. Šių dienų Lietuvos muitinė yra muitinės įstaigų, atsakingų už muitų teisės aktų įgyvendinimą, visuma. Lietuvos muitinės paskirtis yra:

- užtikrinti rinkos ir visuomenės saugą ir saugumą taikant efektyvią muitinės priežiūrą bei plėtojant vidaus ir tarptautinį bendradarbiavimą;
- užtikrinti muitinės administruojamų mokesčių surinkimą;
- sudaryti palankias sąlygas verslo plėtrai, diegiant modernius darbo metodus ir kuriant elektroninę muitinės aplinką.

Muitinė vykdo daugybę įvairių funkcijų, o po įstojimo į ES jų dar padaugėjo. Muitinė užtikrina muitų teisės aktų įgyvendinimą bei atlieka su jais susijusių pažeidimų prevenciją ir tyrimą; taip pat administruoja importo ir eksporto maitus ir kitus mokesčius; kontroliuoja bendrojo maitų tarifo, maitų ir kitų muitinės administruojamų mokesčių bei jų lengvatų, taip pat maitų teisės aktų nustatytų importo, eksporto ir tranzito draudimų taikymą; taiko Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo nustatytus operatyvinius veiksmus bei naudoja operatyvinės veiklos priemones su muitinės veikla susijusioms nusikalstamoms veikoms nustatyti ir atlieka šių veikų ikiteisminį tyrimą; renka Lietuvos prekybos su kitomis ES šalimis (Intrastato) duomenis; užtikrina Vašingtono konvencijos CITES (nykstančių gyvūnų ir augalų apsaugos) vykdymą; stiprina visuomenės apsaugos nuo kriminalinių ir teroristinių grėsmių funkciją; kartu su kitomis institucijomis muitinė užtikrina ES bendrosios žemės ūkio politikos priemonių vykdymą. Ypač didelį dėmesį Lietuvos muitinė skiria išorinės ES sienos apsaugai.

Pasikeitė muitinės kaip mokesčių rinkėjos vaidmuo. Šie pokyčiai yra susiję su pasikeitusiu muitinės vaidmeniu ir funkcijomis. Muitinės fiskalinis vaidmuo ES tolydžio mažėja,

²Lekt. T. Banelio paskaitų medžiaga, 2006

tačiau vis dar išlieka pakankamai svarbus, įskaitant vis didesnę muitinės svarbą užtikrinant įplaukas iš PVM (importo PVM ir kova su fiktyviu eksportu). Įplaukos iš importo muitų mažėja dėl daugelio prekybos lengvatų. Pasikeitė muitinės kaip muitų ir mokesčių administratoriaus vaidmuo ir atsakomybė, nes ji tapo atsakinga ne tik už Lietuvos biudžeto, bet ir už dalies ES biudžeto įplaukų surinkimą. ES valstybių narių muitinės ir mokesčių administracijos yra atsakingos už šio biudžeto įplaukas sudarančių mokesčių – ES tradicinių nuosavų išteklių – surinkimą.

Taigi muitinei pavedama vykdyti naujas funkcijas. Tai lemia, kad keičiasi muitinės įstaigų struktūra, formuojami nauji institutai. Pagrindinė nuostata, kurią patvirtino Muitinės departamentas, kad muitinė - tai ne tik postai ir pareigūnai. Šiuolaikinė muitinė – tai pirmiausia galingos informacinės sistemos ir duomenų bazės, taip pat naujausiais mokslo pasiekimais sukurta techninė paieškos įranga bei šiuolaikine kompiuterine technika aprūpintos muitinės mobiliosios grupės. Visa tai padeda spręsti svarbiausius muitinės uždavinius – užtikrinti laisvą ir greitą prekių judėjimą bei kontrolę, taip pat visuomenės saugumą. [30]

Muitinės mobiliosios grupės. Muitinė yra atsakinga už prekių kontrolę, ji vaidina svarbų vaidmenį kovojant su naujomis grėsmėmis, susijusiomis su prekėmis, kurios gali būti vežamos per ES sieną. ES turi garantuoti savo piliečių saugą ir saugumą nuo nelegalios prekybos, sveikatos ar aplinkosaugos pavojų arba terorizmo pavojaus. Todėl būtina didinti saugumą, tobulinti kontrolę prie išorinės ES sienos ir palengvinti sąžiningų keliautojų judėjimą bei teisėtą prekybą. 2004 m. liepos mėn. pirmosiomis dienomis darbą pradėjo muitinės mobiliųjų grupių pareigūnai. Muitinės mobiliosios grupės buvo įsteigtos siekiant atlikti muitinės kontroliuojamų ar kontroliuotinių prekių tikrinimus bet kurioje vietoje ir bet kuriuo metu visoje Lietuvos Respublikos muitų teritorijoje ir taip vykdyti pažeidimų prevenciją bei gerinti mokesčių surinkimą. Bendradarbiaudami su Kelių policija, Valstybine mokesčių inspekcija, Valstybės sienos apsaugos tarnyba ir kitomis kontroliuojančiomis institucijomis, pareigūnai tikrina prekes gabenačius automobilius Lietuvos keliuose. Muitinės mobiliosios grupės dirba visose ES valstybėse ir laikoma viena efektyviausių muitinės kontrolės priemonių kovojant su pažeidimais. Dėl muitinės mobiliųjų grupių veiklos išaugo prekių sulaikymų skaičius. Muitinės mobiliosios grupės yra vienas instrumentų, galinčių efektyviai vykdyti pažeidimų, susijusių su akcizinių prekių apyvarta, prevenciją, ir padidinti akcizų surinkimą į biudžetą.

Intrastatas. Ekstrastatas. Eurostatas. Nuo įstojimo į ES dienos Lietuvoje buvo įdiegta Intrastato sistema. Lietuvos užsienio prekybos duomenis buvo išskaidyti į dvi dalis: Ekstrastatą ir Intrastatą. Ekstrastatas – duomenų apie Lietuvos prekybą su trečiosiomis valstybėmis surinkimo sistema. Jos pagrindinis duomenų šaltinis – muitinės deklaracijos (Bendrojo administracinio dokumento) duomenys. Intrastatas – prekybos su ES duomenų rinkimo

sistema. Lietuvoje įdiegus Intrastato sistemą, statistinius duomenis apie prekybą su ES šalimis renka muitinės pareigūnai ir perduoda apdoroti Statistikos departamentui. Intrastato duomenys reikalingi: sudarant Lietuvos Respublikos mokėjimų balansą; valstybinės institucijos naudoja šiuos duomenis vertinant Lietuvos ekonominį vystymąsi, sudarydamos ūkio plėtros programas; verslo struktūros naudoja šiuos duomenis vertindamos savo padėtį rinkoje, kurdamos verslo planus; Europinėms institucijoms šie duomenys svarbūs vidaus rinkos integracijos tyrimams, agrarinės ir prekybos politikos planavimui, tarptautinėms organizacijoms, pasaulinės prekybos tendencijų tyrimui, šalies ekonominio potencialo nustatymui. Eurostatas - tai Europos bendrijų statistinė tarnyba įkurta 1953 m. Buveinė Liuksemburge. Ji kaupia ES statistikos tarnybų duomenis, derina juos pagal bendrą metodiką ir pateikia apdorotą statistinę informaciją. Taip gauti duomenys lyginami visos Europos mastu. Eurostatas glaudžiai bendradarbiauja su ES valstybėmis narėmis, jų nacionalinėmis tarnybomis ir institucijomis, tarptautinėmis organizacijomis. Taip pat rengia programas tokias kaip PHARE su Vidurio bei Rytų Europos šalimis, siekdamas tobulinti savo statistikos sistemą. Intrastato ir Ekstrastato duomenis Lietuvos Respublikos Statistikos departamentas teikia Eurostatato tarnybai, kurios apibendrintais duomenimis naudojasi Europos Sąjungos institucijos (pvz. Europos Komisija, Europos centrinis bankas ir kt.) ir įvairios tarptautinės organizacijos (pvz. kaip Jungtinės tautos, Tarptautinis valiutos fondas, Pasaulio prekybos organizacija ir kt.). Ši informacija apie prekybą tarp ES narių yra labai svarbi plėtojant bendrą rinką. [37]

Bendrosios Europos Sąjungos žemės ūkio politikos kontrolė. Lietuvai tapus ES nare šalies muitinei teko naujas uždavinys – kontroliuoti bendrosios ES žemės ūkio politikos vykdymą. Šios politikos esmė – sudaryti palankias verslo sąlygas ES šalių gamintojams ir eksportuotojams. Pavyzdžiui, kai žemės ūkio produktai iš ES išgabenami į trečiąsias šalis, jiems taikomos eksporto subsidijos. Taip pat užtikrinama ir Europos Bendrijos rinkos apsauga: pigių produktų importas iš trečiųjų šalių reguliuojamas taikant muitus bei kvotas, importo ir eksporto licencijas, kitas netarifines priemones. Vykdydami Bendrąją žemės ūkio politiką, muitinės pareigūnai atlieka importuojamų žemės ūkio produktų tikrinimą, ir informinimą, priežiūrą, kad nebūtų įvežamas didesnis produktų kiekis nei nurodyta licencijoje, renka importo mokesčius. Eksportuojant žemės ūkio produktus, muitinės pareigūnai tikrina ne tik iš Lietuvos, bet ir iš kitų Bendrijos šalių į trečiąsias šalis išgabenamus žemės ūkio produktus, už kuriuos skiriamos eksporto subsidijos. Tokia kontrolė užtikrina, kad būtų išgabenami tie produktai, kurie buvo deklaruoti kompetentingai muitinės įstaigai.

Tarifinės kvotos. Dažniausiai prašoma taikyti tarifines kvotas norint į Lietuvą įvežti bulgariško vyno, tirpios brazilškos kavos, saldainiams ir kramtomajai gumai iš Čilės, bei saulėje vytintam tabakui iš Bulgarijos. Lietuvos importuotojai, norėdami pasinaudoti tarifine kvota, kuri

suteikia teisę taikyti lengvatinį muitų tarifą, muitinės įstaigai turi pateikti bendrojo administracinio dokumento (BAD) rinkinį, kuriame turi būti nurodytos tarifinės kvotos, kurias norima pasinaudoti, numeris. Tokiu būdu užpildyto BAD importo rinkinio pateikimas laikomas prašymu suteikti tarifinę kvotą.

Laukinės faunos ir floros apsauga. Siekdamas sustabdyti grėšiantį kai kurių laukinės faunos ir floros rūšių išnykimą, 1973 m. kovo 3 d. Vašingtone buvo pasirašyta Nykstančios faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencija (CITES).[10] Ši konvencija Lietuvos Respublikoje įsigaliojo 2002 m. Pagal tai kokio lygio apsauga turi būti taikoma, visos laukinių augalų ir gyvūnų rūšys yra suskirstytos į tris Konvencijos priedus. Pirmajame priede išvardytos nykstančios rūšys, kuriomis prekiauti leidimai neišduodami. Antrajame ir trečiajame prieduose išvardytais rūšimis prekiauti leidžiama, tačiau prekyba griežtai kontroliuojama, siekiant išvengti neigiamų pasekmių šių rūšių populiacijai. Muitinė privalo sulaikyti gyvūnus ir gaminius iš jų, jei šie gyvūnai įtraukti į minėtus sąrašus ir taip tampa pirmąja institucija, kovojančia su neteisėta tarptautine prekyba, darančia nepataisomą žalą mūsų planetos gyvūnijai. Dažnai žmonės nežino, kad negalima iš kitų šalių įsivežti kai kurių, atrodo, paprastai suvenyrų parduotuvėse įsigytų kriauklių ar egzotiškų gyvūnų iškamšų, gyvūnų ar augalų dalių, nes jiems reikalingi leidimai. Įvežant/išvežant į Konvencijos priedus įrašytoms rūšims priklausančius egzempliorius, muitinės įstaigai turi būti pateikiamas importo/eksporto leidimas arba reeksporto sertifikatas.

Muitinė ir intelektinės nuosavybės apsauga. Lietuvai tapus ES nare, muitinės veikla intelektinės nuosavybės veikloje ypač sustiprėjo saugant ES išorinę sieną. Importuojant bei eksportuojant prekes ypač svarbu yra atskirti originalias prekes nuo piratinių prekių, todėl intelektinės nuosavybės apsauga Lietuvai tapo svarbia problema. Susklostotų ir piratinių, ir, žinoma, visų pažeidžiančių intelektinės nuosavybės teises prekių gamyba daro didelę žalą įstatymų besilaikantiems gamintojams, prekybininkams bei intelektinės nuosavybės teisių subjektams, taip pat klaidina vartotojus, o kai kuriais atvejais netgi kelia pavojų jų sveikatai ir saugumui. Kiek įmanoma tokių prekių reikėtų neįsileisti į rinką ir priimti priemones, kuriomis galima būtų veiksmingai sustabdyti šią neteisėtą veiklą netrukdamat laisvai teisėtai prekybai. Šio tikslo nuosekliai siekiama ir tarptautiniu lygiu. Labai svarbi institucija padedanti apsaugoti intelektinę nuosavybę ir užskirsti kelią jos pažeidėjams yra muitinė, kuri imasi veiksmų, kad sutrukdytų suklastotų ir piratinių prekių, pagamintų pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises eksportui, reeksportui arba išvežimui iš Bendrijos muitų teritorijos.

Populiariausios suklastotos prekės – tai ADIDAS, PUMA, NIKE drabužiai, REEBOK, DURACELL elementai, GILLETTE skustuvai, CHRISTIAN DIOR audiniai, MAKEL elektros jungikliai; mašinų ir orlaivių dalys; kompiuterių programos (Novell/Microsoft); garsių firmų

odos gaminiai, galanterija; kvepalai, kosmetika; vaistai ir medicininė įranga; mobilieji telefonai bei jų dalys (Nokia, Siemens) ir kt. Tai nėra baigtinis sąrašas. Klastotojai atidžiai seka madas, kino, televizijos, sporto renginius, koncertus ir gamina labiausiai paklausias prekes.

Europos Komisija parengė naują muitinės ir teisių savininkų veiksmus nustatantį Tarybos reglamentą Nr. 1383/2003 „Dėl muitinės veikslių, atliekamų su prekėmis, kurios, kaip įtariama, pagamintos pažeidžiant tam tikras intelektinės nuosavybės teises, ir priemonių, kurių turi būti imamasi prekių atžvilgiu nustatytas, kad jos pagamintos pažeidžiant tokias teises“. [6] Šis teisės aktas išplėtė saugomų intelektinės nuosavybės teisių sąrašą, supaprastino kai kuriuos reikalavimus teisių savininkams, nustatė paprastesnę prekių sunaikinimo procedūrą. Šis ES reglamentas įsigaliojo 2004 m. liepos 1 d., jam įgyvendinti reikalingas teisių savininko prašymo formą nustatantis Komisijos reglamentas Nr. 1891/2004 paskelbtas lapkritį. [7] Iki Lietuvai tampa ES nare šalies muitinė saugojo apie 30 prekių ženklų. Nuo 2004 m. gegužės mėn. pradėti gauti ne tik nacionaliniai, bet ir Europos Bendrijos valstybių prašymai taikyti muitinės priežiūros priemonės. 2006 m. lapkričio 6 d. pateiktas 241 prašymas, kurių daugiausia yra pateikta dėl kelių arba keliolikos prekių ženklų. [35] Kilus įtarimui, kad pervežamos prekės yra pagamintos pažeidžiant intelektinės nuosavybės teises, visa siunta sulaikoma, o jos pavyzdžiai siunčiami prašymą pateikusiai firmai arba jos atstovybei. Tyrimais nustatytas klastojimą, sulaikytos prekės dažniausiai yra sunaikinamos. Tik išimtiniais atvejais teismas nusprendžia nuimti nuo jų neteisėtai uždėtus prekių ženklus ir gražinti prekes savininkui.

Yra trys etapai, kuriuos praeina visos, taip pat ir suklastotos prekės: gamyba, transportavimas, prekyba. Suklastotos ir piratinės prekės paprastai gaminamos šalyse, kurios nepaklūsta tarptautinių sutarčių reikalavimams ir sunkiai kontroliuojamos. Tos prekės parduodamos daugybėje smulkių ir stambesnių prekyviečių, kitose įtartinose vietose, kur geriausiu atveju galima sulaikyti smulkų prekeivį. Tačiau visos prekės, kurios gabenamos per trečiųjų valstybių sienas, turi būti pateiktos muitinės kontrolei.

Intelektinės nuosavybės teisių pažeidimas yra labai rimtas socialinis ir ekonominis nusikaltimas (nusikaltimas). Kodėl suklastotų, piratinių, pažeidžiančių patentą prekių gaminimas ir platinimas yra netoleruotinas ir pavojingas reiškinys?

- Tai kelia pavojų žmonių sveikatai ir saugumui, pvz. nekokybiškos orlaivių ir automobilių detalės, suklastoti vaistai.
- Tikrasis autorius ir intelektinės nuosavybės teisių savininkas negauna jam teisėtai priklausančio atlyginimo už prekes, kurios parduodamos naudojantis jo vardu.
- Teisėti gamintojai išleidžia dideles sumas specialioms prekių apsaugos nuo klastojimo priemonėms, todėl originalios prekės brangsta ir tampa nebepatrauklios pirkėjui.

- Klaidinamas vartotojas, kuris, nusipirkęs suklastotą prekę, negauna kokybės, kurios tikėjosi.
- Daugeliu atvejų (kai klastojami alkoholio, tabako gaminiai, vaistai, automobilių dalys, žaislai, maisto produktai) kyla grėsmė vartotojo sveikatai, o kai kada – ir gyvybei.
- Teisėti gamintojai, ypač mažos įmonės, turi mažinti gamybą, atleisti darbuotojus, nes jų produktai nepajėgia konkuruoti su pigiomis suklastomis prekėmis.
- Suklastotų prekių gamintojai ir tiekėjai nemoka mokesčių, neinvestuoja į legalių darbo vietų kūrimą ir produktų kokybę, bet skatina nelegalų darbą ir šešėlinę ekonomiką.
- Suklastotų prekių gamybą ir tiekimą organizuoja nusikalstamos grupuotės, iš gautų pajamų finansuojančios kitas nusikalstamas veiklas (prekybą narkotikais, terorizmą ir pan.).
- Kiekvienas suklastotų prekių pirkėjas netiesiogiai prisideda prie nusikalstamų susivienijimų pelno didinimo, o dėl nepakankamos prekių kokybės paprastai kaltina tikrąjį intelektinės nuosavybės savininką.

Suklastotų ir piratinių prekių verslas dažniausiai yra susijęs su kitokia nusikalstama veikla, kaip pinigų plovimas, mokesčių slėpimas, nelegalus darbas, prekyba narkotikais, terorizmas ir pan. Šis sąrašas taip pat nėra baigtinis.

Apibendrinant galima daryti išvadą, jog muitinė yra ta vieta, kur lengviausia sustabdyti intelektinės nuosavybės teises pažeidžiančių prekių srautus. Muitinės pareigūnai yra pajėgūs tą darbą atlikti, kadangi turi: galimybę pamatyti prekes ir juos lydinčius dokumentus; žinias rizikos analizei atlikti; patirties apie draudžiamų ir ribojamų prekių gabenimus; įgaliojimus sulaikyti uždraustas ir apribotas prekes.

Supaprastintos procedūros. Lietuvos muitinė, atsižvelgdama į ES šalių patirtį, nuo 2004 m. pradžios pradėjo taikyti supaprastintas procedūras (3 lentelė). Vykdamas supaprastintas procedūras muitinės ir verslo kontaktai grindžiami abipusiu pasitikėjimu bei bendradarbiavimu. Vadovaujantis šiais principais vyksta jų diegimo etapas, kurio pagrindinis tikslas – atrasti tinkamiausius supaprastintų procedūrų taikymo būdus visoms Lietuvos įmonėms, atitinkančioms teisės aktų nustatytus kriterijus. Muitinės specialistai kartu su įmonių atstovais parinko labiausiai įmonių veiklą atitinkančius supaprastinimus, suderino muitinio tikrinimo tvarką. Supaprastintų procedūrų esmė ta, kad dalį muitinės formalumų patikima atlikti pačiam ūkio subjektui.

Įmonė, gavusi leidimą vykdyti muitinės procedūras supaprastintu būdu, įgyja teisę deklaruoti prekes muitinei vietoj įprastinės deklaracijos pateikdama kitus prekybos ar transporto dokumentus, atlikti muitinės formalumus pasirinktoje (ir su muitine suderintoje) vietoje, pati nuimti muitinės plombas, iškrauti ir patikrinti prekes, apie visus savo veiksmus informuodama muitinę. Taip yra taupomas įmonių darbuotojų laikas ir lėšos, nes nereikia kaskart vykti į muitinę

deklaruoti prekių, sumažėtų kliūčių užsienio prekybai. Antra vertus, įmonė turi tvarkyti apskaitą taip, kad būtų patogų atlikti muitinės tikrinimą, griežtai laikytis prisiimtų įsipareigojimų. Turint omenyje labai sudėtingą muitinės veiklos aplinką, muitinė taip pat turi pereiti prie kitų darbo metodų, daugiau išteklių skirdama supaprastintomis procedūromis besinaudojančių įmonių patikrinimams, o ne įprastiniam darbui muitinės įstaigose.

Supaprastintos muitinės procedūros gali būti taikomos įmonėms, kurioms suteiktas patikimo ūkio subjekto statusas ir jos yra įtrauktos į Muitinės departamento sudarytą Ūkio subjektų, kurių eksportuojamoms arba importuojamoms prekėms taikomos supaprastintos procedūros, sąrašą.

Patikimo asmens statusą gali gauti asmuo, kuris Lietuvos Respublikoje turi registruotą buveinę ir pastaruosius vienerius metus muitinės procedūras vykdė ne rečiau kaip 4 kartus per mėnesį.

Asmuo, turintis patikimo asmens statusą, gali prašyti teritorinės muitinės leisti naudotis muitinės procedūrų atlikimo tvarkos supaprastinimais. Taip pat teritorinė muitinė, priimdama sprendimus nereikalauti garantijos, kai nenustatyta muitinės prievolė reikalauti garantijos, atsižvelgia į tai, ar asmuo turi Patikimo asmens statusą.

3 lentelė

Supaprastintos procedūros

<p>Deklaracijų, kuriose nenurodyta tam tikra informacija, pateikimo procedūra</p>	<p>Taikant šią procedūrą, įmonei leidžiama pateikti muitinės deklaraciją (bendrąjį dokumentą), kurioje užpildyti ne visi langeliai, privalomi užpildyti taikant įprastines procedūras. Be to, gali būti leista kartu su tokia deklaracija nepateikti dalies privalomų muitiniam tikrinimui dokumentų. Muitinės deklaracijoje nepateikti duomenys ir kartu su ja nepateikti dokumentai turi būti pateikiami vėliau.</p>
<p>Supaprastinto deklaravimo procedūra</p>	<p>Taikant šią procedūrą, vietoj įprastinės muitinės deklaracijos gali būti naudojami kiti muitinės, prekybos arba transporto dokumentai. Prekių išleidimo į laisvą apyvartą atveju naudojama Muitinės departamento nustatytos formos bendroji deklaracija. Muitinio sandėliavimo procedūros atveju kaip supaprastinta deklaracija gali būti naudojama tranzito deklaracija arba transporto dokumentas</p>
<p>Procedūra, įforminama asmens pageidaujamoje vietoje</p>	<p>Procedūra, įforminama asmens pageidaujamoje vietoje gali būti taikoma ūkio subjekto: importuojamoms prekėms, kai jam suteiktas įgalioto gavėjo statusas; eksportuojamoms prekėms, kai jam</p>

	<p>suteiktas įgaliotojo siuntėjo statusas. Per nustatytą laiką nuo prekių atgabenimo į asmens pageidaujamą vietą arba likus nustatytam laikui iki prekių pakrovimo į transporto priemonę įmonė privalo informuoti muitinę apie prekių atgabenimą, arba numatomų išgabenti prekių pakrovimą, kad prireikus būtų įmanoma atlikti jų fizinį tikrinimą. Muitinės pareigūnams per nustatytą laiką neatvykus į prekių pakrovimo arba iškrovimo vietą, prekės gali būti iškraunamos iš jas atgabenusios transporto priemonės, prireikus nuimant muitinės plombas, arba pradedamos krauti į transporto priemonę ir nustatyta tvarka ūkio subjektui įforminus muitinės deklaraciją išgabenuamos.</p>
<p>Supaprastintos muitinio tranzito procedūros</p>	<p>Teisės aktuose numatyti šie muitinio tranzito procedūros supaprastinimai: naudoti bendrąją garantiją; naudoti specialios formos krovimo sąrašus; naudoti specialias plombas; naudotis atleidimu nuo prievolės laikytis nustatyto maršruto; naudotis įgaliotojo siuntėjo statusu; naudotis įgaliotojo gavėjo statusu; naudotis supaprastintomis procedūromis, kurios taikomos gabenant prekes:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) geležinkelių transportu, b) oro transportu, c) jūrų transportu.

Rengdamasi dirbti pagal Bendrijos muitinės kodeksą, Lietuvos muitinė ėmėsi taisyti bene didžiausią savo spragą – kurti šiuolaikinę informacinę sistemą. Nors daugiausia dėmesio skirta naujai kompiuterizuotai tranzito sistemai (NCTS), kontolijuojančiai nacionalinį tranzitą, vis dėlto būtina paminėti, kad iki jos sukūrimo Lietuvos muitinės duomenų perdavimo tinklas buvo sujungtas su Europos Sąjungos tokiu pat tinklu. Buvo įdiegta kompleksinė muitų tarifų sistema LITAR, analogiška Europos Sąjungoje veikiančiai integruoto tarifo sistemai TARIC, taipogi - deklaracijų apdorojimo sistema (ASYCUDA sistemos pagrindu). Visų šių darbų viršūnė – dvi sistemos: elektroninio deklaravimo bei NCTS, leidžiančios verslininkams bei vežėjams gerokai sumažinti pildomų dokumentų kiekį, o muitininkams – gerokai supaprastinti ir pagreitinti dokumentų tvarkymo procedūras.

Tranzito sistema. Lietuva prisijungė prie Europos Bendrijos tranzito sistemos, kurią sudaro trys pagrindinės dalys: Bendrasis tranzitas, Bendrijos tranzitas ir TIR tranzitas. Su TIR tranzito procedūra vežėjai, gabenantys krovinius tarptautiniais maršrutais, be abejo,

pažįstami, o dabar vis dažniau susipažįsta ir su sparčiai populiarėjančia elektroninio deklaravimo sistema. Su Bendruoju ir Bendrijos tranzitais mūsų vežėjai teoriškai negalėjo susidurti iki įstojimo į ES, kadangi Bendrojo tranzito procedūra taikoma prekėms, gabenamoms tarp ES ir ELPA (Europos laisvosios prekybos asociacijos) šalių: Islandijos, Norvegijos, Šveicarijos, Lichtenšteino, o Bendrijos tranzitas vykdomas remiantis Bendrijos muitinės kodeksu, kai prekės gabenamos ES muitų teritorijoje. Nuo 2004 m. gegužės 1 d. mūsų vežėjai bei verslininkai yra susipažinę su šiomis tranzito rūšimis. Tarptautiniai gabenimai ir po įstojimo į ES vykdomi taikant TIR tranzito procedūrą

NCTS (Naujoji Kompiuterizuota Tranzito Sistema) esmė – Bendrojo ir Bendrijos tranzito procedūrų kontrolė. Tokia kontrolė, žinoma, buvo ir anksčiau, didžiausia naujovė joje – vietoje „popierinių“ tranzito deklaracijų naudojami elektroniniai pranešimai. Tokia sistema ES šalyse veikia nuo 2003 m. liepos 1 d. ir, kaip tvirtina tiek muitinių darbuotojai, tiek verslininkai, pasiteisino su kaupu. Verslininkai tranzito deklaraciją pateikia elektroniniu paštu – nereikia niekur važiuoti, mažiau gaišaties ir išlaidų. Paskirties muitinė, gavusi pranešimą apie krovinį dar tuo metu, iki jis nepajudėjo iš vietos, gali susirinkti visą dominančią informaciją apie krovinio siuntėją, gavėją bei vežėją, įvertinti riziką ir priimti atitinkamą sprendimą. Dar viena NCTS ypatybė – rizikos laipsnį vertina kompiuteris: jeigu jo „atmintyje“ yra informacijos apie su kroviniu susijusių firmų ankstesnes „nuodėmes“, jis būtinai atkreips muitininko dėmesį, ir toks krovinyš bus tikrinamas kur kas atidžiau. Nuo 2004 m. gegužės 1 d. Lietuvoje NCTS naudojama atliekant visas tranzito procedūras, kurios anksčiau buvo įforminamos naudojant bendrojo dokumento tranzito rinkinį.

Taigi muitinė, vykdydama jai pavestas funkcijas, skiria didelį dėmesį verslo aplinkos sąlygų gerinimui, rinkos ir visuomenės saugai ir saugumui, kovoja su muitų teisės pažeidimais, atsirandančiais prekių apyvartos srityje. Muitinė, siekdama sumažinti šešėlinį verslą, naudoja efektyvias kontrolės priemones: nuolatinę ir operatyvią kontrolę, rizikos valdymą, operatyvinės veiklos metodus, pažeidimų prevenciją ir nusikaltimų tyrimą.

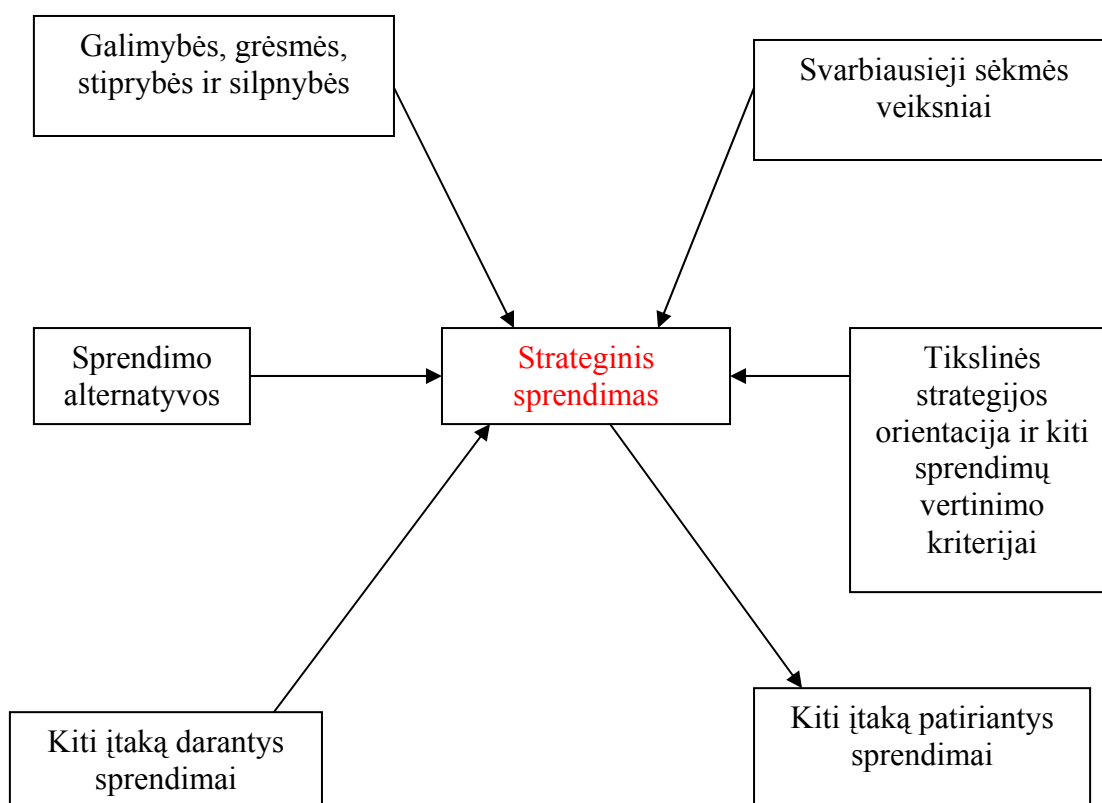
3.2. LR muitinės strategija – efektyvi muitinės uždavinių įgyvendinimo priemonė

Pradedant plačiau analizuoti muitinės strategiją, reikia apibrėžti strateginio valdymo svarbą bei šio proceso rezultata – strategiją. Strateginis valdymas yra nuolatinis, dinaminis ir nuoseklus procesas, kuriuo remdamasi organizacija laiku prisitaiko prie išorinės aplinkos pokyčių ir efektyviau išnaudoja savo turimą potencialą. Kaip strateginio valdymo proceso rezultatas parengiama ir įgyvendinama strategija – sprendimų visuma, apibrėžianti organizacijos svarbiausius ateities tikslus ir veiksmus bei priemones tiems tikslams pasiekti [26, p.21].

Strategijos esmę plačiau atskleidžia tokie momentai: strategija turi tam tikrame konkretizacijos lygyje apibrėžtą tikslinę orientaciją; neatsiejama strategijos dalis yra veiksmai ir priemonės jai įgyvendinti; strategija siejama su tam tikru vidutinės trukmės (3-7 metai) perspektyviniu laikotarpiu; strategija formuojama atsižvelgiant į organizacijos išteklinį potencialą, kuris lemia organizacijos stiprybes ir silpnybes; strategija kuriama atsižvelgiant į išorinės aplinkos situaciją, kuri lemia ir organizacijos galimybes ir grėsmes.

Strateginio sprendimo konteksto principinė schema pateikta 2 schemeje. Sprendimo pasirinkimą gali lemti organizacijos išorinės galimybės ir grėsmės arba/ir organizacijos vidinės silpnybės (stiprybės), kurios išryškėja strateginės analizės rezultate.

2 schema **Principinė strateginio sprendimo konteksto schema**

Lietuvos Respublikos maitinėje valdymo tobulinimas siejamas su strateginiu planavimu. Maitinės veiklos kokybės įgyvendinimas pasiekiamas strateginiu planavimu, veiklos metodikomis ir veiklos auditu. Sistemingas požiūris į maitinės veiklos strategijos modernizavimą padeda pasiekti teigiamo efekto. [29, p.12]

Lietuvos Respublikos maitinė per strateginį planavimą – ilgalaikių ir sudėtingų problemų sprendimo procesą – prognozuoja ir numato kryptis ir būdus, kaip efektyviausiai naudoti turimus bei planuojamus gauti finansinius, žmogiškuosius, materialinius ir

nematerialinius išteklius misijai vykdyti ir užsibrėžtiems tikslams pasiekti. Nuolat nagrinėjama muitinės veikla tiek dabarties, tiek ateities požiūriu, numatomos strateginės permainos, kad muitinė sėkmingai įgyvendintų savo misiją.

Muitinės strateginio planavimo sistemą sudaro:

- Valstybės ilgalaikės raidos strategija;
- Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikė strategija;
- Lietuvos Respublikos muitinės veiklos strategija;
- Lietuvos Respublikos muitinės strateginis veiklos planas (biudžeto formavimo programos);
- Lietuvos Respublikos muitinės n-ųjų metų darbo planas;
- Lietuvos Respublikos muitinės valstybės kapitalo investicijų planas;
- MD struktūrinių padalinių, teritorinių muitinių bei specialiųjų muitinės įstaigų n-ųjų metų darbo planai.

Muitinės veiklos strateginis planavimas ir biudžeto formavimas yra vientisa sistema, kurią sudaro: veikla, finansavimas, planavimas ir kontrolė. Tai nenutrūkstamas procesas, kuris nuolat stebimas.

Strateginiai tikslai ir uždaviniai Muitinės veiklos strategijoje nustatomi remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa bei strateginiais valstybės tikslais (prioritetais). Be to, Muitinės strateginiai tikslai ir uždaviniai formuluojami atsižvelgiant į:

- ES institucijų dokumentus dėl Muitų sąjungos strategijos;
- ES ekspertų įvertinimus;
- geriausią ES valstybių narių patirtį;
- muitų teisės aktų reikalavimus;
- verslo visuomenės poreikius ir lūkesčius, susijusius su muitinės, kaip paslaugų teikėjos, veikla;
- kitus išorės ir vidaus veiksnius, turinčius įtakos muitinės veiklai.

Kasmetinis Muitinės veiklos strateginis planavimo ir biudžeto formavimo procesas prasideda nuo Muitinės veiklos strategijos, kurioje suformuluota Muitinės veiklos misija, prioritetinėse srityse nustatyti strateginiai tikslai ir uždaviniai jiems įgyvendinti, kuriais ir vadovaujasi Muitinės departamentas rengdamas arba tikslindamas Muitinės biudžeto formavimo programas.

Nustatyta tvarka patvirtinus Muitinės strateginį veiklos planą (biudžeto programas), pradedamas jo įgyvendinimas, o kartu ir jo įgyvendinimo stebėseną bei atsiskaitymas už rezultatus. Tam tikslui rengiamas nustatyta tvarka Muitinės n-ųjų metų darbo planas.

Muitinės departamento struktūriniai padaliniai, teritorinės muitinės ir specialiosios muitinės įstaigos sudaro savo metinius darbo planus pagal Muitinės metinio darbo plano sudarymo ir jo vykdymo kontrolės metodiką ir remdamiesi patvirtintu Muitinės n-ųjų metų darbo planu.

Visų planų priemonės suvedami į duomenų bazę. Nuo 2003 metų darbo planų vykdymo kontrolė atliekama taikant informacinę sistemą „Kompiuterizuota darbo planų vykdymo kontrolė“.

Lietuvos Respublikos muitinės veiklos strategija peržiūrima atsižvelgiant į pagrindinius pokyčius, kurie vyksta arba vyks ateityje.

Integracija į ES, auganti tarptautinio terorizmo ir oraganizuoto nusikalstamumo grėsmė, vykstantys globalizacijos procesai bei informacinių technologijų plėtra lemia sparčius Lietuvos politinio, ekonominio, socialinio ir kultūrinio gyvenimo pokyčius. Visa tai didina valstybės strateginio valdymo reikšmę visose valdymo srityse. Lietuvos Respublikos išorinės ir vidinės aplinkos pokyčiai turi svarbią įtaką jos strateginei ir taktinei veiklai. Todėl iškilo poreikis parengti naują Lietuvos Respublikos muitinės veiklos strategiją 2005-2010 metams. [14] Ši strategija parengta vadovaujantis Europos Komisijos bei Pasaulio muitinių organizacijos dokumentais, bei atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Vyriausybės prioritetus, programą, Valstybės ilgalaikės raidos strategiją, Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikę strategiją bei į kitus nacionalinius dokumentus. Strategijoje Lietuvos muitinė didelį dėmesį skiria verslo aplinkos sąlygų gerinimui bei Lietuvos konkurencingumo ES didinimui, rinkos ir visuomenės apsaugai bei efektyviam mokesčių administravimui. Prioritetinės Lietuvos muitinės veiklos kryptys yra:

- rinkos ir visuomenės apsauga bei mokesčių administravimas;
- santykiai su muitinės aplinka;
- organizacijos plėtra.

2006 metais Lietuvos Respublikos muitinė numato vykdyti keturias tęstines programas ir vieną naują programą: „Lietuvos Respublikos muitinės veiklos organizavimas“; „Specialioji priemonių muitinės formalumams atlikti programa“; „Specialioji PHARE programa“; „Specialioji pereinamojo laikotarpio institucijų plėtros priemonių programa“; „Lietuvos Respublikos e. muitinės diegimas ir ją aptarnaujančių informacinių sistemų priežiūra“ (nauja programa). [31]

Ilgalaikiai muitinės strateginiai tikslai yra šie:

Pirmas tikslas - apsaugoti rinką ir visuomenę nuo neteisėtos tarptautinės prekybos daromos žalos, efektyviai kovoti su vengimu mokėti mokesčius, tobulinti mokesčių apskaitą, gerinti jų surinkimą, užkirsti kelią muitų teisės aktų pažeidimams bei kitai nusikalstamai veiklai.

Europos Parlamento ir Tarybos 2005 m. balandžio 13 d. reglamente Nr. 648/2005 iš dalies keičiančiame Tarybos 1992 m. spalio 12 d. reglamentą, nustatantį Bendrijos muitinės kodeksą, nurodyta, kad būtina nustatyti lygiavertį apsaugos lygį atliekant į Europos Bendrijos muitų teritoriją įvežamų arba iš jos išvežamų prekių muitinį tikrinimą. Siekiant įgyvendinti šią nuostatą Lietuvoje būtina nustatyti muitinio tikrinimo lygį kaip ir visoje Bendrijoje, naudojant pažangiausias ES valstybėse naudojamus tikrinimo standartus ir rizikos kriterijus, taikomus prekių bei ekonominių operacijų vykdytojų atrankai.

Lietuvai tapus ES nare, ir Lietuvos muitinei atsivėrė geresnės perspektyvos teisėsaugos srityje: iš ES šalių muitinių ir tarptautinių organizacijų (OLAF – Europos kovos su sukčiavimu tarnyba, INTERPOL, EUROPOL), kovojančių su nusikalstamumu gaunama, apdorojama svarbi informacija apie vykdomus pažeidimus ir sukčiavimus. Muitinės pareigūnai kaip lygūs partneriai dalyvauja bendruose tyrimuose, įgyjama neįkainojama užsienio kolegų patirtis. Siekiant sukurti efektyviai veikiančią kontrabandos bei su ja susijusių kitų teisės aktų pažeidimų išaiškinimo, ikiteisminio tyrimo ir prevencijos sistema, Muitinės kriminalinės tarnybos padaliniai turi būti aprūpinti specialiomis kontrolės priemonėmis kontrabanda gabenamoms prekėms aptikti ir kontroliuoti, o muitinės postai – prietaisais narkotinėms medžiagoms aptikti. [31, p. 4-6]

Viena pagrindinių muitinės funkcijų – administruoti maitus ir mokesčius. Šiam tikslui įgyvendinti yra numatyti šie pagrindiniai darbai: stiprinti muitinės kompetencijai priklausančių mokesčių apskaičiavimo ir mokėjimo kontrolę; intensyvinti nesumokėtų mokesčių išieškojimą; taikyti skolininko išsipareigojimų muitinei įvykdymą užtikrinančias priemones; plėtoti bendradarbiavimą su kredito įstaigomis, VMI, FNTT, bei kitomis kontrolės ir teisėsaugos institucijomis numatant bendrus veiksmus; keitimasi informacija, reikalinga nesumokėtų mokesčių ir muitų išieškojimui, pažeidimų išaiškinimo ir jų prevencijos, fiskalinių pažeidimų, mokesčių administravimo gerinimo srityse; stiprinti muitinės ir verslo partnerystę; dalyvauti atitinkamose EK programose, darbo grupėse.

Antras tikslas - sudaryti palankias sąlygas verslo plėtrai, rengti nacionalinius muitų teisės aktus, atstovauti Lietuvos interesams rengiant ES muitų teisės aktus, efektyviai bendradarbiauti su kitomis Lietuvos Respublikos institucijomis, ES institucijomis, kitų valstybių muitinėmis ir tarptautinėmis organizacijomis. Sudėtingos arba nelanksčios muitinės procedūros daro neigiamą poveikį verslo konkurencingumui. Muitinės procedūrų supaprastinimas ypač glaudžiai siejamas su elektroninio deklaravimo plėtra. Vienas aukščiausių muitinės prioritetų – sukurti elektroninę muitinę, tai yra pereiti į bepopierinę technologiją, kai deklaruojuojant prekes muitinei vietoj popierinių dokumentų pateikiami elektroniniai. Visų pirma Europos Bendrijos muitinės kodekso pakeitimai turi būti suderinti su elektronine sistema. Reikalingos informacinių

technologijų sistemos (Eksporto kontrolės sistema, Importo kontrolės sistema ir Ūkio subjektų sistema), kurios privalo būti įdiegtos per trejus metus nuo 2006 metų.

Pagrindinės muitinės veiklos šioje srityje pasikeitimo nuostatos apima:

- muitinių modernizavimą, e. muitinę – prievolės pateikti išankstinę elektroninę bendrąją deklaraciją ir elektroninę muitinės deklaraciją, įgalioto ekonominių operacijų vykdytojo statuso suteikimą, „vieno langelio“ ir centralizuoto muitinio įforminimo principų įgyvendinimą, sąsajų tarp muitinės procedūrų užtikrinimą, bendras garantijas;
- saugumo užtikrinimą – prievolę pateikti išankstinę informaciją apie įvežamas/išvežamas prekes, duomenų mainus tarp pasienio ir vidinių muitinės įstaigų bei su kitomis prie ES išorinių sienų veikiančiomis institucijomis, elektroninę rizikos valdymo sistemą;
- ES teisės aktų supaprastinimą, verslo sąlygų gerinimą – dialogo su verslu išankstinio informavimo apie pokyčius principų įtvirtinimą, privalomosios informacijos taikymo sričių išplėtimą, elektroninės informacijos nereikalavimą iš verslininkų, suteikiančių muitinei prieigą prie savo informacinių sistemų,
- glaudesnę ES valstybių narių integraciją – nacionalinių supaprastinimų atsisakymą, administracinių sankcijų suderinimą, bendrą rizikos valdymą, bendrus kriterijus, taikomus įgaliotiems ekonominių operacijų vykdytojams, bendrai naudojamas informacines sistemas.

Siekiant efektyviai stebėti prekių srautus, svarbu operatyviai keistis informacija su kitomis ES šalimis. Tam reikia suvienodinti muitinės praktiką su kitų ES muitinių praktika. Tarpusavio suderinamumas tarp muitinės ir kitų su muitinės procedūromis susijusių įstaigų Lietuvos turi būti pasiektas iki 2008 metų. Supaprastinimas, tarpusavio suderinamumas, elektroninė prieiga ir duomenų perdavimas yra pagrindiniai e. muitinės daugiamečio strateginio plano principai, suderinti su e. Vyriausybės nuostatomis.

Trečias tikslas - siekti, kad Muitinė taptų efektyviai dirbančia, gebančia greitai adaptuotis, lanksčia ir konkurencinga organizacija. Šiam tikslui pasiekti būtina modernizuoti muitinės valdymą, perimant geriausiąją užsienio valstybių muitinių praktiką, tobulinant vidaus kontrolės sistemą bei diegiant šiuolaikinius kokybės vadybos metodus. Skaidrus ir veiksmingas valdymas – būtina muitinės pažangos sąlyga. Būtina tobulinti muitinės administracijos gebėjimus: sudaryti sąlygas pritraukti, ugdyti ir išlaikyti aukštos kvalifikacijos specialistus, įtvirtinti laisvą karjeros siekimą, tobulinti kvalifikaciją, ugdyti pareigūnų sugebėjimus aktyviai dalyvauti ES institucijų darbe, naudoti tarnybinį skatinimą. Muitinės administraciniai gebėjimai tobulėja perimant ES valstybių narių muitinių patirtį bei tiesiogiai dalyvaujant ES institucijų, PMO ir PPO, Jungtinių Tautų Europos Ekonomikos Komisijos veikloje.

Valdymo tobulinimas turi būti pagrįstas šiuolaikine organizacijos kokybės vadyba, tarnybine etika, personalo motyvacijos, karjeros siekimo ir skatinimo sistema, kvalifikacijos kėlimo sistema.

Lietuvos Respublikos muitinėje vis dar pasitaiko korupcijos apraiškų. Muitinė, vykdydama sistemingą korupcijos prevenciją, turi veiksmingiau atskleisti ir tirti korupcinio pobūdžio veikas, ugdyti antikorupcinio elgesio standartus bei kitomis priemonėmis gerinti Muitinės įvaizdį visuomenėje. Siekiant, kad muitinės postai atitiktų ES reikalavimus, būtina koncentruoti muitinės veiklą moderniuose šiuolaikine technika aprūpintuose muitinės postuose, didinti muitinio tikrinimo ir įforminimo efektyvumą, spartinti prekių gabenimą bei asmenų vykimą per valstybės sieną. Kompiuterių tinklų, internetinių technologijų, elektroninio parašo plėtra Lietuvoje visiškai užtikrins muitinės procedūrų automatizavimo ir elektroninio deklaravimo technines galimybes. Vidinių muitinės postų stambinimo koncepcijos įgyvendinimas sudaro prielaidas taupyti valstybės lėšas, skatina naujų pažangių technologijų diegimą, supaprastintų muitinės procedūrų taikymo plėtrą, ūkio subjektams – su mažesnėmis laiko ir išlaidų sąnaudomis greičiau atlikti muitinės procedūras.

3.3. Strategijos įgyvendinimo būtinios sąlygos

Norint, kad Strategija būtų efektyviai įgyvendinta, reikia, kad:

- kitos valstybės institucijos pripažintų Lietuvos muitinę svarbia visuomenės apsaugos institucija ir suprastų jos Strategijos reikšmę;
- Lietuvos muitinės pareigūnai suvoktų strateginių uždavinių reikšmę, nustatytų jiems įgyvendinti reikalingas priemones ir savo veikla prisidėtų prie jų įgyvendinimo;
- Lietuvos muitinėje dirbtų pakankamas skaičius aukštos kvalifikacijos darbuotojų;
- visuomenėje būtų formuojamas teigiamas Lietuvos muitinės įvaizdis ir pagarba jai kaip valstybės institucijai;
- abipuse Lietuvos muitinės ir verslo iniciatyva būtų plėtojamas tarpusavio bendradarbiavimas;
- Lietuvos muitinės veikla bei jos modernizavimas būtų pakankamai finansuojami.

Lietuvos muitinė asignavimus planuoja pagal programas vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta institucijos strateginio veiklos plano rengimo tvarka. Kasmet prieš rengiant Lietuvos muitinės strateginį veiklos planą nustatomi vidutinės trukmės strateginiai tikslai bei ilgalaikių, vidutinės trukmės strateginių tikslų, uždavinių vertinimo kriterijai. Strateginiai tikslai bus pasiekti, finansuojant šios Strategijos uždavinius ir priemones, įtrauktas į Lietuvos muitinės strateginius veiklos planus.

Taigi strateginiams tikslams pasiekti ir uždaviniams įgyvendinti sudaromi Lietuvos muitinės veiklos metiniai darbo planai, kuriuose numatomos priemonės uždaviniams įgyvendinti. Nustatyta tvarka patvirtinus šiuos darbo planus, pradedamas jų įgyvendinimas, o kartu ir stebėseną bei atsiskaitymas už rezultatus. Uždavinių įgyvendinimo priežiūrai atlikti nustatomi vertinimo kriterijai, pagal kuriuos įvertinama per tam tikrą laiką pasiekta pažanga įgyvendinant uždavinius.

Svarbu paminėti, kad planuojant 2006 metų veiklą, pagrindiniai pasikeitimai yra susiję su vertinimo kriterijų tobulinimu. Ypač didelę įtaką tai turės atsiskaitant už pasiektus rezultatus. Iki šiol buvo vartojami tik aukščiau paminėtų strateginių tikslų uždavinių vertinimo kriterijai – produkto kriterijai. Nuo 2006 m. sausio 1d. pereita prie kelių lygių vertinimo kriterijų – ne tik uždavinių, bet ir ilgalaikių strateginių tikslų efekto kriterijų bei vidutinės trukmės tikslų (programos tikslų) rezultato kriterijų. Tokių kriterijų atsiradimo pagrindinė priežastis – Lietuvos narystė ES, nes projektuose, finansuojamuose iš ES struktūrinių fondų būtina numatyti minėtų trijų lygių vertinimo kriterijus. [31]

Apibendrinant galima teigti, kad po įstojimo į ES 2004 m. gegužės 1d. muitinė ėmė vykdyti daug naujų funkcijų, įgyvendinti Europos Bendrijoje taikomą muitų ir tarptautinės prekybos politiką. Svarbu užtikrinti ne tik Lietuvos, bet ir Europos Bendrijos rinkos visuomenės saugumą. Lietuvos muitinei privaloma įsisavinti ES taikomus darbo metodus, suvienodinti ir supaprastinti muitinės atliekamas procedūras, plėtoti muitinės įstaigų bendradarbiavimą su vidaus bei užsienio šalių valstybinėmis ir teisėsaugos institucijomis. Šiems tikslams pasiekti parengta Muitinės veiklos strategija, nustatanti pagrindines veiklos gaires. Analizuojami įvairūs veiksniai, įtakojantys muitinės dabartinę veiklą ir ateities perspektyvas, nustatomi ilgalaikiai strateginiai tikslai įvairiose muitinės veiklos srityse. Vėliau yra sudaromi metiniai darbo planai, kuriuose numatomos priemonės tikslams įgyvendinti.

Taigi Muitinės veiklos strategija padeda kryptingai ir nuosekliai siekti efektingo muitinės uždavinių ir tinkamo muitų teisės aktų įgyvendinimo bei užtikrinti ES rinkos ir piliečių apsaugą.

Darbe iškelta hipotezė pasitvirtino – „Muitinė – viena iš svarbiausių Lietuvos Respublikos institucijų, kurios darbai susiję su šiuolaikiškos europinės muitinės kelių pasirinkusios institucijos siekiais ir strateginiais uždaviniais. Integracija į Europos Sąjungos šalių muitinių bendriją suformavo aišką ir principingą užduotį Lietuvai – ryžtingai ir efektyviai pertvarkyti muitinės struktūrą bei jos veiklą, sudaryti palankias užsienio prekybos ir spartaus keleivių bei prekių srautų judėjimo per valstybės sieną sąlygas“. Integracijos procesai buvo analizuojami teisiniu, ekonominiu ir politiniu aspektais. Atlikti tyrimai leidžia teigti, kad sparčius Lietuvos muitinės veiklos pokyčius lėmė integracija į ES. Lietuvos muitinė tapo lanksčia, efektyvia ir patikima, į geriausių ES valstybių muitinių patirtį orientuota valstybės institucija, saugančia visuomenę nuo neteisėtos tarptautinės prekybos daromos žalos ir sudarančia palankias sąlygas verslo plėtrai. Kita reikšminga hipotezė - šių dienų muitinė - tai ne tik postai ir pareigūnai. Šiuolaikinė muitinė – tai pirmiausia galingos informacinės sistemos ir duomenų bazės, taip pat naujausiais mokslo pasiekimais sukurta techninė paieškos įranga bei šiuolaikine kompiuterine technika aprūpintos muitinės mobiliosios grupės. Tai pagrindinė sąlyga užtikrinti laisvą ir greitą prekių judėjimą bei kontrolę, taip pat visuomenės saugumą. Problema sprendžiama pertvarkant muitinės valdymą, struktūrą, kuriant naujus teisės institutus.

Atlikta studija leidžia daryti apibendrintas išvadas apie Lietuvos muitinės integravimosi į ES formas bei tendencijas.

IŠVADOS

1. Ekonominė integracija – kliūčių tarptautinei prekybai, t.y. mainams tarp skirtingose šalyse esančio pardavėjo ir pirkėjo, šalinimas ir vykdomos ekonominės politikos skirtingose šalyse derinimas. Toliau pažengusi integracija apima ne tik kliūčių prekybai šalinimą, bet ir kliūčių žmonių judėjimui ar paslaugų teikimui panaikinimą. Lietuvai svarbūs dokumentai: 1994 m. liepos 18 d. tarp Lietuvos ir ES pasirašyta Laisvosios prekybos ir su prekyba susijusių dalykų sutartis, kuri įsigaliojo 1995 m. sausio 1 d.; tais pačiais metais, kai įsigaliojo Laisvosios prekybos ES ir Lietuvos sutartis, buvo pasirašyta Asociacijos (dar vadinama Europos) sutartis, kurią ES ir Lietuva pasirašė 1995 m. birželio 12 d. ir kuri įsigaliojo 1998 m. vasario 1 dieną.

2. Viena iš ekonominės integracijos pakopų – Muitų sąjunga. Tai sistema, kuria užtikrinamas laisvas prekių judėjimas. Svarbiausias Muitų sąjungos bruožas – bendra muitų teritorija ir bendra užsienio prekybos ir muitų politika, pasireiškianti taikant bendrąją muitų tarifą. Tai reiškia, kad visi muitų mokesčiai, mokami vykstant prekybai tarp valstybių narių, yra panaikinami, o visos valstybės narės trečiųjų šalių prekėms taiko bendrą muitų tarifą ir prekybos politiką. Trys Baltijos šalys, t.y. Estija, Latvija ir Lietuva, įstojusios į ES, tapo Muitų sąjungos narėmis.

3. Bendra Muitų sąjungos teisinė bazė yra Bendrijos muitinės kodeksas, pagrįstas bendromis taikymo nuostatomis. Jis kodifikuoja visus Bendrijos muitinės įstatymus į vieningą tekstą ir užtikrina Bendrijos importo ir eksporto procedūrų sistemą. Pagrindinis principas yra tas, kad procedūros turi vengti trukdyti prekybos srautams, nustatydamos tinkamą pusiausvyrą tarp prekybos laisvės ir prekybininkų atsakomybės iš vienos pusės bei būtinybės kontroliuoti iš kitos pusės.

4. Muitinei tenka svarbi atsakomybė už vadovavimą Muitų sąjungai, vienam iš pagrindų, kuriuo remiasi ES. Lietuvos muitinė susidūrė su rimtu išbandymu, kaip susidoroti su Bendrijos kontrolės apimtimi, spartėjant tarptautinei prekybai ir augant jos apimčiai. Jos atliekama kontrolė, ypač ta, kuri taikoma, siekiant surinkti PVM išoriniuose pasieniuose, yra svarbus elementas, užtikrinantis, kad prekės patektų į mokesčių sistemą, o ne dingtų juodojoje rinkoje, ir užkertant kelią pažeidimams, atsirandantiems dėl fiktyvaus eksporto. Muitinės patirtis ir tiesioginis dalyvavimas prekių importo ir įvažiavimo punktuose reiškia, kad kontrolės metu ji turi dalyvauti kuo didesniame skaičiuje sričių, kur vykdoma nusikalstama veika.

5. Po 2004 m. gegužės 1d. pasikeitė muitinės vaidmuo: iš institucijos, kurios pagrindinė funkcija buvo rinkti mokesčius į valstybės biudžetą, ji tapo viena iš svarbiausių ES institucijų, visuomenės apsaugos įrankių. Lietuvos muitinės kaip muitų ir mokesčių administratoriaus vaidmuo pasikeitė, nes ji tapo atsakinga ne tik už Lietuvos biudžeto, bet ir iš dalies ES biudžeto

surinkimą. Atsirado nauji reikalavimai muitinės renkamų muitų ir mokesčių administravimo sistemoje derinant teisės aktus ir užtikrinant jų įgyvendinimą.

6. Įstojus į ES padidėjo prekių apimtis, kurioms taikomi specialūs kontrolės metodai. Be dabar saugomų prekių ženklų, autorių, gretutinių, dizaino ir patento teisų atsirado papildomo apsaugos sertifikato, augalų veislių, geografinių nuorodų ir kilmės nuorodų teisų apsauga. Išsiplėtė muitinių priemonių taikymo srytys, nes intelektinės nuosavybės teises pažeidžiančios prekės yra sulaikomos ne tik muitinės procedūrų įforminimo metu, bet ir tais atvejais, kai muitinės procedūros neišforminamos, o prekės tik perkraunamos.

7. ES tarifinių užsienio prekybos reguliavimo priemonių taikymui užtikrinti yra sukurta TARIC sistema, kuri leidžia centralizuoti užsienio prekybą reglamentuojančių ES teisės aktų taikymo instrumentą ir užtikrina vienodą teisės aktų taikymą visose šalyse narėse. Lietuvoje – sukurta kompiuterizuoto kompleksinio tarifo sistemos – LITAR programinė įranga.

8. Lietuvos muitinė vykdo naujas funkcijas: ji kartu su kitomis institucijomis užtikrina ES bendrosios žemės ūkio politikos priemonių vykdymą (prižiūri, kad prekės, už kurių eksportą yra mokamos subsidijos, būtų išvežtos iš ES teritorijos); renka Lietuvos prekybos su kitomis ES šalimis (Intrastato) duomenis.

9. Po integracijos į ES Lietuvos muitinė užtikrina rinkos ir visuomenės saugumą, taikydama efektyvią muitinės priežiūrą, plėtodama vidinį ir tarptautinį bendradarbiavimą, užtikrina muitinės administruojamų mokesčių surinkimą bei sudaro palankias sąlygas verslo plėtrai, diegdama modernius darbo metodus ir kurdama elektroninę muitinės aplinką.

10. Muitinės integracija į ES diktavo muitinės pareigūnų kvalifikacijos reikalavimus. Buvo mažinamas etatų skaičius postuose, o darbo krūvis didėjo. Tam, kad būtų tinkamai vykdomos muitinės funkcijos, susidorojama su išaugusiu darbo krūviu labai svarbu tinkamas išsilavinimas ir tinkamai nustatyti pareigūnų kvalifikacijos nustatymo kriterijai, pagal kuriuos vykdomas muitinės pareigūnų karjeros planavimas, vertinami muitinės pareigūnų laimėjimai ir darbo rezultatai.

PASIŪLYMAI

Viena iš veiksmingiausių bendradarbiavimo formų, kuri padėtų muitinės ir verslo subjektams šalinti muitų (muitinės) teisės aktų aiškinimo ir taikymo skirtumus būtų muitinės (muitų) teisės norminių aktų komentarai. Skirtingi muitinės ir verslo subjekto tikslai (nauda) neturėtų būti supriešinami. Oficialūs norminių muitinės teisės aktų komentarai ne tik paskatintų muitinės (muitų) teisės raidą, bet ir padėtų pašalinti skirtingą muitinės teisės normų interpretavimą, sumažėtų muitinės ir verslo subjektų ginčų, kylančių taikant muitinės teisės normas. Muitinės (muitų) teisės aktų komentarų rengimas suaktyvintų abipusį pozityvų muitinės ir verslo atstovų bendradarbiavimą, skatintų jų savitarpio supratimą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija//Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos įstatymas “Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucijos išgaliojimo tvarkos.”//Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1015.
3. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 118 straipsnio pakeitimo įstatymas//Valstybės žinios. 2003, Nr. 32-1316.
4. 1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 2913/92, nustatantis Bendrijos muitinės kodeksą (su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2005 m. balandžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 648/2005//OL L 302, 1992.
5. 1993 m. liepos 2 d. Komisijos reglamentas (EEB) Nr. 2454/93, išdėstantis Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 2913/92, nustatančio Bendrijos muitinės kodeksą, įgyvendinimo nuostatas (su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2003 m. gruodžio 18 d. Komisijos reglamentu (EB) Nr. 2286/2003//OL L 253, 1993.
6. 2003 m. liepos 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1383/2003 dėl muitinės veiksmų, atliekamų su prekėmis, kurios, kaip įtariama, pagamintos pažeidžiant tam tikras intelektinės nuosavybės teises, ir priemonių, kurių turi būti imamasi prekių atžvilgiu nustačius, kad jos pagamintos pažeidžiant tokias teises“.
7. 2004 m. spalio 21 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr.1891/2004, nustatantis Tarybos reglamento (EB) Nr. 1383/2003 dėl muitinės priežiūros priemonių, taikomų prekėms, kurios, kaip įtariama, pagamintos pažeidžiant tam tikras intelektinės nuosavybės teises, ir priemonių, kurių turi būti imamasi prekių atžvilgiu nustačius, kad jos pagamintos pažeidžiant tokias teises, įgyvendinimo nuostatas.
8. 1996 m. gruodžio 9 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 338/97 dėl laikinės faunos ir floros rūšių apsaugos kontroliuojant jų prekybą.
9. Bendrasis susitarimas dėl muitų tarifų ir prekybos (GATT 1947), baigiamasis dokumentas, išreiškiantis Daugiašalių derybų dėl prekybos Urugvajaus raundo rezultatus, ir darbo grupės dėl Lietuvos stojimo į Pasaulio prekybos organizaciją ataskaita.//Valstybės žinios. 2001, Nr.46.
10. Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencija – CITES arba Vašingtono Konvencija, pasirašyta Vašingtone 1973 m. kovo 3 d.
11. Tarptautinė muitinės procedūrų supaprastinimo ir suderinimo konvencija (Kioto konvencija)//Valstybės žinios. 2002, Nr. 126-5736.
12. Stambulo konvencija, išgaliojo Lietuvai 1998m.//Valstybės žinios. 1997, Nr. 117-3015.
13. Nairobio konvencija, išgaliojo Lietuvai 2001 m.//Valstybės žinios. 2000, Nr. 94-2923.

14. Lietuvos Respublikos muitinės kodeksas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 52-1239.
15. Lietuvos Respublikos muitinės įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 73-2517.
16. LRV 2004 m. spalio 27 d. nutarimas Nr. 1332 „Dėl 1992 m. spalio 12 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 2913/92, nustatančio Bendrijos muitinės kodeksą, ir 1993 m. liepos 2 d. Komisijos reglamento (EEB) Nr. 2454/93, išdėstančio Tarybos reglamento (EEB) Nr. 2913/92, nustatančio Bendrijos muitinės kodeksą, įgyvendinimo nuostatas, taikymo Lietuvos Respublikoje taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 158 – 5774.
17. Muitinės departamento generalinio direktoriaus 2005 m. balandžio 8 d. įsakymas Nr. 1B - 260 „Lietuvos Respublikos muitinės veiklos strategija 2005 – 2010 metams“.
18. Muitinės departamento generalinio direktoriaus 2004 m. lapkričio 23 d. įsakymas Nr. 1B - 1048 „Dėl Muitinės mobiliųjų grupių darbo organizavimo nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 172 - 6370.
19. Anciuvienė M., Žatanskaitė - Žalinienė S., I. Janukaitis ir kt. /red. V. Vadapalas. Europos Sąjungos teisė ir Lietuva. Vilnius. Justitia, 2002.
20. Barnard C. Europos Sąjungos materialinė teisė. Vilnius. Eugrimas. 2005.
21. Cairns W. Europos Sąjungos teisės įvadas. Vilnius. Eugrimas. 1999.
22. Epping R.C. Pasaulio ekonomikos ABC. – Vilnius, 1995.
23. Jakubčionis A. Lietuvos muitinės. Vilnius, 1999.
24. Pakalniškis V., Vitkevičius P., Ruškytė R. ir kt./red. Pakalniškis V. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Lietuvos teisės universitetas, 2004.
25. Vaišvila A. Teisės teorija. Vilnius. Justitia, 2004.
26. Vasiliauskas A. Strateginis valdymas. Vilnius. Enciklopedija. 2002.
27. Lietuvos muitinė. Muitinės departamentas, 2004.
28. Lietuvos teisės pagrindai. Vilnius. Justitia, 2004.
29. De Wulf. L. Sokol J.B. Customs modernization handbook. 2005.
30. Muitinės pažangios patirties biuletenis. Vilnius. Muitinės departamentas, 2005.
31. Muitinės pažangios patirties biuletenis. Vilnius. Muitinės departamentas, 2006.
32. Avižienis Š. Naujojo Bendrijos muitinės kodekso projektas: prielaidos ES muitinėms modernizuoti, saugumui užtikrinti ir dar glaudesnei integracijai // pranešimas 2004 m. lapkričio 5 d. LTU muitinės veiklos katedros surengtoje konferencijoje „Aktualios muitinės veiklos teorinės ir praktinės problemos“.

Interneto tinklapių adresai:

33. Europos laisvosios prekybos asociacija//<http://www.efta.int/>; prisijungimo laikas: 2006-11-06.
34. Europos sutartis//http://www.euro.lt/upl_images/20020513095039.doc; prisijungimo laikas: 2006-11-06.
35. <http://www.cust.lt/lt/rubric?rubricID=562>; prisijungimo laikas 2006-11-06
36. Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis
http://www3.lrs.lt/pls/inter1/dokpaieska.showdoc_l?p_id=27086; prisijungimo laikas 2006-11-08.
37. Interneto tinklalapis apie Eurostatą//www.epp.eurostat.ec.europa.eu.; prisijungimo laikas 2006-11-19.

SANTRAUKA

LIETUVOS RESPUBLIKOS MUITINĖ IR JOS INTEGRACIJA EUROPOS SAJUNGOJE

Pagrindinės sąvokos: integracija, Europos Sąjunga, Muitų sąjunga, Lietuvos muitinė, bendras išorinis tarifas, trečiosios šalys, unifikavimas, harmonizavimas, strategija.

Santraukos turinys: trumpai aprašomas baigiamasis darbas. Apibrėžiamas darbo tikslas. Pažymėta, kad darbas susideda iš trijų dalių, apibūdinta kiekviena šio darbo struktūrinė dalis. Vadovaujantis atlikta analize teigiama, jog Lietuvos muitinė tapo efektyvia ir patikima, į geriausią ES valstybių muitinių patirtį orientuota valstybės institucija, saugančia visuomenę nuo neteisėtos tarptautinės prekybos daromos žalos ir sudarančia palankias sąlygas verslo plėtrai.

Integracija į Europos Sąjungos šalių muitinių bendriją suformavo aišką ir principingą Lietuvos muitinės administracijos poziciją – ryžtingai ir efektyviai pertvarkyti muitinės struktūrą bei jos veiklą, kad būtų sudarytos palankios užsienio prekybos ir spartaus keleivių bei prekių srautų judėjimo per valstybės sieną sąlygos. Kartu buvo siekiama įdiegti kokybišką, šiuolaikišką informacinių technologijų ir techninių priemonių pagrįstą kontrolę. Kad muitinės sistema veiktų ritmingai ir darniai buvo stengiamasi pagal galimybes tolygiai modernizuoti ir tobulinti visas jos sritis. Šio darbo tikslas – išnagrinėti Lietuvos muitinės integravimosi į ES etapus, išskiriant Muitų sąjungą kaip vieną iš etapų įgyvendinant bendrąją rinką, atskleisti Lietuvos muitinės veiklos pokyčius, aptarti naujos veiklos strategijos įgyvendinimo būdus bei priemones.

Darbas susideda iš trijų pagrindinių dalių.

Pirmojoje darbo dalyje pateikta integracijos samprata, išskirtos ir aptartos integracijos formos. Pažymėta, kad ekonominė integracija vyksta dviem kryptimis – šalinant prekybos kliūtis tarp daugelio pasaulio valstybių ir šalinant mainų kliūtis bei derinant ekonominę politiką tarp viename regione esančių valstybių. Teisinė integracija taip pat labai svarbi, tai reiškia atskirų valstybių teisės aktų derinimą ir sujungimą į vieningą teisinę sistemą. Prekybos kliūtys tarp daugelio pasaulio valstybių šalinamos Pasaulio Prekybos Organizacijos (GATT) vykdomomis derybomis. Skiriamos keturios integracijos formos, iš kurių plačiau aptarta Muitų sąjunga. Muitų sąjungos narės ne tik liberalizuoja tarpusavio prekybą, bet ir susitaria dėl vienuodų taisyklių prekybai su trečiosiomis šalimis. Taip pat aptarti Lietuvos muitinės integracijos į ES uždaviniai ir svarbiausi to meto muitinės veiklos procesai.

Antroji darbo dalis skirta aptarti Bendrijos Muitų sąjungą reguliuojančius muitų teisės aktus. Šioje dalyje nurodyti pagrindiniai ES teisės požymiai, atlikta prisiderinimo prie Muitų sąjungos *acquis* ir muitų teisės aktų analizė. Darbe akcentuojama, kad nuo Lietuvos įstojimo į ES

dienos, muitinės procedūrų ir kitų muitinės sankcionuotų veiksmų atlikimą, muitų nustatymą, atleidimo nuo muitų atvejus ir tvarką, Lietuvos muitinės bendradarbiavimą su kitų ES valstybių narių muitinėmis, taip pat kai kuriuos kitus su muitinės veikla susijusius dalykus reglamentuoja Bendrijos muitinės kodeksas, tiesiogiai taikomi Bendrijos muitinės kodeksą nustatantys Tarybos (EEB) bei jo įgyvendinimo nuostatas išdėstantys Komisijos reglamentai ir kitų muitų teisės aktai. Reglamentuose yra nemažai nuostatų, pagal kurias sprendimo priėmimo teisė deleguota ES valstybėms narėms. Dalis minėtų nacionalinių nuostatų įtvirtinta Muitinės įstatyme, kurį 2004 m. balandžio 27 d. priėmė Lietuvos Respublikos Seimas. Šiame įstatyme išdėstytos ES muitų teisės aktų taikymui Lietuvoje būtinos nuostatos, nustatyta muitinės ir jos įstaigų kompetencija bei funkcijos, apibrėžti muitinės pareigūno įgaliojimai, bendrosios teisės bei pareigos.

Trečiojoje darbo dalyje aptariama Lietuvos Respublikos muitinės kaip Muitų sąjungos narės strategija, nurodant pagrindines veiklos kryptis ir analizuojant pagrindinius strateginius tikslus. Analizuojami muitinės uždaviniai ir funkcijos Lietuvai tapus ES nare. Aptariamos pagrindinės muitinės veiklos pasikeitimų nuostatos. Kaip būtina muitinės pažangos sąlyga yra skaidrus ir veiksmingas valdymas. Lietuvos Respublikos muitinėje valdymas siejamas su strateginiu planavimu. Muitinės veiklos kokybės įgyvendinimas pasiekiamas strateginiu planavimu, veiklos metodikomis ir veiklos auditu. Sistemingas požiūris į muitinės veiklos strategijos modernizavimą padeda pasiekti teigiamo efekto.

Šalies narystė Europos Sąjungoje atvėrė naujas perspektyvas Lietuvos žmonėms. Ypatingą permainų poveikį kaip institucija pajuto muitinė, todėl 2004 m. galima laikyti lūžio metais visai Lietuvai. Vaidmens pasikeitimui Lietuvos muitinė rengėsi ne vienerius metus. Ji diegė naujas informacines technologijas, rengėsi vykdyti naujas funkcijas, steigė naujus padalinius, optimizavo institucijos struktūrą. Tam, kad daliai Lietuvos piliečių, ypač verslininkų, pereinamasis Lietuvos narystės ES laikotarpis prasidėjo be didesnių nesklandumų įtakos turėjo ir gerai apgalvota muitinės strategija, laiku parengti teisės aktai, jos teikiama informacija apie numatomus pokyčius.

Remiantis atlikta analize galima teigti, jog Lietuvos muitinė tapo efektyvia ir patikima, į geriausią ES valstybių muitinių patirtį orientuota valstybės institucija, saugančia visuomenę nuo neteisėtos tarptautinės prekybos daromos žalos ir sudarančia palankias sąlygas verslo plėtrai. Po integracijos į ES Lietuvos muitinė užtikrina rinkos ir visuomenės saugumą, taikydama efektyvią muitinės priežiūrą, plėtodama vidinį ir tarptautinį bendradarbiavimą, užtikrina muitinės administruojamų mokesčių surinkimą bei sudaro palankias sąlygas verslo plėtrai, diegdama modernius darbo metodus ir kurdama elektroninę muitinės aplinką.

SUMMARY

THE INTEGRATION OF LITHUANIAN CUSTOMS INTO EUROPEAN UNION

The main conceptions of a work: integration, European union, Customs Union, Lithuanian Customs, Common Customs tariff, third countries, unification, harmonization, strategy.

Abstract of summary: shortly described work, defined the main purpose of a work. Denoted that work consists of three main parts. There is also discussed the content of each part. The analysis made it possible to claim that Lithuanian Customs became an effective and secure, obtained good experience from other EU states customs authorities and which is protecting the public of illegal international trade and also promoting favourable conditions for business development.

The Customs is one of the most important institutions of the Republic of Lithuania, re-established the same year when the State regained its independence. Integration into the Customs Union of the European Union (EU) countries has formed a clear and principled position of the Lithuanian Customs administration, i.e. to reorganise resolutely and efficiently the Customs structure and its activity, so that favourable conditions for legitimate foreign trade and speedy movement of flows of travellers and goods across the state border would be created. At the same time, efforts are made to introduce high quality control based on modern information technologies and technical means. With a view to making the work of the Lithuanian Customs consistent and concordant, attempts are made to modernise and improve all its areas as evenly as possible. The purpose of this work – to scrutinize Lithuanian Customs integration to EU stages, emissive Customs Union how one of the stages implementing common market, to exhibit changes in Lithuanian Customs practice and to discuss new practice strategies implementation ways and means.

Work consists of three main parts. In the first work part is given integration conception, abstracted and discussed integration's forms. Noticed that economical integration passes in two directions – eliminating trading obstacles between states and eliminating trade obstacles and coordinating economic policy between states in the region. The trading obstacles between many world states are eliminated by World Trade Organization negotiations. There are four integration forms, one of them – Customs union. The members of Customs union do not just liberalize intracommunity trade, but also negotiate to equal rules for trading with the third states. Also the main integration tasks of Lithuanian Customs to EU and the Customs practice and processes are discussed.

The second part of the work is intended to discuss the regulating custom laws of Community Customs union. There are the main EU law features defined, made adjustment to Customs union acquis and customs laws analysis. Following the day of Lithuania's entry to the EU, customs procedures and other customs approved treatment or use, establishment of customs duties, procedure for release from them, cooperation between the Lithuanian Customs and Customs of the other EU member states as well as some other issues related to customs activities are regulated by applying directly the Council Regulation (EEC) establishing the Community Customs Code and the Commission Regulation setting forth implementing provisions as well as other legislation. The Regulation contains some provisions according to which the right to make decisions has been delegated to the EU member states. A part of the said national provisions has been set forth in the Customs Law of the Republic of Lithuania which was passed by Seimas of the Republic of Lithuania on April 27, 2004. This Law lays down the provisions necessary for applying the EU customs legislation in Lithuania, establishes the competence and functions of the Customs and its offices, defines the powers of customs officers, their general rights and duties, establishes the procedure for applying transitional measures.

In the third part of the work is Lithuanian Customs strategy discussed and prescribed main practice directions and the main strategical points are analysed. There is also an analysis of Customs functions and tasks when Lithuania became a member of EU. A very important condition for progress is clear and effective management. Customs management in Lithuania is related with strategical planning. Customs practice quality implementation is accessible with strategical planning, practice methodologies and practice audit. A systematic approach to the design of the modernization strategy will enhance its changes of success.

The year 2004 was a turning year for the whole Lithuania. The EU membership opened new perspectives for Lithuanian people. The Customs as an institution felt a particular impact of these changes. The Lithuanian Custom was preparing itself several year for its new role: it was introducing information technologies, preparing people to perform new functions, establishing new units and optimising the structure of the institution. Well – considered Customs strategy, timely developed legal acts, information provided by the Customs stipulated that the transitional period of Lithuania's membership in the EU started without considerable difficulties.

The analysis made it possible to claim that Lithuanian Customs became an effective and secure, obtained good experience from other EU states customs authorities and which is protecting the public of illegal international trade and also promoting favourable conditions for business development. After integration to EU Lithuanian Customs protect market and public security, apply effective custom controls and promote national and international cooperation.

Nr 25 Muitų sąjunga

25 SKYRIUS – MUITŲ SAJUNGA					
Skyriaus statusas derybose	Derybinė pozicija patvirtinta	Derybinės pozicijos pakeitimai	ES bendroji pozicija pateikta	Papildomos informacijos teikimas	Techninės konsultacijos
preliminariai uždarytas	2000 10 30	2001 05 25 2001 08 23 2002 02 08	2001 03 28 2001 11 21	2001 02 06 2001 09 03	nevyko
Darbo grupės derybinei pozicijai rengti vadovas ir sekretorius					
<p>Valerijonas Valickas, Muitinės departamento prie Finansų ministerijos direktorius, tel. 212 64 15, el. p.: vva@cust.lt</p> <p>A.Jovaišienė, Muitinės departamento prie Finansų ministerijos Tarptautinių ryšių skyriaus viršininkė, tel. 262 56 06, el. p.: al.jovaisiene@cust.lt</p>					
Derybinės pozicijos tekstas su pakeitimais					
Tekstas					
Pereinamieji laikotarpiai ir išimtys					
Neprašoma					
Pagrindinės problemos					
<p><u>Derybų skyriaus turinys</u></p> <p>Muitų sąjungos derybinį skyrių sudarė derybos dėl:</p> <ul style="list-style-type: none"> Bendrijos muitinės kodekso (Tarybos 1992 m. spalio 12 d. reglamento Nr. 2913/92) ir jo įgyvendinimo nuostatų (Komisijos 1993 m. liepos 2 d. reglamento Nr.2454/93) perkėlimo į Lietuvos teisės aktus; prisijungimo prie Bendrosios tranzito procedūros konvencijos bei kitų su tranzitu susijusių ES teisės aktų nuostatų perkėlimo į Lietuvos teisės aktus; bendrojo muitų tarifo taikymo kitų šalių prekėms. <p>Lietuvos teisės aktų derinimas muitų sąjungos srityje bus iš esmės baigtas iki 2002 m. pabaigos.</p> <p><u>Pagrindinės problemos</u></p> <ul style="list-style-type: none"> Nebaigtas teisės derinimas; Muitinės kompiuterizavimas; Nepakankami administraciniai gebėjimai; Pasienio postų veiklos operatyvumas. <p><u>Pagrindiniai derybų įsipareigojimai</u></p> <ul style="list-style-type: none"> priimti LR Vyriausybės nutarimą, kuriame bus išdėstytos ES ACQUIS reikalavimus atitinkančios nuostatos, nustatančios tarifinių kvotų administravimo tvarką, viršutinių ribų ir muitų laikinojo suspendavimo tvarką; 					

- pašalinti muitų lengvatų taikymą reglamentuojančių teisės aktų neatitikimus ES ACQUIS;
- diegti muitinės kompiuterinę sistemą, suderinant ją su ES informacinėmis sistemomis iki 2003 m. sausio 1 d., stiprinti administracinius gebėjimus.

Pagrindinis derybų objektas

- Siekdama uždaryti šį derybų skyrių, Lietuva privalėjo įrodyti savo sugebėjimą iki narystės ES dienos 2004 m. įgyvendinti ES *acquis* nuostatas.
- Kadangi skyriaus uždarymą visų pirma sąlygojo pasitikėjimo veiksnys, yra svarbu užtikrinti teisės aktų priėmimą neatsilikant nuo sutartų grafiku, tęsti Muitinės veiklos strategijos įgyvendinimą, diegiant muitinės informacinę sistemą, apmokant darbuotojus, mažinant eiles prie pasienio postų, kovojant su kontrabanda bei reguliariai informuoti Europos Komisiją apie pasiektą pažangą.

"Muitų sąjungos" skyrius uždarytas 2001 m. lapkričio 28 d. Stojimo konferencijoje.

Atnaujinta: 2002 m. gruodžio 9 d.

**LIETUVOS RESPUBLIKOS DERYBINĖ POZICIJA
„MUITŲ SAJUNGA“
(25 DERYBINIS SKYRIUS)**

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

2004 m. sausio 1 d. laikoma data, nuo kurios Lietuvos Respublika turi būti pasirengusi priimti narystės Europos Sąjungoje (toliau vadinama – ES) išipareigojimus.

Lietuvos Respublika pritaria visam ACQUIS muitų sąjungos srityje.

Lietuvos Respublika bus pasirengusi visiškai įgyvendinti ACQUIS muitų sąjungos srityje nuo įstojimo į ES dienos.

Lietuvos Respublika neprašo pereinamųjų laikotarpių ar išimčių šiame derybiniame skyriuje.

II. PAGRINDIMAS

Lietuvos Respublika derina teisės aktus su ES ACQUIS muitų sąjungos srityje, kuri sudaro Europos Bendrijos steigimo sutarties 1 skyriaus 1 poskyris "Muitų sąjunga", 61 straipsnio (d) punktas, 135, 299 straipsniai ir Europos Sąjungos sutarties 29, 30, 32 straipsniai, atsižvelgiant į Amsterdamo sutartimi padarytus pakeitimus, taip pat Europos Bendrijų antrinės teisės aktai muitų sąjungos srityje: ES muitinės kodeksas ir jo įgyvendinimo nuostatos, Kombinuotoji prekių nomenklatūra, bendrasis muitų tarifas, įskaitant teisės aktus, reglamentuojančius prekybos lengvatų, tarifinių kvotų ir laikinąjį muitų suspendavimą, taip pat kiti su muitinės veikla susiję ES teisės aktai, nepriklausantys ES muitinės kodekso taikymo sričiai (pvz., reglamentuojantys muitų lengvatų taikymą, kultūros prekių išvežimą, dvigubą naudojimo prekių gabenimą, intelektinės nuosavybės apsaugą prekių importo ir eksporto srityje ir kt.).

Dauguma Lietuvos Respublikoje galiojančių su muitinės veikla susijusių teisės aktų atitinka šios srities ACQUIS. Likusieji bus suderinti ir pradėti taikyti iki įstojimo į ES dienos.

Muitų sąjungos ACQUIS, susijęs su ES ir trečiųjų valstybių prekybos tvarkos reglamentavimu (prekyboje su atskiromis trečiosiomis valstybėmis taikomomis prekių kilmės taisyklėmis, kvotomis ir panašiai), į Lietuvos Respublikos teisę nebus perkeliamas ir Lietuvai tapus ES nare bus taikomas tiesiogiai.

Lietuvos Respublikos muitinės kodeksas ir jo taikymą reglamentuojantys teisės aktai

Lietuvos Respublikos muitinės kodeksas (Žin., 1996, Nr.52-1239; 1999, Nr.101-2899; 2000, Nr.75-2269) įsigaliojo 1998 m. sausio 1 dieną. Jis parengtas pagal ES muitinės kodeksą (Tarybos reglamentas (EEC) Nr. 2913/92). Lietuvos Respublikos muitinės kodekso taikymą reglamentuojantys teisės aktai rengiami pagal ES muitinės kodekso įgyvendinimo nuostatas (Komisijos reglamentas (EEC) Nr. 2454/93). Reikiamus teisės aktus priimti numatoma pagal Lietuvos pasirengimo narystei ES programą.

Lietuvos Respublikos muitų tarifų įstatymas ir jo taikymą reglamentuojantys teisės aktai

Lietuvos Respublikos muitų tarifų įstatymas (Žin., 1998, Nr.28-727), galiojantis nuo 1998 m. liepos 1 d., parengtas pagal ES reglamentą dėl muitų lengvatų taikymo (Tarybos reglamentas (EEC) Nr.918/83). Pagal Lietuvos pasirengimo narystei programą, remiantis nurodytuoju reglamentu, rengiami Lietuvos Respublikos muitų tarifų įstatymo taikymą reglamentuojantys teisės aktai. Nuo 2001 metų numatoma pradėti taikyti integruotą tarifą, įsteigti privalomosios tarifinės informacijos aktų duomenis apibendrinantį centrą, palaipsniui pasirengti naudoti Europos Komisijos TARIC ir BTI duomenų bazes Lietuvos muitinėje.

ES muitų tarifus Lietuvos Respublika pradės taikyti nuo narystės ES dienos.

Šiuo metu galiojantys Lietuvos Respublikos teisės aktai neviseškai atitinka ES teisės aktų, reglamentuojančių tarifinių kvotų, viršutinių ribų, muitų suspendavimo taikymą, nuostatas. Lietuvoje administruojamos tarifinės kvotos skirstomos konkurso būdu, nenumatyta taikyti paprastesnių tarifinių kvotų sistemų, pvz., „pirmas atėjo, pirmas aptarnautas“, taip pat viršutinių ribų ir laikinojo muitų suspendavimo. ES ACQUIS reikalavimus šioje srityje atitinkantys teisės aktai, taip pat ir reglamentuojantys laikinąjį muitų suspendavimą, bus parengti iki 2002 metų.

Pastraipos pakeitimai:

Nr. [1025](#), 2001-08-23, *Žin.*, 2001, Nr. 74-2595 (2001-08-29)

Lietuvos Respublikos kombinuotoji muitų tarifų ir užsienio prekybos statistikos nomenklatūra (*Žin.*, 1999, Nr.111(1,2,3,4)-3254), kuri Lietuvoje taikoma nuo 2000 m. sausio 1 d., parengta remiantis šiuo metu galiojančia ES kombinuotosios prekių nomenklatūros versija (Komisijos reglamentas (EC) Nr.2204/99).

Bendrasis administracinis dokumentas ir tranzitas

1995 metais Lietuvoje pagal Bendrąjį administracinį dokumentą pradėtos deklaruoti prekės visoms muitinės procedūroms ir kitiems muitinės sankcionuotiems veiksams.

Pagrindiniai tranzito principai, išdėstyti Lietuvos Respublikos muitinės kodekse, atitinka ES reikalavimus. Tačiau siekiant užkirsti kelią galimiems pažeidimams Lietuvoje kai kurioms "jautrioms" prekėms laikinai taikomas specialus tranzito režimas. ES vidinio tranzito procedūra bus pradėta taikyti Lietuvos Respublikai tapus ES nare.

1996 metais Lietuvos Respublika pateikė prašymą prisijungti prie ES ir Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių Konvencijos dėl bendrosios tranzito procedūros ir Konvencijos dėl prekybos prekėmis formalumų supaprastinimo. Siekiant geriau pasirengti prisijungti prie šių konvencijų, pasirašyta pagal Konvencijos dėl bendrosios tranzito procedūros nuostatas parengta sutartis dėl Baltijos valstybių bendrosios tranzito procedūros (*Žin.*, 1999, Nr.17-442). Ši sutartis įsigaliojo 1999 m. birželio 1 dieną. Numatoma, kad Baltijos valstybių bendroji tranzito procedūra bus pradėta taikyti nuo 2001 m. sausio 1 dienos, iki to laiko reorganizavus tranzito tyrimų sistemą ir Muitinės departamente įsteigus centrinę įstaigą, atliksiančią tranzito kontrolės ir tyrimų funkcijas.

1993 metais Lietuvos Respublika tapo Muitinės konvencijos dėl tarptautinio krovinių gabenimo su TIR knygelėmis (1975 metų TIR konvencija) (*Žin.*, 2000, Nr.6-1555) susitariančiąja šalimi, o nuo 1998 metų – Laikinojo įvežimo konvencijos (Stambulo konvencijos) susitariančiąja šalimi.

Tarpusavio pagalba muitinės veiklos srityje ir tarptautinis bendradarbiavimas

Lietuvos Respublika nuo 1992 metų yra Pasaulio muitinių organizacijos narė ir dalyvauja jos veikloje. Siekiant bendradarbiauti su kitų valstybių muitinių administracijomis, pasirašyta daugiau kaip 20 tarptautinių sutarčių ir susitarimų, rengiami nauji susitarimai. Prieš įstodama į ES Lietuvos Respublika patikrins, ar sudarytos dvišalės ir daugiašalės sutartys atitinka ES ACQUIS. Įstojusi į ES, Lietuvos Respublika vykdys visas tarptautines sutartis dėl muitinės veiklos, kurias ES yra sudariusi su trečiosiomis valstybėmis.

III. GEBĖJIMAI ĮGYVENDINTI ACQUIS

Dauguma muitų sąjungos teisės aktams įgyvendinti reikalingų struktūrinių padalinių jau įkurti ir veikia.

Muitinės veiklos kryptis nustato finansų ministro 1999 m. liepos 23 d. įsakymu Nr.191 patvirtinta ilgalaikė Lietuvos muitinės veiklos strategija, kurią parengti padėjo ES ekspertai. Vadovaujantis šia strategija, rengiami jos įgyvendinimo metų planai.

Muitinės departamento prie Finansų ministerijos direktoriaus 2000 m. kovo 17 d. įsakymu Nr.76 patvirtinta Muitinės pareigūnų mokymo strategija. Parengtas ir patvirtintas šios strategijos įgyvendinimo 2000-2002 metų planas.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos muitinės kodeksu, nustatyta tokia Lietuvos muitinės organizacinė struktūra: Muitinės departamentas prie Finansų ministerijos, teritorinės muitinės ir muitinės postai, kitos muitinės įstaigos (Muitinės mokykla, kurioje rengiami ir kvalifikaciją kelia muitinės pareigūnai, Muitinės laboratorija).

1998 metų rugpjūčio mėnesį išplėstas Muitinės departamento prie Finansų ministerijos Tarptautinių ryšių skyrius, kuris koordinuoja integracijos į ES klausimus.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. vasario 10 d. nutarimu Nr.143 “Dėl komisijos kovai su kontrabanda koordinuoti sudarymo” (Žin., 1999, Nr.18-465) iš suinteresuotų valstybės institucijų vadovų, įskaitant Muitinės departamento prie Finansų ministerijos direktorių, sudaryta speciali komisija kovai su kontrabanda koordinuoti, kuriai vadovauja Ministras Pirmininkas. Komisija kas ketvirtį apsvarsto institucijų pateiktas numatytų priemonių vykdymo ataskaitas, aptaria veiksmus, kurių būtina imtis kovai su kontrabanda stiprinti, informuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybę apie kovos su kontrabanda būklę.

Siekiant efektyviau kovoti su muitinės įstatymų pažeidimais, 1999 metų birželio mėnesį Muitinės departamente prie Finansų ministerijos įsteigta Kovos su kontrabanda ir vidinės kontrolės tarnyba, kuri 2000 metų balandžio mėnesį reorganizuota į Pažeidimų prevencijos tarnybą. Nuo 2000 m. rugsėjo 1 d. įsteigti Kovos su kontrabanda skyriaus teritoriniai poskyriai, Žvalgybos ir analizės skyriaus teritorinės žvalgybos ir analizės grupės. Muitinėje diegiama nauja muitinio tikrinimo sistema, pagrįsta rizikos faktorių analize, jų profilių sudarymu ir taikymu.

Diegiama muitinės informacinė sistema (jos dalis - automatizuota muitinės deklaracijų apdorojimo sistema pradės veikti 2002 metais).

Stiprinant būsimą išorinę ES sieną, gerinama muitinės postų pasienyje su Rusijos Federacijos Kaliningrado sritimi ir Baltarusijos Respublika infrastruktūra. Reikiamos lėšos skiriamos iš Lietuvos Respublikos biudžeto. Dalis lėšų gaunama pagal daugiašalės techninės pagalbos programas. Ministro Pirmininko 2000 m. kovo 20 d. potvarkiu Nr.56 sukurta tarpžinybinė darbo grupė valstybės sienos perėjimo punktų steigimo, atidarymo ir plėtros klausimams spręsti. Parengta Pasienio kontrolės punktų plėtros strateginio plano koncepcija, kuriai 2000 m. birželio 14 d. posėdyje pritarė Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

Tobulindama muitinės veiklą, Lietuva ir toliau dalyvaus ES “Customs 2002” programoje ir PHARE nacionalinėje ir daugiašalėje muitinių programose.

Muitų sąjungos teisės aktų derinimo planas pateiktas priede.

MUITŲ SĄJUNGOS TEISĖS AKTŲ DERINIMO PLANAS

2001 metų I ketvirtį numatoma priimti teisės aktus, reglamentuojančius muitinės prižiūrimą prekių sunaikinimą, taip pat naujos redakcijos teisės aktus, reglamentuojančius muitinės sandėlių steigimą ir veiklą, laikinojo įvežimo ir laikinojo išvežimo procedūrų atlikimą.

Pastraipos pakeitimai:

Nr. [614](#), 2001 05 25, *Žin.*, 2001, Nr. 45-1592 (2001 05 30)

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. kovo 27 d. nutarimu Nr.353 "Dėl Integruoto tarifo rengimo ir naudojimo tvarkos patvirtinimo" (*Žin.*, 2000, Nr.27-722) patvirtinta Integruoto tarifo rengimo ir naudojimo tvarka ir nustatyta, kad integruotas tarifas bus pradėtas taikyti nuo 2001 m. vasario 15 dienos.

2000 m. balandžio 1 d. įsigaliojo Prekių deklaravimo ir muitinio tikrinimo nuostatai, kuriuose numatyta galimybė taikyti supaprastintas procedūras. 2000 metų IV ketvirtį numatoma parengti Muitinės departamento prie Finansų ministerijos direktoriaus įsakymą, reglamentuojantį supaprastintų procedūrų atlikimą. Šis įsakymas turėtų atitikti ES muitinės kodekso įgyvendinimo nuostatų reikalavimus, taikomus supaprastintam procedūrų atlikimui.

2000 metų IV ketvirtį numatoma parengti projektą Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo dėl muitinės prižiūravimo perdirbimo procedūros atlikimo tvarkos, o pati procedūra, atsižvelgiant į ekonominį poreikį, galės būti pradėta taikyti 2001 metų I ketvirtį.

2001 metų III ketvirtį numatyta parengti projektą teisės akto, susijusio su galutiniu vartojimu (išleistų laisvai cirkuliuoti ypatingos paskirties prekių muitinės priežiūra) ir atitinkančio ES muitinės kodekso įgyvendinimo nuostatas. Tokio teisės akto įsigaliojimas (numatomas 2002 metų I ketvirtį) ir taikymas susijęs su ūkio subjektų poreikiais (šiuo metu to nepageidaujama) ir konkrečių atvejų įteisinimu mokesčių įstatymuose.

2001 metų I ketvirtį turėtų būti priimtas Lietuvos Respublikos intelektinės nuosavybės apsaugos prekių importo ir eksporto srityje įstatymas, kurio projektas jau parengtas ir svarstomas Lietuvos Respublikos Vyriausybėje.

Parengtas muitų (ir mokesčių) už prekes, kurių importuotojas atsisakė, grąžinimo arba atsisakymo juos išieškoti tvarkos projektas, kuris atitinka ES muitinės kodekso įgyvendinimo nuostatas. Šią tvarką numatyta patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu 2001 metų II ketvirtį.

Parengtas Lietuvos Respublikos muitinės kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas, kuriame atsižvelgta į ES muitinės kodekso pakeitimus, padarytus nuo 1996 metų, ir suderintos nuostatos, susijusios su skolos muitinei atlyginimu. Jis turėtų įsigaliooti nuo 2002 m. sausio 1 dienos.

Numatyta parengti projektą Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo, kuriame būtų reglamentuotas muitų (ir mokesčių) grąžinimas arba atsisakymas juos išieškoti, kai muitai (ir mokesčiai) įregistruoti nepagrįstai ir muitinės deklaracija pripažįstama negaliojančia. Šio nutarimo projektą numatoma parengti 2001 metų IV ketvirtį, nutarimas turėtų įsigaliooti 2002 metų I ketvirtį.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo dėl Muitinio tranzito procedūros atlikimo tvarkos projektą (naują redakciją) numatoma parengti ir pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2002 metų I ketvirtį, nutarimas turėtų įsigaliooti 2002 metų II ketvirtį.

Pastraipos pakeitimai:

Nr. [614](#), 2001 05 25, *Žin.*, 2001, Nr. 45-1592 (2001 05 30)

Nr. 195, 2002-02-08, *Žin.*, 2002, Nr. 15-588 (2002-02-13)

Projektą Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo dėl Negrąžinamo eksporto muitinės procedūros atlikimo tvarkos patvirtinimo numatoma parengti 2001 metų I ketvirtį, nutarimas turėtų įsigaliooti 2001 metų I ketvirtį.

Projektą Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo dėl Laikinojo įvežimo perdirbti procedūros atlikimo taikant drobeko sistemą tvarkos patvirtinimo numatoma parengti ir pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2001 metų IV ketvirtį, nutarimas turėtų įsigalioti 2002 metų IV ketvirtį.

Pastraipos pakeitimai:

Nr. [1025](#), 2001-08-23, *Žin.*, 2001, Nr. 74-2595 (2001-08-29)

Naujos redakcijos Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo dėl Laikinojo prekių išvežimo iš Lietuvos Respublikos perdirbti tvarkos patvirtinimo (arba esamo – dalinio pakeitimo) projektą numatoma parengti 2001 metų III ketvirtį, nutarimas turėtų įsigalioti 2001 metų IV ketvirtį.

Projektą Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo dėl kontroliuojamųjų prekių sąrašų patvirtinimo numatoma parengti ir pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2001 metų III ketvirtį, nutarimas įsigaliojotų 2002 metų II ketvirtį (remiantis Tarybos (EC) 2000 m. birželio 22 d. reglamento Nr. 1334/2000 „Dėl Bendrijos kontrolės režimo, taikomo dvigubos paskirties prekių ir technologijų eksportui, nustatymo“ I priede pateiktu dvigubos paskirties prekių sąrašu).

Pastraipos pakeitimai:

Nr. [1025](#), 2001-08-23, *Žin.*, 2001, Nr. 74-2595 (2001-08-29)

2001 2002 metų III ketvirtį numatoma parengti Konvencijos dėl muitinės procedūrų supaprastinimo ir suvienodinimo (Kioto konvencija) ratifikavimo įstatymo projektą (įsigalios 2003 metų I ketvirtį).

Pastraipos pakeitimai:

Nr. [614](#), 2001 05 25, *Žin.*, 2001, Nr. 45-1592 (2001 05 30)

2001 metais ketinama prisijungti prie Muitinės konvencijos dėl konteinerių.

Lietuvos Respublika pasirengusi 2001 metų IV ketvirtį parengti ir 2002 metų III ketvirtį pradėti naudoti leidimo eksportuoti kultūros vertybes blanko formą, kuri atitiktų ES naudojamo leidimo blanko formą.

Pastraipos pakeitimai:

Nr. [1025](#), 2001-08-23, *Žin.*, 2001, Nr. 74-2595 (2001-08-29)

2002 metų III ketvirtį numatoma parengti Konvencijos dėl bendrosios tranzito procedūros ir Konvencijos dėl prekybos prekėmis formalumų supaprastinimo ratifikavimo įstatymų projektus (įsigaliojotų 2002 metų IV ketvirtį).

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime (projektą numatoma parengti ir pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2001 metų IV ketvirtį) bus išdėstytos ES ACQUIS reikalavimus atitinkančios nuostatos, nustatančios tarifinių kvotų administravimo tvarką, viršutinių ribų ir muitų laikinojo suspendavimo tvarką (nutarimas turėtų įsigalioti 2002 metų III ketvirtį).

Pastraipos pakeitimai:

Nr. [1025](#), 2001-08-23, *Žin.*, 2001, Nr. 74-2595 (2001-08-29)

Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime (projektą numatoma parengti ir pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2002 metų IV ketvirtį) bus išdėstytos Tarybos 1976 m. kovo 15 d. direktyvos 76/308/EEC „Dėl tarpusavio pagalbos tenkinant ieškinius, kylančius taikant Europos žemės ūkio vadovavimo ir garantijų fondo bei žemės ūkio ir maitos mokesčius“ bei Komisijos 1977 m. lapkričio 4 d. direktyvos 77/794/EEC, nustatančios detalias pirmosios direktyvos įgyvendinimo taisykles, nuostatos, nutarimas turėtų įsigalioti 2002 metų IV ketvirtį.

Pastraipos pakeitimai:

Nr. [1025](#), 2001-08-23, *Žin.*, 2001, Nr. 74-2595 (2001-08-29)

Muitų lengvatų taikymą reglamentuojančių teisės aktų neatitikimus ES ACQUIS numatoma pašalinti iki 2002 metų III ketvirčio – atitinkamai pakeitus ir papildžius Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimus (projektus numatoma parengti ir pateikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei 2001 metų IV ketvirtį).

Pastraipos pakeitimai:

Kultūros vertybių apsaugos departamento prie Kultūros ministerijos sudarytas kultūros vertybių sąrašas iš esmės atitinka Tarybos reglamentą (EEC) Nr.3911/92, Komisijos reglamentą (EEC) Nr.752/93 ir jų papildymų reikalavimus. Visiškai juos suderinti numatoma iki 2003 metų.

Pakeitimai:

1.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Nutarimas

Nr. [614](#), 2001 05 25, Žin., 2001, Nr. 45-1592 (2001 05 30)

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2000 M. SPALIO 30 D. NUTARIMO NR. 1289 „DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS DERYBINIŲ POZICIJŲ DERYBOSE DĖL NARYSTĖS EUROPOS SĄJUNGOJE PATVIRTINIMO" DALINIO PAKEITIMO

2.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Nutarimas

Nr. [1025](#), 2001-08-23, Žin., 2001, Nr. 74-2595 (2001-08-29)

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2000 M. SPALIO 30 D. NUTARIMO NR. 1289 „DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS DERYBINIŲ POZICIJŲ DERYBOSE DĖL NARYSTĖS EUROPOS SĄJUNGOJE PATVIRTINIMO" DALINIO PAKEITIMO

3.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Nutarimas

Nr. 195, 2002-02-08, Žin., 2002, Nr. 15-588 (2002-02-13)

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS 2000 M. SPALIO 30 D. NUTARIMO NR. 1289 „DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS DERYBINIŲ POZICIJŲ DERYBOSE DĖL NARYSTĖS EUROPOS SĄJUNGOJE PATVIRTINIMO" DALINIO PAKEITIMO

<p>Muitų sąjunga</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lietuva tapo bendrosios rinkos nare – panaikinami visi muitų mokesčiai ir prekybiniai apribojimai tarp ES valstybių narių. • Trečiųjų šalių atžvilgiu taikoma bendra užsienio prekybos ir muitų politika.
<p>Muitinės kontrolė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jokie muitinės formalumai prie ES vidinių sienų nėra atliekami, gabenamos prekės neturi būti pateikiamos muitinei ir paprastai muitinės netikrinamos. • Prie vidinių sienų leidžiama atlikti tik atrankinį muitinį patikrinimą, kuriuo siekiama užkirsti kelią neteisėtam narkotikų ar kitų grėsmę visuomenei keliančių prekių gabenimui. Tokius tikrinimus atlieka muitinės mobiliosios grupės.
<p>Veterinarinė kontrolė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Nuo įstojimo į ES dienos pasienio veterinarijos postų veikla tarp šalių narių sustabdyta. • Prekių ir produktų iš ES šalių narių veterinarinė kontrolė atliekama LR Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos teritoriniuose padaliniuose. • Veterinarijos sertifikatai reikalingi tik vežant gyvūnus.
<p>Fitosanitarinė kontrolė</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Valstybinė augalų apsaugos tarnyba nuo 2004 m. gegužės 1d. nebevykdo funkcijų pasienio postuose tarp LR ir ES šalių. • Iš LR į kitas ES šalis vežamos prekės ar produktai, išvardinti V priede Tarybos direktyvos 2000/29/EB dėl apsaugos nuo augalams ir augaliniams produktams kenksmingų organizmų įvežimo į Bendriją ir išplitimo joje priemonių, turi turėti augalo pasą, kurį išduoda Valstybinė augalų apsaugos tarnyba.

<p>Bendroji žemės ūkio politika</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pagrindinės BŽŪP Lietuvoje įgyvendinančios institucijos yra Nacionalinė mokėjimų agentūra prie Žemės ūkio ministerijos, Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūra ir Lietuvos muitinė. • Lietuvos verslininkai, eksportuojantys žemės ūkio produktus iš ES į trečiąsias šalis gauna eksporto subsidijas.
<p>Žemės ūkio produktų importas į ES iš trečiųjų šalių</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Importuojant žemės ūkio produktus, muitinės pareigūnai atlieka muitinį jų tikrinimą, importo licencijų žymėjimą, kad nebūtų įvežamas didesnis kiekis nei nurodyta licencijoje kai importo licencijos pateikimas privalomas, taip pat renka importo mokesčius, kontroliuoja jų taikymą. • Importuojant Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos kontroliuojamus produktus iš trečiųjų šalių atliekamas veterinarinis tikrinimas pasienio veterinarijos postuose. • Žemės ūkio produktų importo licencijas išduoda Nacionalinė mokėjimo agentūra. Išduodant importo licencijas žemės ūkio produktams taikoma užstatų (garantijų) sistema.
<p>Žemės ūkio produktų eksportas iš ES į trečiąsias šalis</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Produktų eksporto iš ES muitų teritorijos atveju muitinės pareigūnai priima išankstinius eksportuotojų pranešimus apie numatomą išgabenti produkciją, atlieka muitinį produktų tikrinimą, eksporto licencijų žymėjimą, taiko muitinės priežiūros priemones. • Žemės ūkio produktų eksporto licencijas išduoda Nacionalinė mokėjimo agentūra. Išduodant eksporto licencijas taikoma užstatų (garantijų) sistema (tokia pat kaip importo licencijų atveju).
<p>Importo - eksporto procedūros</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Neliko importo – eksporto procedūrų su ES šalimis.

Importo deklaracijos	<ul style="list-style-type: none"> • Nereikia pildyti vežant prekes iš ES šalių.
Importo PVM	<ul style="list-style-type: none"> • Nebereikia mokėti importo PVM įsivežant prekes iš ES valstybių.
Eksporto deklaracijos	<ul style="list-style-type: none"> • Nereikia pildyti eksporto deklaracijų išgabenat prekes į kitas ES valstybes.
0 proc. PVM tarifas	<ul style="list-style-type: none"> • Galima taikyti ir toliau, jei įmonė turi patvirtinančius dokumentus, kad prekės išgabentos iš Lietuvos, ir prekių pirkėjas savo valstybėje įregistruotas PVM mokėtoju.
Prekių tiekimo į ES ataskaita	<ul style="list-style-type: none"> • Prekių tiekimą į ES turi deklaruoti vietos mokesčių inspekcijai kas ketvirtį teikiamoje prekių tiekimo į ES valstybes nares ataskaitoje.
PVM sąskaita faktūra	<ul style="list-style-type: none"> • Supaprastinta PVM sąskaitų faktūrų išrašymo tvarka. Jas gali išrašyti ne tik įmonė – prekių pardavėja ar paslaugų teikėja, bet ir pirkėjas ar kitas asmuo.
Akcizais apmokestinamos prekės	<ul style="list-style-type: none"> • Speciali Europos Komisijos reglamentuota tvarka nuo narystės datos taikoma gabenant tarp Lietuvos Respublikos ir kitų ES valstybių narių akcizais apmokestinamas prekes, kurių gabenimui turi būti įforminamas specialios formos lydintysis dokumentas.
Prekybos duomenų rinkimo ES viduje sistema	<ul style="list-style-type: none"> • Nors ir atsisakyta muitinės formalumų, įmonėms išliko prievolė teikti duomenis apie išvežtų į ES šalis ir įvežtų iš jų prekių apimtį. • Duomenis reikia pateikti tik kartą per mėnesį ataskaitiniam laikotarpiui pasibaigus.